દત્તબાવની પ્રશ્નોત્તરી

(૭૫ પ્રશ્નોત્તર)

લેખક

પ્રા. કુલીન ગ. ઉપાધ્યાય

શુદ્ધ ઉચ્ચારથી દત્તબાવની બોલવા વિશે

બીજો શબ્દ ‘**યોગીશ્વર**’ છે, ભૂલમાં ‘**યોગેશ્વર**’ ન બોલાય તે માટે સજાગ બનીશું. પૂ.શ્રીએ જે લખ્યું છે તે બોલવાનું છે.

‘**અત્ર્યનસૂયા**’ શબ્દનો ઉચ્ચાર અત્રિ અનસૂયા કે અત્ર્ય અનસૂયા નહિ કરીએ.

‘**સુમુખ**’ છે એટલે ‘**સમુખ**’ નહિ બોલીએ.

ઇંદ્રકરે ‘**હણાવ્યો**’ છે. ‘**હરણાવ્યો**’ નથી. એમાં ‘ર’ નથી.

કરી દૂર ‘**બ્રાહ્મણનો**’ કોઢ, કીધા પૂરણ એના કોડ. ‘**બ્રાહ્મણનો**’ શબ્દ છે ‘**બ્રાહ્મણના**’ નથી. જ્યારે અંતે ‘**એના કોડ**’ શબ્દ છે.

હર્યું દારિદ્ર્ય તેં તતખેવ. આ લીટીમાં ‘**દરિદ્ર**’ શબ્દ નથી ‘**દારિદ્ર્ય**’ છે. વળી આ લીટીમાં ‘**તેં**’ તતખેવ છે ‘**ત્યાં**’ તતખેવ નથી.

એકીસાથે આઠ સ્વરૂપ. અહીં ‘**આઠ**’ છે. ‘**આંઠ**’ નથી એટલે અનુસ્વારનો ઉચ્ચાર કરીશું નહિ.

નાસે મૂઠી દઈને તૂર્ત. ‘**મૂઠી**’ છે ‘**મૂઠ્ઠી**’ નથી. મૂ (દીર્ઘ ઊ) છે તેથી દીર્ઘ ઉચ્ચાર કરવો જોઈએ. ‘ઠ ને ઠ’ જોડવાનો નથી.

ઉદ્‍ગાર આ ઉદ્‍ગાર છે એટલે ‘**દ્**’ ખોડો છે. ‘દ’ ને ‘ગ’ સાથે જોડેલો છે. ‘ઉદ્‍ગાર’નો ઉચ્ચાર ‘ઉદગાર’ નથી કરવાનો.

પ્રેમ અવધૂત (લીંચ)

નિર્મળ હૈયું નિર્મળ વાણી,
નયને પ્રેમતણી સરવાણી

હાર્દિક અભિનંદન

અમૃત વર્ષે અમૃત વરસે,
પ્રેમ હસે ત્યાં રંગ વસે.

શ્રી દિનેશ ગ. ઉપાધ્યાય

જન્મ તિથિ	જન્મ તારીખ
ફાગણ સુદ બીજ, સંવત ૧૯૯૧	૦૬-૦૩-૧૯૩૫, બુધવાર

અભિવંદન ભાઈ - કાકાને

કુલીન - હર્ષલ - હીર - સ્વર

સૌ. અંજની - સૌ. જૂઈ - સૌ. હેતલ - કુ. નિર્જરી

લેખક : પ્રા. કુલીન ગ. ઉપાધ્યાય
મો. ૦૯૮૨૪૫ ૦૪૨૦૬

પરામર્શક : ડૉ. શ્રી ધીરુભાઇ જોષી

પ્રકાશક : શ્રી હર્ષલ કુલીન ઉપાધ્યાય

ગ્રાફિક્સ : શ્રી હાર્દિક રાજેન્દ્ર ઉપાધ્યાય
'રાહ-રંગપ્રેમની'
આણંદ.
(૦૨૬૯૨-૨૪૯૪૫૫)

મુદ્રક : અંબિકા પ્રિન્ટર્સ
અમદાવાદ.
(૦૭૯-૨૫૪૫૩૯૦૪)

આવૃત્તિ : પ્રથમ
વૈશાખ સુદ અગિયારસ, ૨૦૬૫
મંગળવાર, તા. ૫મી મે,૨૦૦૯

પ્રત : ૨૦૦૦

દત્તબાવની અમૃતવર્ષ

વીસ રૂપિયા

આશીર્વચન

પરબ્રહ્મનું મૂર્તસ્વરૂપ એવા આપણા ગુરુમહારાજે ભક્તના પત્નીની પિશાચ પીડાને નિમિત્ત બનાવીને આપણને સંકટ વિમોચન સ્તોત્ર-દત્તબાવની એટમબોમરૂપે આપી. સને ૧૯૩૫માં રચાયેલી આ બાવનીના આજે તો કરોડો લોકો પાઠ કરે છે અને એમનાં ધ્યેય સિદ્ધ કરે છે.

દત્તબાવનીનું આ અમૃતવર્ષ- પંચોતેરમું વર્ષ ચાલી રહ્યું છે ત્યારે પંચોતેર (૭૫) પ્રશ્નો અને તેના ઉત્તર સ્વરૂપે દત્તબાવનીની વિશદ સમજ આપવાનો કુલીનભાઇને આવેલો વિચારમાત્ર મૌલિક છે અને રંગકૃપાનું જ ફળ છે. આ કાર્ય સ્વયં સત્કર્મ હોવાથી એને ગુરુમહારાજના આશીર્વાદ મળેલા જ છે.

આપણા હિંદુ ધર્મના ધર્મગ્રંથો પ્રશ્ન અને ઉત્તરના સંવાદ સ્વરૂપમાં જ રજૂ થયેલા છે એટલે એ પરંપરા અહીં સ્વીકારવામાં આવી એ ઉચિત જ છે.

પોતાના મોટાભાઇ શ્રી દિનેશભાઇ ઉપાધ્યાયનું આ અમૃતવર્ષ- ૭૫મું વર્ષ હોવાથી આ પુસ્તક પોતાના વડીલ બંધુને અર્પણ કરવાનો એમનો વિચાર સ્તુત્ય છે અને અનુકરણીય છે.

આ પુસ્તક બધા ભક્તોને અનુકૂળ આવશે પરંતુ બાળકોને અને યુવાનોને વધુ અનુકૂળ આવશે એવું મારું માનવું છે. આપણા પરિવારના ભક્તો આ પુસ્તકને આવકારશે એવી શ્રદ્ધા છે.

શ્રી દિનેશભાઇ નિરામય જીવન જીવે એવી શુભેચ્છા વ્યક્ત કરું છું. અને પૂ.શ્રીના એમના પર આશીર્વાદ ઉતરો એવી પ્રાર્થના કરું છું.

કોઠિયાખાડ

લિ.
ૐ
પ્રેમ

શુભેચ્છા

'બાળકોના રંગદાદા'ના લેખક તરીકે લઘુવયના અવધૂત પરિવારમાં જાણીતા પ્રા. શ્રી કુલીનભાઈએ બાળકો પ્રશ્નો પૂછે અને લેખક એનો જવાબ આપે તે રીતે પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે. તે તેમની જૂદી જૂદી રીતે વસ્તુ મૂકવાની શૈલીનું નિદર્શક છે.

પહેલાનાં જમાનામાં ખાસ કરીને સંસ્કૃત સાહિત્યમાં પ્રશ્નોત્તરીરૂપે જ્ઞાન પીરસવાનો પ્રઘાત હતો. પરિવારમાં જાણીતું પુસ્તક 'પ્રશ્નોત્તર ગીતા' પૂ.શ્રી દ્વારા આવા પ્રશ્નોત્તરીનાં જ્ઞાનવર્ધક સ્તોત્રોનું અમૂલ્ય સંપાદન છે.

ગુજરાતીમાં 'દત્તબાવની'ના અમૃતવર્ષમાં દત્તબાવની ઉપરનું આ પુસ્તક નવીન ભાત પાડે છે.

પૂ.શ્રીના શુભાશિષ એમના ઉપર ઉતરો એવી શુભેચ્છા સાથે.

લિ.

વડોદરા **ધીરુભાઈ જોષીના**

તા. ૧૭-૦૪-૨૦૦૯ **શ્રીગુરુદેવદત્ત**

લેખકનું નિવેદન

આપણા સમર્થ સદ્‌ગુરુ ભગવાન રંગાવધૂતજી વિરચિત દત્તબાવની એ સંકટ વિમોચન સ્તોત્ર છે અને પરિવારના ભક્તો માટે એટમબોમનું કામ કરે છે.

સંવત ૧૯૯૧ના મહા સુદ એકમ ને સોમવારના રોજ સઈજ (શેરથા) ગામે ગુરુમહારાજે આ સ્તોત્રની રચના કરી. આ સ્તોત્રના અમૃવર્ષના મહોત્સવ ટાણે દત્તબાવનીને પ્રશ્નોત્તરરૂપે રજૂ કરવાનો વિચાર આવ્યો.

દત્તબાવનીનું આ ૭૫મું વર્ષ ચાલે છે એટલે ૭૫ પ્રશ્નો અને તેના ઉત્તર દ્વારા દત્તબાવનીની વિશદ ચર્ચા રજૂ કરી છે. આશા છે કે પરિવારને અને ખાસ કરીને તો પરિવારના બાળકોને અને યુવાનોને ગમશે.

દત્તબાવનીનું સમગ્ર લખાણ જોઈ જઈને, જરૂરી સુધારા વધારા કરવાની મુ. ધીરુભાઈ જોષીએ કરેલી મહેનતનો આભાર માનવાને શબ્દો નથી. એમનાં સૂચનો બહુમૂલ્ય હોય છે. અનેકવિધ પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલા હોવા છતાં પૂ.શ્રી પ્રત્યેની ભક્તિ અને મારા પ્રત્યેના પ્રેમભાવને કારણે એમણે આ કાર્ય ઝડપથી અને સહર્ષ પૂરું કરી આપીને મને ખરેખર ઋણી બનાવ્યો છે.

આ પ્રયત્નના સાક્ષી એવા મુ. ધનસુખભાઈ પટેલ, શ્રી સુધીરભાઈ સોની અને મારા ધર્મપત્ની શ્રીમતી અંજની ઉપાધ્યાયનો પણ આભાર માનું છું.

આ પુસ્તક મારા મોટાભાઈ મુ. શ્રી દિનેશભાઈ ઉપાધ્યાયના અમૃતવર્ષ ટાણે પ્રકાશિત થયું તેનો મને આનંદ છે.

પરિવારના ભક્તો આ પુસ્તકને આવકારશે એવી શ્રદ્ધા છે.

મારા પ્રેરક અને ચાલકબળ એવા પ.પૂ. પ્રેમ અવધૂતજીએ આશીર્વચન લખી આપી મને ઉપકૃત કર્યો છે. એમના ચરણોમાં સા.દં. પ્રણામ. ગુરુમહારાજના ચરણકમળમાં આ પુસ્તક-પદ્મને અર્પણ કરતાં આનંદ અનુભવું છું.

લિ.

અમદાવાદ — **કુલીન ઉપાધ્યાય**

પ્રકાશકનું નિવેદન

દત્તબાવનીના અમૃતવર્ષમહોત્સવ ટાણે જ મારા વ્હાલા કાકા મુ. દિનેશભાઈ ઉપાધ્યાયનું પણ અમૃતવર્ષ આવ્યું એ સુભગ સમન્વયને હું પ.પૂ. રંગ અવધૂત મહારાજની કૃપા જ સમજું છું.

મારા કોલેજ કાળના બે વર્ષો મેં મોડાસા એમની છત્રછાયામાં માણેલા. મારા વ્હાલા કાકા તથા મારી વ્હાલી કાકી સૌ. ઉષાકાકીનો મારા પ્રત્યેનો પુત્રવત્ પ્રેમ છે. એ ઋણના સ્વિકારરૂપે આ પુસ્તિકા પ્રકાશિત કરવાનું સદ્ભાગ્ય મેળવી રહ્યો છું. આ પુસ્તક મુ. વ્હાલાકાકાને અર્પણ કરું છું.

મારા પપ્પાએ લખેલું લખાણ મારા વ્હાલા કાકાના ૭૫મા વર્ષે પ્રકાશિત થાય એનાથી વધુ રૂડું શું?

પ.પૂ. પ્રેમ અવધૂતજીના અમે વધુને વધુ કૃપાપાત્ર બનીએ અને કૃપાપાત્ર બનવાની પાત્રતા કેળવીએ એ જ બાપજીના ચરણોમાં પ્રાર્થના.

આશા છે કે દત્તબાવનીને પ્રશ્નોત્તરીરૂપે રજૂ કરવાનો આ પ્રયત્ન બધાને ગમશે.

લિ.

હર્ષલ કુલીન ઉપાધ્યાય

દમામ
(સાઉદી અરેબિયા)

ॐ

॥ श्रीदत्तः प्रसन्नोऽस्तु ॥

દત્ત-બાવની

જય યોગીશ્વર દત્ત દયાળ! તું જ એક જગમાં પ્રતિપાળ.
અત્ર્યનસૂયા કરી નિમિત્ત, પ્રગટ્યો જગકારણ નિશ્ચિત.
બ્રહ્મા હરિહરના અવતાર, શરણાગતનો તારણહાર.
અંતર્યામી સત્ ચિત્ સુખ, બહાર સદ્ગુરુ દ્વિભુજ સુમુખ.
ઝોળી અન્નપૂર્ણા કર માંહ્ય, શાંતિ કમંડલ કર સોહાય.
ક્યાંય ચતુર્ભુજ ષડ્ભુજ સાર, અનંતબાહુ તું નિર્ધાર. ૬
આવ્યો શરણે બાળ અજાણ, ઊઠ દિગંબર, ચાલ્યા પ્રાણ!
સુણી [1]અર્જુન કેરો સાદ, રીઝ્યો પૂર્વે તું સાક્ષાત,
દીધી ઋદ્ધિ સિદ્ધિ અપાર, અંતે મુક્તિ મહાપદ સાર.
કીધો આજે કેમ વિલંબ? તુજ વિણ મુજને ના [2]આલંબ!! ૧૦
વિષ્ણુશર્મ દ્વિજ તાર્યો એમ, જમ્યો શ્રાદ્ધમાં દેખી પ્રેમ.
જંભદૈત્યથી ત્રાસ્યા દેવ, કીધી મ્હેર તેં ત્યાં તતખેવ.
વિસ્તારી માયા, [3]દિતિસુત ઈંદ્રકરે હણાવ્યો તૂર્ત.
એવી લીલા કંઈ કંઈ [4]શર્વ કીધી વર્ણવે કો તે સર્વ? ૧૪
દોડ્યો આયુ સુતને કામ, કીધો એને તેં નિષ્કામ.
બોધ્યા યદુ ને પરશુરામ, સાધ્યદેવ પ્રહ્લાદ અકામ.
એવી તારી કૃપા અગાધ! કેમ ન સુણે મારો સાદ?
દોડ, અંત ના દેખ અનંત! મા કર અધવચ શિશુનો અંત!!
જોઈ દ્વિજસ્ત્રી કેરો સ્નેહ, થયો પુત્ર તું નિઃસંદેહ. ૧૯
સ્મર્તૃગામી કલિતાર કૃપાળ! તાર્યો ધોબી છેક ગમાર.
પેટપીડથી તાર્યો વિપ્ર, બ્રાહ્મણ શેઠ ઉગાર્યો [5]ક્ષિપ્ર.
કરે કેમ ના મારી વ્હાર? જો આણીગમ એક જ વાર!! ૨૨

૧. સહસ્ત્રાર્જુન. ૨. આશરો ૩. દૈત્ય. ૪. શિવસ્વરૂપ. ૫. ઝટ.

શુષ્કકાષ્ઠને આણ્યાં પત્ર! થયો કેમ ઉદાસીન અત્ર?
જર્જર વંધ્યા કેરાં સ્વપ્ન, કર્યાં સફળ તેં સુતનાં કૃત્સ્ન.
કરી દૂર બ્રાહ્મણનો કોઢ, કીધા પૂરણ એના કોડ.
વંધ્યા ભેંસ દુઝવી દેવ, હર્યું દારિદ્ર્ય તેં તતખેવ. ૨૬
ખાઈ ઝાલર રીઝ્યો એમ, દીધો સુવર્ણઘટ સપ્રેમ.
બ્રાહ્મણસ્ત્રીનો મૃત ભરથાર, કીધો સજીવન તેં નિર્ધાર!
પિશાચ-પીડા કીધી દૂર, વિપ્રપુત્ર ઉઠાડ્યો શૂર;
હરી વિપ્રમદ અંત્યજહાથ, રક્ષ્યો ભક્ત ત્રિવિક્રમ તાત!! ૩૦
નિમેષમાત્રે તંતુક એક, પહોંચાડ્યો શ્રીશૈલે દેખ!
એકીસાથે આઠ સ્વરૂપ ધરી દેવ બહુરૂપ અરૂપ,
સંતોષ્યા નિજ ભક્ત સુજાત, આપી પરચાઓ સાક્ષાત્.
યવનરાજની ટાળી પીડ, જાતપાતની તને ન ચીડ. ૩૪
રામકૃષ્ણરૂપે તેં એમ, કીધી લીલાઓ કંઈ તેમ.
તાર્યાં પથ્થર ગણિકા વ્યાધ! પશુપંખી પણ તુજને સાધ!!
અધમ ઓધારણ તારું નામ, ગાતાં સરે ન શાં શાં કામ?
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ સર્વ ટળે સ્મરણમાત્રથી શર્વ! ૩૬
મૂઠચોટ ના લાગે જાણ, પામે નર સ્મરણે નિર્વાણ.
ડાકણ શાકણ ભેંસાસુર, ભૂત પિશાચો જંદ અસુર
નાસે મૂઠી દઈને તૂર્ત, દત્તધૂન સાંભળતાં મૂર્ત.
કરી ધૂપ ગાએ જે એમ દત્ત-બાવની આ સપ્રેમ,
સુધરે તેના બંને લોક; રહે ન તેને ક્યાંયે શોક!
દાસી સિદ્ધિ તેની થાય, દુઃખ દારિદ્ર્ય તેનાં જાય!! ૪૪
બાવન ગુરુવારે નિત નેમ, કરે પાઠ બાવન સપ્રેમ;
યથાવકાશે નિત્ય નિયમ, તેને કદી ન દંડે યમ.
અનેક રૂપે એજ અભંગ, ભજતાં નડે ન માયા-રંગ!
સહસ્ર નામે નામી એક, દત્ત દિગંબર અસંગ છેક!! ૪૮
ર. ઓત વૃદ્ધ.

વંદું તુજને વારંવાર, વેદ શ્વાસ તારા નિર્ધાર!
શાકે વર્ણવતાં જ્યાં શેષ, કોણ રંક હું બહુકૃતવેષ?
અનુભવ-તૃપ્તિનો ઉદ્ગાર, સુણી હસે તે ખાશે માર.
તપસી તત્ત્વમસિ એ દેવ! બોલો જય જય શ્રીગુરુદેવ!! ૫૨

સિદ્ધનાથ – સઈજ
માઘ શુ. ૨. સોમ

હનુમાન-ચાલીસાના સ્મરણથી આ દત્ત-બાવની પ્રેરણા થઈ. ગુરુચરિત્રના આધાર પર, વરસણાં આઠવાડિયાં પર. તમને ગમે તો ઠીક નહિ તો ફેંકી નાંખશો. આદિ અંતમાં શાંતિનો પાઠ ઉમેરાય.

રંગ અવધૂત

દત્તબાવની

જય યોગીશ્વર દત્ત દયાળ! તું જ એક જગમાં પ્રતિપાળ;

અત્ર્યનસૂયા કરી નિમિત્ત, પ્રગટ્યો જગકારણ નિશ્ચિત.

બ્રહ્માહરિહરનો અવતાર, શરણાગતનો તારણહાર;

અંતર્યામી સત્ ચિત્ સુખ, બહાર સદ્ગુરુ દ્વિભુજ સુમુખ.

ઝોળી અન્નપૂર્ણા કર માંહ્ય, શાંતિ કમંડલ કર સોહાય.

ક્યાંય ચતુર્ભુજ ષડ્ભુજ સાર, અનંતબાહુ તું નિર્ધાર. ૬.

આવ્યો શરણે બાળ અજાણ; ઊઠ દિગંબર ચાલ્યા પ્રાણ!

સૂણી અર્જુન કેરો સાદ, રીઝ્યો પૂર્વે તું સાક્ષાત્;

દીધી ઋદ્ધિ સિદ્ધિ અપાર, અંતે મુક્તિ મહાપદ સાર,

કીધો આજે કેમ વિલંબ? તુજ વિણ મુજને ના આલંબ!! ૧૦.

વિષ્ણુશર્મ દ્વિજ તાર્યો એમ, જમ્યો શ્રાદ્ધમાં દેખી પ્રેમ.

જંભદૈત્યથી ત્રાસ્યા દેવ, કીધી મ્હેર તેં ત્યાં તતખેવ;

વિસ્તારી માયા; દિતિસુત ઇંદ્રકરે હણાવ્યો તૂર્ત.

એવી લીલા કંઇ કંઇ શર્વ કીધી વર્ણવે કો તે સર્વ? ૧૪.

દોડ્યો આયુ સુતને કામ, કીધો એને તેં નિષ્કામ;

પ્રાર્થનારૂપી નાના પરબિડિયામાં મોટી માગણી મૂકી શકાય.

અર્થ

૧. હે યોગીશ્વર દયાળુ દત્તપ્રભુ! તારો જય હો! આ જગતમાં તું જ એક માત્ર રક્ષણ કરનારો છે.

૨. અત્રિ અને અનસૂયાને નિમિત્ત કરીને તું ખરેખર આ જગતને માટે પ્રગટ થયો છે.

૩. તું બ્રહ્મા, વિષ્ણુ (હરિ) અને શંકર (હર)નો અવતાર છે અને શરણે આવેલાનો તારણહાર છે.

૪. તું અંતરમાં સચ્ચિદાનંદરૂપે નિયમન કરનાર છે અને બહાર બે હાથ અને સુંદર મુખધારી સદ્‌ગુરુ છે.

૫-૬. તારા હાથમાં અન્નપૂર્ણારૂપ ઝોળી છે અને શાંતિના પ્રતિકરૂપ કમંડળ છે. ક્યાંક તારા ચાર હાથ છે તો ક્યાંક છ હાથ છે પણ ખરેખર તું તો અસંખ્ય હાથવાળો છે.

૭. એક અજાણ્યો બાળક તારે શરણે આવ્યો છે. હે દિગંબર! તું ઊઠ. એના પ્રાણ જતા રહે એમ છે.

૮-૯. અગાઉ સહસ્રાર્જુનનો પોકાર સાંભળીને તું જાતે પ્રસન્ન થયો હતો. એને અપાર ઋદ્ધિ અને સિદ્ધિ આપ્યા પછી અંતે મહાપદરૂપ મુક્તિ આપી હતી.

૧૦. તેં આજે કેમ વિલંબ કર્યો છે? મને તારા વિના કોઈનો આધાર (સહારો) નથી.

૧૧. વિષ્ણુશર્માનો પ્રેમ જોઈને તું શ્રાદ્ધમાં જમ્યો અને એનો ઉદ્ધાર કર્યો.

૧૨-૧૩. જંભ નામના રાક્ષસથી ત્રાસેલા દેવને તેં ત્યારે તરત જ મદદ કરી હતી. તેં તારી માયાને ફેલાવીને ઇંદ્રને હાથે એ રાક્ષસનો તરત જ વધ કરાવ્યો હતો.

૧૪. આવી ભગવાન શંકરે (શર્વ) અનેક લીલાઓ કરી છે. એ બધી લીલાનું વર્ણન કોણ કરી શકે?

૧૫. આયુરાજા પુત્રને માટે દોડ્યો પરંતુ તેં એને કામના રહિત (નિષ્કામ) કરી દીધો.

બોધ્યા યદુ ને પરશુરામ સાધ્યદેવ પ્રહ્લાદ અકામ.
એવી તારી કૃપા અગાધ! કેમ સૂણે ના મારો સાદ?
દોડ, અંત ના દેખ અનંત! મા કર અધવચ શિશુનો અંત!! ૧૮.
જોઇ દ્વિજસ્ત્રી કેરો સ્નેહ, થયો પુત્ર તું નિઃસંદેહ.
સ્મર્તૃગામી કલિતાર કૃપાળ! તાર્યો ધોબી છેક ગમાર.
પેટપીડથી તાર્યો વિપ્ર, બ્રાહ્મણશેઠ ઉગાર્યો ક્ષિપ્ર.
કરે કેમ ના મારી વ્હાર? જો આણીગમ એક જ વાર!! ૨૨.
શુષ્ક કાષ્ઠને આણ્યા પત્ર! થયો કેમ ઉદાસીન અત્ર?
જર્જર વંધ્યા કેરા સ્વપ્ન, કર્યાં સફળ તેં સુતના કૃત્સ્ન.
કરી દૂર બ્રાહ્મણનો કોઢ, કીધા પૂરણ એના કોડ;
વંધ્યા ભેંસ દૂઝવી દેવ, હર્યું દારિદ્રય તેં તતખેવ.
ઝાલર ખાઇ રીઝ્યો એમ, દીધો સુવર્ણઘટ સપ્રેમ,
બ્રાહ્મણ સ્ત્રીનો મૃત ભરથાર, કીધો સજીવન તેં નિર્ધાર!
પિશાચ-પીડા કીધી દૂર, વિપ્રપુત્ર ઊઠાડ્યો શૂર,
હરી વિપ્રમદ અંત્યજહાથ, રક્ષ્યો ભક્ત ત્રિવિક્રમ તાત!! ૩૦.

પ્રાર્થના એ ભગવાન પ્રત્યે ભાવ દર્શાવવાનું એક સાધન છે.

૧૬. તેં યદુરાજાને, પરશુરામને, સાધ્યદેવોને અને કામના રહિત (અકામ) પ્રહ્લાદને ઉપદેશ આપ્યો હતો.

૧૭. આવી તારી અગાધ કૃપા હોવા છતાં તું મારો પોકાર કેમ સાંભળતો નથી?

૧૮. હે અનંત! તું દોડ. તું મારો અંત ના જો. આ બાળકનો અધવચ્ચે અંત કરીશ નહિ.

૧૯. બ્રાહ્મણની સ્ત્રીનો પ્રેમ જોઈને તું ખરેખર એનો પુત્ર થયો.

૨૦. હે સ્મરણમાત્રે હાજર થનાર! હે કલિમાં તારનાર! હે કૃપાળુ! તેં છેક ગમાર એવા ધોબીને પણ તાર્યો છે.

૨૧. તેં બ્રાહ્મણને પેટની પીડાથી બચાવ્યો અને વેપાર કરતાં બ્રાહ્મણ શેઠને તરત જ ઉગારી લીધો.

૨૨. તું મને મદદ કેમ નથી કરતો? તું એક જ વાર આ બાજુ જો.

૨૩. સૂકા લાકડાને તેં પાંદડાં આણ્યા તો પછી અહીં કેમ ઉપેક્ષાવૃત્તિ (ઉદાસીનતા) દાખવે છે.

૨૪. તેં ઘરડી વંધ્યા સ્ત્રીના પુત્રનાં બધાં જ સ્વપ્નો સફળ કર્યા- પાર પાડ્યા.

૨૫. બ્રાહ્મણનો કોઢ દૂર કરીને તેં એના મનની ઇચ્છા પૂરી કરી.

૨૬. હે દેવ! તેં વાંઝણી ભેંસને દૂધ દેતી કરી અને તેં તરત જ દારિદ્ર્ય (દળદર) હરી લીધું.

૨૭. એવી રીતે વાલોળ (ઝાલર)નું શાક ખાઈને, પ્રસન્ન થઈને તેં એને સોનાનો ઘડો પ્રેમપૂર્વક આપી દીધો.

૨૮. તેં ખરેખર બ્રાહ્મણસ્ત્રીના મરેલા પતિને જીવતો કરી દીધો.

૨૯. પિશાચ પીડા દૂર કરીને તેં બ્રાહ્મણના મરેલા પુત્રને ફરી જીવતો કર્યો.

૩૦. હે તાત! તેં હરિજન (અંત્યજ) દ્વારા બ્રાહ્મણોનો ગર્વ ઉતારી, ત્રિવિક્રમ નામના ભક્તનું રક્ષણ કર્યું.

પ્રાર્થના એ પરમાત્મા અને આપણી વચ્ચેનો પુલ છે.

નિમેષમાત્રે તંતુક એક, પહોંચાડ્યો શ્રીશૈલે દેખ!
એકી સાથે આઠ સ્વરૂપ, ધરી દેવ બહુરૂપ અરૂપ,
સંતોષ્યા નિજ ભક્ત સુજાત, આપી પરચાઓ સાક્ષાત્.
યવનરાજની ટાળી પીડ, જાતપાતની તને ન ચીડ. ૩૪.
રામકૃષ્ણરૂપે તેં એમ; કીધી લીલાઓ કંઇ તેમ;
તાર્યાં પથ્થર ગણિકા વ્યાધ! પશુપંખી પણ તુજને સાધ!!
અધમ ઓધારણ તારું નામ, ગાતાં સરે ન શા શા કામ?
આધિવ્યાધિઉપાધિ સર્વ ટળે સ્મરણમાત્રથી શર્વ! ૩૮.
મૂઠચોટ ના લાગે જાણ, પામે નર સ્મરણે નિર્વાણ.
ડાકણ શાકણ ભેંસાસુર, ભૂત પિશાચો જંદ અસુર;
નાસે મૂઠી દઈને તૂર્ત, દત્તધૂન સાંભળતાં મૂર્ત.
કરી ધૂપ ગાએ જે એમ દત્તબાવની આ સપ્રેમ,
સુધરે તેના બંને લોક, રહે ન તેને ક્યાંયે શોક!
દાસી સિદ્ધિ તેની થાય, દુઃખ દારિદ્રય તેનાં જાય!! ૪૪.
બાવન ગુરુવારે નિત નેમ, કરે પાઠ બાવન સપ્રેમ;
યથાવકાશે નિત્ય નિયમ, તેને કદી ન દંડે યમ.

૩૧. તંતુક નામના એક ભક્તને તેં પલવારમાં શ્રીશૈલ પર્વત ઉપર પહોંચાડી દીધો.

૩૨-૩૩. હે દેવ! આપ અરૂપી હોવા છતાં ઘણા રૂપ ધારણ કરી એકી સાથે આઠ સ્વરૂપ લઈ તમારા ખાનદાન ભક્તોને પરચાઓ આપીને સંતોષ્યા.

૩૪. તેં મુસલમાન (યવન) રાજાની પીડા દૂર કરી દીધી. તને જાતપાત-ઊંચનીચની કોઈ ચીડ (સૂગ) નથી.

૩૫. તેં રામ અને કૃષ્ણનો અવતાર ધરીને કંઈ કંઈ લીલાઓ કરી છે.

૩૬. તેં પથ્થર, વેશ્યા, શિકારી વગેરેનો ઉદ્ધાર કર્યો છે. પશુ અને પંખી પણ તારા પ્રત્યે સાધુતાવૃત્તિ દર્શાવે છે.

૩૭. તારું નામસ્મરણ પાપી (અધમ)ને પણ પાવન કરનારું છે. તારા નામનું ગાન કરવાથી કયું કામ પાર ન પડે?

૩૮. હે શંકર! તારું માત્ર સ્મરણ કરવાથી આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ બધું દૂર થાય છે.

૩૯. તારું સ્મરણ કરવાથી મૂઠ ચોટ લાગતા નથી અને માનવી મોક્ષને પામે છે.

૪૦-૪૧. આ દત્ત નામની લેહ લાગતાં- દત્તબાવની ગાતાં ડાકણ, શાકણ, ભેંસાસુર, ભૂત, પિશાચ, જંદ અને અસુર તરત જ મૂઠી દઈને ભાગી જાય છે એવો અનુભવ થાય છે.

૪૨. જે કોઈ ધૂપ કરીને આ દત્તબાવની પ્રેમપૂર્વક ગાય છે.

૪૩-૪૪. તેનાં આ લોક અને પરલોક એમ બંને લોક સુધરે છે. તેને ક્યાંય પણ શોક રહેતો નથી. સિદ્ધિ તેની દાસી થાય છે અને તેના દુઃખ અને દારિદ્રય ટળી જાય છે.

૪૫-૪૬. જે કોઈ બાવન ગુરુવારે નિયમપૂર્વક હંમેશાં દત્તબાવનીના બાવન પાઠ પ્રેમપૂર્વક કરે છે અથવા સમય મળે ત્યારે હંમેશાં નિયમાનુસાર પાઠ કરે છે તેને કોઈ દિવસ યમરાજા શિક્ષા કરતો નથી.

પ્રાર્થના એ પ્રભુકૃપા મેળવવાનું સાત્ત્વિક સાધન છે.

અનેક રૂપે એજ અભંગ, ભજતાં નડે ન માયા-**રંગ**!

સહસ્ર નામે નામી એક, દત્ત દિગંબર અસંગ છેક!! ૪૮.

વંદું તુજને વારંવાર, વેદ શ્વાસ તારા નિર્ધાર!

થાકે વર્ણવતાં જ્યાં શેષ કોણ રાંક હું બહુકૃતવેષ?

અનુભવતૃપ્તિનો ઉદ્ગાર, સૂણી હસે તે ખાશે માર.

તપસી તત્ત્વમસિ એ દેવ! બોલો જય જય શ્રીગુરુદેવ!! પર.

❁❁❁

પ્રાર્થનામાં જેટલા શબ્દો ઓછા તેટલી અસરકારકતા વધુ.

---

૪૭. અનેકરૂપ હોવા છતાં એના મૂળ સ્વરૂપમાં કોઈ ફેર પડતો નથી. એને ભજવાથી માયાનો રંગ નડતો નથી. (માયા ત્રાસ આપતી નથી.)

૪૮. હજારો નામ હોવા છતાં એ નામી દિગંબર દત્ત તો એક જ છે અને છેક અસંગ (નિર્લેપ) છે.

૪૯. હું તને વારંવાર વંદન કરું છું. ખરેખર! આ વેદો તારા શ્વાસમાંથી પ્રગટ થયા છે.

૫૦. જ્યાં વર્ણન કરતાં શેષ ભગવાન પણ થાકી જાય ત્યાં જેણે અનેક જન્મો લીધા છે એવા મારા જેવા રાંકનું તો શું ગજું?

૫૧. અનુભવના પરિપાકરૂપ આ વાણીને જે હસી નાંખશે તે માયાનો માર ખાશે.

૫૨. હે તપસી! એ દેવ તે (તત્) તું (ત્વમ્) છે (અસિ). બધા શ્રીગુરુદેવની જય જય બોલો. (જય જયકાર કરો.)

❀❀❀

પ્રાર્થના એટલે પ્રભુ પ્રત્યેની આભાર અભિવ્યક્તિ.

દત્તબાવની

-: ૭૫ પ્રશ્નોત્તર :-

૧. બાવની એટલે શું?

બાવની એટલે બાવન લીટીનું સ્તોત્ર. ચાલીસ લીટીનું સ્તોત્ર ચાલીસા કહેવાય એમ બાવન લીટીનું સ્તોત્ર બાવની કહેવાય.

૨. દત્તબાવની એટલે શું?

દત્તબાવની એટલે દત્તભગવાનની અને તેમના અવતાર એવા શ્રીપાદવલ્લભ અને નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીની લીલાનું વર્ણન કરતું બાવન લીટીનું સ્તોત્ર.

૩. આ સ્તોત્ર કોણે રચ્યું? ક્યારે રચ્યું અને ક્યાં રચ્યું?

આ સ્તોત્રની રચના નારેશ્વરનિવાસી સંતરાજ શ્રી રંગ અવધૂત મહારાજે કરી. આ સ્તોત્ર સઈજ ગામે (તા. કલોલ જિ. મહેસાણા, ગુજરાત રાજ્ય) સંવત ૧૯૯૧ના મહા સુદ એકમ ને સોમવાર તા. ૪-૨-૧૯૩૫ના રોજ રચાયું. સઈજ ગામની બહાર આવેલા સ્મશાન પાસેના સિદ્ધનાથ મહાદેવ મંદિરની ધર્મશાળામાં આ સ્તોત્ર રચાયું.

૪. આ સ્તોત્ર કોને માટે રચાયું?

સરખેજના ભક્ત કમળાશંકર ત્રિપાઠીની પત્ની સૌ. ધનલક્ષ્મીબેન પિશાચપીડાને કારણે માંદાં રહેતાં હતાં. મુ. કમળાશંકરભાઈની વિનંતીને કારણે સૌ. ધનલક્ષ્મીબેનની પિશાચપીડા દૂર કરવા આ સ્તોત્ર રચાયું.

૫. આ સ્તોત્રમાં વર્ણવેલી લીલાઓ કયા ગ્રંથમાં વર્ણવેલી છે?

મહારાષ્ટ્રના ભક્ત સરસ્વતી ગંગાધર વિરચિત શ્રીગુરુચરિત્ર નામના ગ્રંથમાં આ લીલાઓ વર્ણવેલી છે. સરસ્વતી ગંગાધર એ સાયંદેવના પૌત્રનો પૌત્ર થાય.

સંયમી માણસ એ સંસ્કૃતિનો શણગાર છે.

---

૬. આ સ્તોત્રની સરખામણી કયા સ્તોત્ર સાથે થઈ શકે?

આ સ્તોત્રની સરખામણી હનુમાનચાલીસા સાથે થઈ શકે. દત્તબાવનીને પણ 'સંકટ વિમોચન સ્તોત્ર' કહેવામાં આવે છે.

૭. આ સ્તોત્રની વિશેષતા દર્શાવશો?

સૌ પ્રથમ તો આ સ્તોત્રની શરૂઆત 'જય' શબ્દથી થાય છે. હનુમાનચાલીસાની શરૂઆત પણ 'જય' શબ્દથી જ છે. આ જય શબ્દ કુલ ત્રણ વાર આવે છે જે 'ત્રિવારં સત્યં'ના નિયમાનુસાર એનું મહત્ત્વ સૂચવે છે. અને છેલ્લે આ સ્તોત્ર એ 'અકારાંત' છે. દરેક લીટીનો છેલ્લો અક્ષર કાનો, માત્રા વગરનો છે.

૮. આ સ્તોત્ર અકારાંત છે એમાં શું વિશેષતા છે?

'અ' એ વિષ્ણુનું સૂચક છે. ભગવદ્‌ગીતામાં વિભૂતિયોગમાં ભગવાન કહે છે કે બધા અક્ષરોમાં अ હું છું.

અક્ષરાણામકારોઽસ્મિ દ્વન્દ્વઃ સામાસિકસ્ય ચ ।
અહમેવાક્ષયઃ કાલો ધાતાહં વિશ્વતોમુખઃ ॥

(અ.૧૦ શ્લોક.૩૩)

ઘણા ગીતાની સાચી શરૂઆત બીજા અધ્યાયના શ્લોક નં.૧૧થી ગણે છે કારણ કે એ શ્લોકનો પહેલો અક્ષર अ છે. अશોચ્યાનન્વશોચસ્ત્વં એવી શરૂઆત છે.

૯. 'જય' શબ્દની શું વિશેષતા છે?

જય શબ્દ બ્રહ્મમૂલક છે, આશીર્વાદાત્મક છે અને નમસ્કારસૂચક પણ છે. બ્રહ્મમૂલક શબ્દથી સ્તોત્રની શરૂઆત એ મંગલસૂચક છે. જય સત્યનો હોય. સત્યમેવ જયતે । આ સત્ય- સત્ એ પરબ્રહ્મવાચક શબ્દ છે. ગીતા પરબ્રહ્મના ત્રણ નામ બતાવે છેઃ ૧. ૐ ૨. તત્ ૩. સત્.

તારું સ્વર્ગ તારી માતાના ચરણોમાં છે.

ૐ તત્સદિતિ નિર્દેશો બ્રહ્મણસ્ત્રિવિધઃ સ્મૃતઃ ।
બ્રાહ્મણાસ્તેન વેદાશ્ચ યજ્ઞાશ્ચ વિહિતાઃ પુરા ॥
(અ.૧૭ શ્લોક.૨૩)

૧૦. યોગીશ્વરનો શું અર્થ થાય?

યોગીશ્વર એટલે યોગીઓના ઈશ્વર. યોગીઓનું નિયંત્રણ કરનાર. ભગવાન દત્તાત્રેય પોતે પણ યોગી છે એટલે બધા યોગીઓમાં ઈશ્વરરૂપ- શ્રેષ્ઠરૂપ છે એવો અર્થ પણ કરી શકાય.

૧૧. યોગીશ્વર અને યોગેશ્વરમાં શું ફેર?

યોગીઓના ઈશ્વર તે યોગીશ્વર અને યોગના ઈશ્વર તે યોગેશ્વર. ભગવાન દત્તાત્રેય, ભગવાન શંકર વગેરેને યોગીશ્વર તરીકે ઓળખવામાં આવે છે જયારે ભગવાન કૃષ્ણને યોગેશ્વર તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. યોગી એટલે જેણે યોગ સિદ્ધ કર્યો છે તે.

૧૨. દત્તબાવનીની પ્રથમ લીટીની કોઈ વિશેષતા ખરી?

દત્તબાવનીની પ્રથમ લીટીના શબ્દો યોગીશ્વર, દત્ત અને દયાળ એ સંબોધનવાચક છે. આવી રીતે સંબોધન કરીને ભગવાનનું ધ્યાન પોતાના તરફ ખેંચવાનો પ્રયત્ન થયો છે. પૂ.શ્રીએ ‘વંદના’માં પણ આ રીતે ભગવાનનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે. વંદનાની શરૂઆત આવી છેઃ

ગુરુદેવ દત્ત દયાળ સ્વામી! વંદના તુજને હજો.

વળી ‘તું જ એક’ શબ્દ ઈષ્ટદેવમાં અનન્ય નિષ્ઠા દર્શાવે છે. આ જગતમાં મારું રક્ષણ તું જ, એક માત્ર તું જ કરશે એવો દઢ, અડગ વિશ્વાસ સૂચવે છે.

૧૩. અત્ર્યનસૂયા એટલે શું?

અત્ર્યનસૂયા એ અત્રિ અને અનસૂયા એવા બે શબ્દોનો બનેલો છે. અત્રિ અને અનસૂયા શબ્દની સંધિ છે.

અત્રિ + અનસૂયા = અત્ર્યનસૂયા.

૧૪. અત્રિ કોણ છે? એ શબ્દનો અર્થ શું?

બ્રહ્માના સાત માનસપુત્રો. સંકલ્પમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા પુત્રો. એ સાત માનસપુત્રો પૈકીના એક તે અત્રિ. આ અત્રિ બ્રહ્માના નેત્ર (આંખ)માંથી ઉત્પન્ન થયા હતા. આધ્યાત્મિક રીતે વિચારીએ તો અત્રિ એટલે ત્રણ (ત્રિ) નહિ (અ). સત્વ, રજસ અને તમસ એમ ત્રણે ગુણોથી રહિત તે અત્રિ. બ્રહ્માના સાત માનસપુત્રોના નામ આ પ્રમાણે છેઃ મરીચિ, અત્રિ, અંગિરસ, પુલત્સ્ય, પુલહ, ક્રતુ અને વસિષ્ઠ.

૧૫. અનસૂયા કોણ? એ શબ્દનો અર્થ શું?

કર્દમ નામે એક ઋષિ હતા. એના પત્નીનું નામ દેવહૂતિ હતું. આ દેવહૂતિને નવ દીકરીઓ હતી અને એક દીકરો હતો. અનસૂયા એ કર્દમ અને દેવહૂતિની દીકરી હતી જે અત્રિઋષિને પરણી હતી. 'પારકાના ગુણમાં પણ દોષ શોધવાની વૃત્તિ' તે અસૂયા. અસૂયા એટલે ઈર્ષ્યા-અદેખાઈ. આવી અદેખાઈની વૃત્તિ વિનાની સ્ત્રી તે અનસૂયા.

૧૬. દેવહૂતિ વિશે કંઈ કહેશો?

દેવહૂતિ એ મનુરાજા અને શતરૂપાની દીકરી હતી. નારદમુનિના આદેશથી મનુરાજા, પોતાની પત્ની અને દીકરી સાથે કર્દમઋષિના આશ્રમે ગયા. કર્દમ સાથે પુત્રીનો વિવાહ કરવા માટે ગયા હતા. કર્દમ ઋષિએ ત્રણેને બેસવા માટે આસન મૂક્યાં. મનુ અને શતરૂપા આસન પર બેઠા પણ દેવહૂતિને થયું કે જો મારા લગ્ન કર્દમ ઋષિ સાથે થાય તો મારાથી એની સેવા ન લેવાય. મારે તો એમની સેવા કરવાની હોય. પણ એમણે મૂકેલા આસન પર ના બેસું તો એમનો અનાદર કર્યો એમ કહેવાય, એ અવિવેક કહેવાય. એટલે દેવહૂતિ જમીન પર બેઠાં પરંતુ એમનો એક હાથ આસન પર મૂકી બંને ભાવનાને સાચવી.

૧૭. અનસૂયાની અન્ય બહેનોના નામ શું? એના ભાઈનું નામ શું?

અનસૂયાની આઠ બહેનોના નામ આ પ્રમાણે હતાંઃ કલા, શ્રદ્ધા, હવિર્ભુ, ગતિ, સત્ક્રિયા, ખ્યાતિ, અરુંધતી અને શાંતિ. એમના ભાઈનું નામ કપિલ હતું.

૧૮. 'જગકારણ'નો અર્થ શું?

જગકારણનો એક અર્થ છેઃ જગતને માટે અને બીજો અર્થ છેઃ જે પરમતત્ત્વ, પરબ્રહ્મ જે આ જગતનું કારણ છે તે. આ જગત જેમાંથી ઉત્પન્ન થયું તે તત્ત્વ- પરબ્રહ્મ તે જગકારણ.

૧૯. દત્તાત્રેયનો શો અર્થ?

જેણે પોતાનું સર્વસ્વ આપી દીધું તે દેવ- તે પરમ તત્ત્વ- પરમાત્મા 'દત્ત' કહેવાય. સંસ્કૃતમાં **દા** શબ્દનો અર્થ આપવું છે. જે અપાઈ ગયો તે દત્ત. આવું આત્મદાન અત્રિઋષિને આપ્યું હતું. એ અત્રિના પુત્ર તે આત્રેય. એટલે દત્ત અને આત્રેયને સાથે મૂકીએ તો દત્તાત્રેય બને.

પિતાના નામ ઉપરથી પુત્ર કે પુત્રીનું નામ બનતું હોય છે. જનકની પુત્રી જાનકી, દશરથનો પુત્ર દાશરથિ, વસુદેવનો પુત્ર તે વાસુદેવ અને દ્રુપદની પુત્રી તે દ્રૌપદી. આમ અત્રિનો પુત્ર તે આત્રેય. (સાચો શબ્દ દત્તાત્રેય છે, દત્તાત્રય નહીં.)

૨૦. અંતર્યામી એટલે શું?

અંતર્યામી = અંતઃ + યામી. અંતઃ એટલે અંદર. શરીરની અંદર. યમ એટલે નિયંત્રણ, કાબૂ રાખવો. યામી એટલે નિયામક, અંકુશ રાખનાર. આમ અંતર્યામી એટલે અંતરમાં રહીને નિયમન કરનાર.

હૃદય નિયામક અંતરે બાહિર સદ્‌ગુરુરૂપ. (શ્રીગુ.લી. અ.૧)
અન્તર્યામી યો બહિરાસ્તે ગુરુરૂપઃ (દત્તપ્રણતિઃ)

સૂર્ય એ પૃથ્વીની માતા છે. તેને ગરમીનું પોષણ આપે છે.

---

૨૧. સત્ ચિત્ સુખ એટલે શું?

અહીં સુખનો અર્થ આનંદ કરવાનો છે. આમ સત્ ચિત્ સુખ એટલે સચ્ચિદાનંદ. પરબ્રહ્મ એટલે સચ્ચિદાનંદ. સત્ એટલે ભૂતકાળમાં હતું, અત્યારે છે અને ભવિષ્યમાં રહેશે એવું તત્ત્વ. ચિત્ એટલે ચૈતન્ય અને આનંદ. આને અસ્તિ, ભાતિ અને પ્રિય પણ કહેવામાં આવે છે.

અંતરમાં રહીને નિયમન કરનાર આ સચ્ચિદાનંદનું તત્ત્વ જ બહાર સદ્‌ગુરુરૂપે મળે છે.

૨૨. દત્તાત્રેયનું સ્વરૂપ કેવું છે?

દત્તાત્રેય એ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ (હરિ) અને શંકર (હર)નું ભેગું સ્વરૂપ છે. આ સ્વરૂપ કેવળ સત્ત્વઅંશથી સભર છે. ત્રણ મુખવાળા દત્તાત્રેયને છ હાથ હોય એ સ્વાભાવિક છે પણ કોઈ વાર બે હાથવાળા એકમુખી દત્તાત્રેય પણ જોવા મળે છે. દત્તાત્રેય એ પરબ્રહ્મ જ છે એટલે જગતના બધા જ પુરુષો-સ્ત્રીઓ એનું જ સ્વરૂપ છે એ દૃષ્ટિથી એના અસંખ્ય- અનંત હાથ છે. આમ દત્તપ્રભુ બે હાથવાળા છે, કોઈ વાર ચાર હાથવાળા (ચતુર્ભુજ) છે, કોઈ વાર છ હાથવાળા છે અને આમ તો બધા જ હાથ એમના જ છે.

દત્તપ્રભુ બ્રહ્મા, હરિ અને હરનો અવતાર છે પરંતુ એમની વિશેષતા એ છે કે એનામાં ૧૦૦% સત્ત્વગુણ છે. બ્રહ્મામાં ૨૫% સત્ત્વ, ૫૦% રજસ અને ૨૫% તમસ છે. વિષ્ણુમાં ૫૦% સત્ત્વ, ૨૫% રજસ અને ૨૫% તમસ છે જ્યારે શંકરમાં ૨૫% સત્ત્વ, ૨૫% રજસ અને ૫૦% તમસ છે. આ ત્રણે દેવોના સત્ત્વાંશનો સરવાળો (૨૫% + ૫૦% + ૨૫%) એટલે ભગવાન દત્ત.

વંદનામાં પૂ.શ્રી લખે છેઃ

સત્ત્વાંશ વિધિહરિહરતણા થઈ એકરૂપ જગે સ્ફૂર્યો.

ધરતી એ વૃક્ષોની અને ફૂલોની માતા છે.

૨૩. દિગંબર એટલે શું?

દિગંબર શબ્દના બે અર્થ છેઃ ૧. દિશા (દિક્) જેનું વસ્ત્ર (અંબર) છે તે એટલે કે નગ્ન, વસ્ત્ર વિનાનો. ૨. બીજો અર્થ એ છે કે જે દિશાનું વસ્ત્ર છે તે. દિશાની અંદર અને બહાર પણ રહેલો. દિગંબર એટલે વાસનારૂપી વસ્ત્ર વગરનો.

૨૪. સૂણી અર્જુન કેરો સાદ. એમાં અર્જુન એટલે કોણ? એણે કેમ સાદ કર્યો?

અર્જુન એટલે સહસ્રાર્જુન. હૈહયકુળમાં જન્મેલા શત્રુજિત રાજાનો પુત્ર. સહસ્રાર્જુનના પિતાનું મૃત્યુ થતાં એને રાજા બનાવવાનું નક્કી થયું. પરંતુ સહસ્રાર્જુને રાજા થવાની ના કહી. રાજાને માથે રહેલી જવાબદારી પોતે સફળતાથી અદા કરી શકે એ માટે કુલગુરુ ગર્ગે એને દત્તપ્રભુ પાસે જઇ યોગ શીખવવાનું કહ્યું. સહસ્રાર્જુન યોગ શીખવા ગયો ત્યારે દત્તપ્રભુની કસોટીમાંથી પસાર થઇ એમને પ્રસન્ન કર્યા. આ વાતનું સૂચન અર્જુન કેરા સાદથી થયું છે.

૨૫. અર્જુને વરદાનમાં શું માગ્યું? એને અંતે શું મળ્યું?

પહેલી વાર અર્જુન ગયો ત્યારે વરદાનમાં એણે ઘણી ઘણી ભૌતિક વસ્તુઓ માગી અને સાથે સાથે એવું પણ માગ્યું કે મારું મૃત્યુ મારાથી વધુ ખ્યાતિ ધરાવનાર વ્યક્તિના હાથે થાય. દત્તપ્રભુએ બધી માગણી મંજૂર કરી. ચોર્યાસી હજાર વર્ષ રાજ્ય કર્યા પછી એને ભૌતિક વસ્તુ માગવા બદલ દુઃખ થયું, પસ્તાવો થયો. મોક્ષની પ્રાપ્તિ એ જ ધ્યેય હોવું જોઇએ એવું એને સમજાયું. એનામાં વૈરાગ્ય જાગ્યો અને પાછો દત્તપ્રભુ પાસે ગયો અને મુક્તિની ઇચ્છા દર્શાવી. ભગવાને એને યોગનું જ્ઞાન આપી અંતે મુક્તિ મળે એવો રસ્તો બતાવ્યો. અર્જુન એ પ્રમાણે જીવ્યો અને અંતે મહાપદના સારરૂપ મુક્તિ પામ્યો.

૨૬. વિષ્ણુશર્મા કોણ હતો? એને ઘરે દત્તપ્રભુ શ્રાદ્ધમાં કેમ જમ્યા?

વિષ્ણુશર્મા એક કર્મકાંડી બ્રાહ્મણ હતો. એના આંગણામાં એક પીપળો હતો. એના પર એક બ્રહ્મરાક્ષસ રહેતો હતો. રોજ વૈશ્વદેવ કર્યા પછી વિષ્ણુશર્મા ભૂતબલિ અર્પણ કરતો હતો. તેનાથી પ્રસન્ન થઈને એક દિવસ બ્રહ્મરાક્ષસ પ્રગટ થયો અને વિષ્ણુશર્માને વરદાન માગવા કહ્યું. વિષ્ણુશર્માની પત્નીના કહ્યા મુજબ વિષ્ણુશર્માએ દત્તદર્શનની ઈચ્છા પ્રગટ કરી. બ્રહ્મરાક્ષસે દત્તદર્શન કરાવવાનું સ્વીકાર્યું.

એક દિવસ દારૂના પીઠા પાસે ઉન્મત્ત અવસ્થામાં દત્તપ્રભુ આવ્યા. શરીર પર માખીઓ બણબણતી હતી. રાક્ષસે કહ્યું કે જો પેલો દત્ત છે. તું જઈને એના પગ પકડ. વિષ્ણુશર્મા ગયો તો ખરો પણ એના મનમાં શંકા થઈ કે દત્તપ્રભુ આવા હોય ખરા કે? "સંશયાત્મા વિનશ્યતિ" એવું ગીતા કહે છે. ત્યાં જ દત્તપ્રભુ અંતર્ધાન થઈ ગયા. વિષ્ણુશર્માને ખૂબ પસ્તાવો થયો.

બીજી વાર રાક્ષસે કહ્યું કે જો પેલો સ્મશાનમાં કુરકુરિયાની સાથે રમે છે તે દત્ત ભગવાન છે. તું જા અને તેના પગ પકડ. સંશય કર્યા વગર વિષ્ણુશર્મા ગયો તો દત્ત ભગવાને તેને છૂટાં હાડકાં મારવા માંડ્યા. મરણભયે વિષ્ણુશર્મા પાછો આવતો રહ્યો. એનામાં 'અભયત્વ' (અભયપણું) ન હતું.

ત્રીજી વાર રાક્ષસે કહ્યું કે આ છેલ્લી વાર બતાવું છું. જો પેલો સ્મશાનમાં મરેલા ગધેડાનું માંસ કાગડા-કૂતરાને નાંખે છે એ દત્તપ્રભુ છે. તું જા અને એના પગ પકડ. એ તને પૂછે કે તું કેમ આવ્યો છે તો કહેજે કે અમાવાસ્યાના નિત્યશ્રાદ્ધમાં જમવાનું આમંત્રણ આપવા આવ્યો છું. વિષ્ણુશર્મા ત્રીજી વાર ગયો અને આમંત્રણ આપ્યું. દત્તપ્રભુએ એમનું સાચું સ્વરૂપ પ્રગટ કરી એને દર્શન આપ્યાં.

વાત્સલ્ય દોષને ગળી જાય છે.

દત્તપ્રભુ મધ્યાહ્ને ભિક્ષા લેવા પધાર્યા. એમના કહેવાથી બીજા બે બ્રાહ્મણ તરીકે સૂર્યનારાયણને અને અગ્નિનારાયણને બોલાવ્યા અને એ રીતે ત્રણે ભગવાનને ભિક્ષા આપી. દત્તપ્રભુએ વિષ્ણુશર્માને પારલૌકિક વિદ્યા અને પારલૌકિક સિદ્ધિઓ આપી. પરોપકારાર્થે આ વિદ્યા અને સિદ્ધિનો ઉપયોગ કરી વિષ્ણુશર્માએ પોતાનો જન્મ સફળ કર્યો. અગ્નિ અને સૂર્યે પણ વરદાન આપ્યાં.

૨૭. જંભ દૈત્ય કોણ હતો? દેવોને દત્તપ્રભુએ શી રીતે મદદ કરી?

જંભ નામે એક રાક્ષસ હતો. પૃથ્વીને જીતીને પછી એ સ્વર્ગમાં ગયો. સ્વર્ગમાં જઇ દેવો સાથે યુદ્ધ કર્યું. દેવો હારી ગયા અને બીકના માર્યા મેરુગુફામાં જઈને રહ્યા. જંભ રાક્ષસ સ્વર્ગમાં રાજ્ય કરવા લાગ્યો.

બ્રહ્માની સાથે દેવો દત્તપ્રભુ પાસે ગયા અને બધી વાત કરી. દત્તપ્રભુએ કહ્યું કે તમે પાછા સ્વર્ગમાં જાવ. જંભ સાથે યુદ્ધ કરો અને એને તથા અન્ય રાક્ષસોને આ બાજુ લઈ આવો.

દત્તપ્રભુના કહ્યા પ્રમાણે દેવોએ કર્યું. જંભ અને રાક્ષસો નાસી જતા દેવોની પાછળ દોડ્યા. દેવો દત્તપ્રભુની તરફ આવતા હતા. રાક્ષસો અને જંભ દૈત્ય પણ એમની પાછળ દોડતા હતા. ત્યાં જંભે કોઈ સ્ત્રીનો મધુર અવાજ સાંભળ્યો. સ્ત્રીના અવાજથી મોહ પામેલો જંભ અવાજના આધારે દત્તપ્રભુ પાસે બેઠેલી સ્ત્રી સુધી પહોંચી ગયો અને એ માયાસુંદરીને પાલખીમાં બેસાડીને લઈ જવા લાગ્યો. જંભ અને રાક્ષસો માયાસુંદરીને લઈને જતા હતા ત્યારે દત્તપ્રભુએ કહયું કે પરસ્ત્રીને લઈ જનાર આ દૈત્યોને હવે તમે મારી શકશો. દેવોએ દૈત્યોને હરાવ્યા અને ઇંદ્રે જંભનો વધ કર્યો.

આર્તપ્રાર્થના સ્તોત્રમાં પૂ.શ્રી રંગ અવધૂત મહારાજ કામને જ જંભદૈત્ય કહે છે.

માતા એ ક્ષમા, દયા તથા પ્રેમની મૂર્તિ છે.

જમ્ભોયં ભોઃ કામરૂપઃ પ્રકામં
દીનં બાલં નિર્દયં મા નિહન્તિ ।
હત્વા હ્યેનં સ્વાત્મરાજ્યં પ્રદેહિ
કોન્યસ્ત્રીશ ત્વદ્વિનાસ્ય પ્રભુઃ સ્યાત્ ॥ (શ્લોક.૪)

હે દેવ! આ કામરૂપી જંભ રાક્ષસ મને દીન બાળકને નિર્દયતાથી અત્યંત પ્રહાર કરી રહ્યો છે માટે એનો સંહાર કરી મને સ્વાત્મરાજ્ય દે. હે પ્રભુ! તારા વિના એને સીધો કરવા માટે બીજો કોણ સમર્થ છે?

૨૮. દત્તપ્રભુએ પોતે જંભનો વધ કેમ ના કર્યો?

દત્તાવતારની કેટલીક વિશિષ્ટતા છે. દત્તપ્રભુ એ જ્ઞાનનો અવતાર છે. એમનું કામ અજ્ઞાનનો નાશ કરવાનો છે. બીજું કે દત્તપ્રભુનો પ્રાગટ્યોત્સવ છે પરંતુ એમની દેહ વિસર્જનની લીલા નથી એટલે કે દત્તપ્રભુ, હનુમાનજી અને અશ્વત્થામાની જેમ ચિરંજીવી છે. વળી દત્તપ્રભુએ બધાને તાર્યા છે પણ કોઈને માર્યા નથી. રાક્ષસોનો વધ થાય એ માટે એમણે ઈંદ્રને મદદ કરી રસ્તો બતાવ્યો પણ પોતે થઈને એને માર્યો નથી.

૨૯. આયુ કોણ હતો? એને દત્તપ્રભુએ કેવી રીતે નિષ્કામ કર્યો?

સોમવંશમાં પુરુરવા નામે એક રાજા હતો. તેને આયુ નામે પુત્ર હતો. આયુ સદ્‌ગુણી હતો પણ તેને કોઈ સંતાન ન હતું. દૈવજ્ઞ (જોષીઓ)ને આનો ઉપાય પૂછતાં એમણે કહ્યું કે કુંડળીમાં પડેલા ગ્રહો તો સંતાન યોગ સૂચવતા નથી પરંતુ સદ્‌ગુરુ પ્રસન્ન થાય તો બધું શક્ય બને. સહ્યાદ્રિ પર વસતા ભગવાન દત્તાત્રેયને સેવા દ્વારા પ્રસન્ન કરો અને પુત્રનું વરદાન માગો તો અચૂક પુત્ર થશે.

માતા બાળકને પાવન કરનારી નથી, ગણનારી છે.

આયુરાજાએ દત્તપ્રભુની દાસ્યભાવથી સો વર્ષ સેવા કરી. દત્તપ્રભુ પ્રસન્ન થયા અને વરદાન આપ્યું ત્યારે આયુએ પુત્ર થાય એવું વરદાન માગ્યું. દત્તપ્રભુએ 'તથાસ્તુ' કહી એને રાજી કર્યો. આયુને દત્તપ્રભુએ એક ફળ આપ્યું અને કહ્યું કે તારી પત્નીને આ ફળ ખવડાવજે. આયુએ ઈન્દુમતીરાણીને ફળ આપ્યું. એણે એ ફળ ખાધું. દત્તપ્રભુની કૃપાથી ઈન્દુમતીરાણી ગર્ભવતી બની.

જ્યારે આયુ દત્તપ્રભુ પાસે ગયો હતો ત્યારે પૃથ્વી પર હુંડાસુર નામના એક રાક્ષસે પૃથ્વી અને સ્વર્ગ જીતી લીધા હતાં. સ્વર્ગમાં એની દીકરીએ જે વાત સાંભળી તે વાત એણે હુંડાસુરને કહી. ઈન્દુમતીરાણીનો પુત્ર હુંડાસુરને મારશે એ વાત સાંભળીને હુંડાસુરે ઈન્દુમતીનો ગર્ભપાત કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો પરંતુ એમાં નિષ્ફળ ગયો. આયુ પત્ની ઈન્દુમતીએ પુત્રને જન્મ આપ્યો એટલે બધાંને ઊંઘમાં નાંખીને હુંડાસુર પુત્રને લઈ ગયો.

થોડા સમય પછી બધા માયાની નિદ્રામાંથી જાગ્યા. પુત્રને ન જોતાં આયુ અને ઈન્દુમતીએ કલ્પાંત કર્યું. જીવન નીરસ બની ગયું. ઈન્દુમતીનું હૃદયદ્રાવક આક્રંદન સાંભળીને દત્તપ્રભુએ નારદને મોકલ્યા. નારદજીએ આયુને આધ્યાત્મિક જ્ઞાન આપ્યું અને પુત્રમાં આસક્તિ રાખી દુઃખી ન થતાં પોતાનું કલ્યાણ કરવા યત્નશીલ થવું એવો બોધ આપ્યો. આયુ આ બધું સમજીને નિષ્કામ થયો અને એનું દુઃખ હળવું થયું. છેલ્લે નારદજીએ કહ્યું કે તારો પુત્ર કોઈ ઋષિના આશ્રમમાં ઉછરે છે અને યોગ્ય સમયે તને આવીને મળશે.

આમ પુત્ર માટે દત્તપ્રભુ પાસે દોડેલો આયુ-સકામવૃત્તિથી પ્રવૃત્તિમાં પડેલો આયુ- નારદજીના બોધથી નિષ્કામવૃત્તિનો થયો.

૩૦. યદુ, પરશુરામ, સાધ્યદેવ અને પ્રહ્લાદને દત્તપ્રભુએ શો બોધ કર્યો?

યદુ વિશેઃ

કચના શાપને કારણે શુક્રાચાર્યની પુત્રી દેવયાનીનાં લગ્ન યયાતિ નામના રાજા સાથે થયા. બ્રાહ્મણની દીકરીએ ક્ષત્રિય સાથે લગ્ન કરવાં પડ્યાં. દેવયાની સાથે શર્મિષ્ઠાને દાસી તરીકે મોકલી હતી પણ શુક્રાચાર્યે યયાતિને કહ્યું હતું કે શર્મિષ્ઠા સાથે તારે લગ્નજીવન જીવવું નહિ, દાસી તરીકે જ સેવા લેવી. આ શરતનું પાલન નહિ થાય તો તારે સજા ભોગવવી પડશે.

યયાતિથી દેવયાનીને બે પુત્રો થયા. એકનું નામ યદુ અને બીજાનું નામ તુર્વસુ. શર્મિષ્ઠાની માગણીથી યયાતિએ એનો સંગ કર્યો અને શર્મિષ્ઠાને ત્રણ પુત્રો થયા. દેવયાનીએ પિતાને ફરિયાદ કરતાં શુક્રાચાર્યે એને શાપ આપ્યો કે 'તું ઘરડો થા'. યયાતિ ઘરડો થયો એટલે દેવયાનીને ખૂબ દુઃખ થયું અને પિતાને શાપનું નિવારણ કરવાની વિનંતી કરી. શુક્રાચાર્યે કહ્યું કે યયાતિ એનું ઘડપણ કોઈ યુવાનને આપીને તેની યુવાની લઈ શકશે. યયાતિએ બધા પુત્રોને વાત કરી. દેવયાનીના પુત્રો તૈયાર થયા નહિ. શર્મિષ્ઠાના પુરુરવા નામના પુત્રે પોતાની યુવાની પિતાને આપી બદલામાં એમનું ઘડપણ લીધું.

સો વરસ ભોગ ભોગવ્યા પછી યયાતિને ભોગની નશ્વરતા સમજાઈ. એણે પુરુને યુવાની આપી પોતાનું ઘડપણ પાછું લીધું અને બદલામાં એને રાજા બનાવ્યો. દાસીપુત્ર રાજા બન્યો એનાથી યદુને ખૂબ દુઃખ થયું અને તે જંગલમાં જતો રહ્યો.

જંગલમાં દત્તપ્રભુ મળ્યા. દત્તપ્રભુએ ચોવીસગુરુની કથા સંભળાવી જીવનનું કલ્યાણ શામાં છે તે સમજાવ્યું. યદુનો શોક દૂર થયો.

માતા એ પૃથ્વી પરની કવિતા છે.

પરશુરામઃ

ભૃગુઋષિનો પુત્ર ઋચિક હતો. ઋચિકનો પુત્ર જમદગ્નિ હતો. જમદગ્નિનાં લગ્ન રેણુકા સાથે થયાં. જમદગ્નિને પાંચ પુત્રો થયા. આ પુત્રોના નામ હતાંઃ વસુમંત, વસુ, સુષેણ, વિશ્વાવસુ અને પરશુરામ.

જમદગ્નિની ગાયને રાજા સહસ્રાર્જુન ના કહેવા છતાં લઈ ગયો. પરશુરામે યુદ્ધમાં એનો વધ કર્યો અને ગાય પાછી લાવ્યો. સહસ્રાર્જુનના પુત્રો પિતાનું વેર વાળવા આશ્રમમાં ગયા. પરશુરામ સમિધ લેવા જંગલમાં ગયા હતા એટલે રાજકુમારોએ જમદગ્નિનો વધ કર્યો. પરશુરામે આ વાત જાણી એટલે સહસ્રાર્જુનના પુત્રોને યુદ્ધમાં માર્યા અને એકવીસવાર પૃથ્વીને ક્ષત્રિય વિહોણી કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી.

કાવડમાં પિતાનું શબ અને રેણુકા માતાને બેસાડી સહ્યાદ્રિ પર્વત પાસેથી જતા હતા ત્યારે આકાશવાણી થઈ એટલે ત્યાં જમદગ્નિના અગ્નિસંસ્કાર કર્યા અને રેણુકાએ પતિ સાથે અગ્નિસ્નાન કર્યું. સમગ્ર વિધિ દત્તપ્રભુએ કરાવી.

આ પછી પરશુરામને દત્તપ્રભુએ બોધ આપી એની પાસે સોમયાગ કરાવ્યો. પછી સાગર કિનારે જઈ બ્રાહ્મણની માફક તપોનુષ્ઠાન કરવા જણાવ્યું.

માતા રેણુકાએ દત્તપ્રભુને પરશુરામની સંભાળ લેવા જણાવ્યું હતું. આમ દત્તપ્રભુએ પરશુરામને પણ શ્રેયનો પંથ બતાવ્યો હતો.

પરશુરામ એ દત્તપ્રભુની માસીનો પ્રપૌત્ર (પુત્રના પુત્રનો પુત્ર) થાય.

કર્દમ ઋષિ

- અનસૂયા (દીકરી)
  - દત્ત
- ખ્યાતિ (દીકરી)
  - ઋચિક
    - જમદગ્નિ
      - પરશુરામ

સાધ્યદેવઃ

લોકોને બોધ આપીને સન્માર્ગે ચઢાવનાર દત્તપ્રભુને સાધ્યદેવોએ શ્રેયપંથ વિશે પૂછતાં એમણે મનોદમન કરી ગ્રંથિનો ભંગ કરવા સૂચવ્યું. દ્વંદ્વ સહન કરી, દ્વંદ્વથી પર થવાનો પ્રયત્ન કરવો. સજ્જનનો સંગ કરી સદ્વૃત્તિ કેળવવી. એવો બોધ આપી એમને શ્રેયપંથે વાળ્યા.

પ્રહ્લાદઃ

પ્રહ્લાદને ભગવાનનાં દર્શન થયા હતાં અને ભગવાને એને ખોળામાં લીધો હતો. એમ છતાં એને અક્ષય શાંતિ- ચોવીસ કલાકની શાંતિ-મળતી નો'તી. એક દિવસ એણે દત્તપ્રભુને કાવેરી નદીના કિનારે જમીન ઉપર લાંબા થઈને સૂતેલા જોયા. દત્તપ્રભુની આંખો તેજસ્વી તો હતી જ પરંતુ સાથે સાથે નિર્મળ, નિશ્ચલ અને સ્થિર પણ હતી. પ્રહ્લાદ આભો જ બની ગયો. એણે દત્તપ્રભુને એમની સ્વસ્થતાનું રહસ્ય પૂછ્યું ત્યારે દત્તપ્રભુએ વેદાંતના સારરૂપ જ્ઞાનની વાતો કહી. પુત્રને રાજ સોંપી પ્રહ્લાદ જંગલમાં ગયો અને આત્મનિષ્ઠ થઈ સચ્ચિદાનંદમગ્ન બન્યો.

માતાની ગોદમાં બાળકને ઉત્તમ સંસ્કારો મળે છે.

૩૧. દ્વિજસ્ત્રીનો સ્નેહ જોઈને પ્રભુ એમના પુત્ર થયા એ કેવી રીતે?

પીઠાપુરમાં રાજા નામે એક બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. એની પત્નીનું નામ સુમતિ હતું. દર્શ (અમાવાસ્યા) શ્રાદ્ધને દિવસે મધ્યાહ્ને દત્તપ્રભુ અભ્યાગત બની ભિક્ષા માગવા આવ્યા. શ્રાદ્ધમાં બોલાવેલા બ્રાહ્મણો જમવાના બાકી હતા છતાં સુમતિએ ભિક્ષુકને ભિક્ષા આપી દીધી. દત્તપ્રભુ રાજી થયા. દર્શન આપ્યાં અને વરદાન માગવા કહ્યું. સુમતિએ કહ્યું કે મારા ઘણા પુત્રો મૃત્યુ પામ્યા અને બે પુત્ર જીવતા રહ્યા તે આંધળા ને પાંગળા છે. આપ પુત્ર થઈને આવો અને મને માતા કહીને બોલાવી માતૃસુખ આપો. દત્તપ્રભુએ તથાસ્તુ કહ્યું અને 'શ્રીપાદ'રૂપે જન્મ લીધો. કેવળ સુમતિના પ્રેમને વશ થઈને દત્તપ્રભુ પુત્રરૂપે પધાર્યા.

૩૨. સ્મર્તૃગામી એટલે શું?

સ્મર્તૃગામી એટલે યાદ કરતાની સાથે જ પહોંચી જનાર-આવી જનાર. દત્તપ્રભુ સ્મર્તૃગામી દેવ છે.

૩૩. એકદમ ગમાર એવા ધોબીને કેવી રીતે તાર્યો?

શ્રીપાદ શ્રીવલ્લભ કુરવપુરમાં નિવાસ કરતા હતા. રોજ કૃષ્ણાનદીમાં સ્નાન કરવા જતા હતા. એ નદીના કિનારે એક અભણ ધોબી કપડાં ધોતો હતો. જ્યારે શ્રીપાદ પ્રભુ સ્નાન માટે જાય ત્યારે એ ધોબી લાંબો થઈને ભગવાનને દંડવત્ પ્રણામ કરતો હતો. એનો ભાવ જોઈને શ્રીપાદ પ્રભુએ કહ્યું કે હું તારા પર પ્રસન્ન થયો છું. હું તને રાજ આપીશ- રાજા બનાવીશ. પોતે ઉંમરલાયક થઈ ગયો હોવાથી ધોબીએ આવતા જન્મે રાજા બનાવવાનું કહ્યું. શ્રીપાદ પ્રભુએ તથાસ્તુ કહ્યું. બીજા જન્મમાં ધોબી યવનરાજ (મુસલમાન રાજા) થયો અને શ્રીપાદ પ્રભુએ નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીરૂપે દેહ ધર્યો અને યવનરાજના રૂપમાં

રહેલા ગયા જન્મના ધોબીનો ઉદ્ધાર કર્યો. (વધુ જાણકારી માટે પ્રશ્ન નં.૪૬ વાંચો.)

૩૪. બ્રાહ્મણને પેટમાં પીડા શા માટે થતી હતી? એ પીડામાંથી કેવી રીતે મુક્ત થયો?

એક બ્રાહ્મણને અન્ન વેરી બન્યું હતું. પેટમાં સહેજ પણ અન્ન જાય કે એને ભયંકર પીડા થાય. એક વાર વાસર બ્રહ્મેશ્વર ક્ષેત્રમાં નૃસિંહસરસ્વતી મહારાજ સ્નાન માટે આવ્યા હતા. આ બ્રાહ્મણે મહાનવમીના ઉત્સવ પ્રસંગે દૂધપાક, દહીંથરા અને વડાં ખાધાં હતાં. પરિણામે એવી ભયંકર પીડા થવા માંડી કે તેણે કંટાળીને ગૌતમી નદીમાં પડતું મૂક્યું. સ્વામીજીએ શિષ્યોને કહ્યું કે એને નદીમાંથી બચાવી મારી પાસે લાવો.

એ જ સમયે સાયંદેવે નામનો એક બ્રાહ્મણ સ્વામીના દર્શને આવ્યો. નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીએ સાયંદેવને કહ્યું કે તું આ બ્રાહ્મણને તારા ઘરે લઈ જઈને જમાડ. જે દૂધપાક, દહીંથરા અને વડા ખાવાથી એને આ ભારે વ્યથા થઈ છે એ જ વસ્તુ તું જમાડ. એ વસ્તુ ઔષધનું કામ કરશે અને એની પેટની પીડા દૂર થશે. સાયંદેવે હા કહી અને સાથે સાથે સ્વામીજીને શિષ્યો સાથે પોતાના ઘરે ભિક્ષા લેવાનું આમંત્રણ પણ આપ્યું. નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીની કૃપાથી સાયંદેવને ઘરે જમ્યા પછી એ બ્રાહ્મણની પેટની પીડા દૂર થઈ ગઈ. સંતોનો સંકલ્પ અને આશીર્વાદ આવી પીડા દૂર કરનારા હોય છે. જે અન્ન ખાવાથી મરણતુલ્ય પીડા થઈ હતી એ જ વસ્તુ ખાવાથી એ બ્રાહ્મણ પીડામાંથી મુક્ત થયો. સંતોમાં વિશ્વાસ અને નિષ્ઠા રાખવાથી અશક્ય વસ્તુ પણ શક્ય બને છે.

૩૫. બ્રાહ્મણ શેઠ કોણ હતો? એને કોણે ઉગાર્યો? કેવી રીતે?

શ્રીપાદ પ્રભુ કૃષ્ણાના જળમાં લૌકિક દૃષ્ટિથી લીન થયા પછીની વાત છે. વલ્લભેશ નામે એક બ્રાહ્મણ હતો. એ વેપાર કરતો હતો.

દર વર્ષે શ્રીપાદ પ્રભુનાં દર્શન કરવા કુરવપુરમાં જતો હતો.

એક વાર એણે મનોમન સંકલ્પ કર્યો કે જો આ વર્ષે મને વેપારમાં અતિશય લાભ થશે તો કુરવપુરમાં જઈને ત્યાં ચાર હજાર બ્રાહ્મણોને જમાડીશ. એનો સંકલ્પ ફળ્યો એટલે ઘણું બધું ધન લઈને સંકલ્પ પૂરો કરવા કુરવપુર જવા નીકળ્યો. ઘણું બધું ધન લઈને વલ્લભેશ કુરવપુર જાય છે એ વાત ચાર ચોરોએ જાણી. એ લોકો એની સાથે થઈ ગયા. પોતે શ્રીપાદ પ્રભુના ભક્ત છે અને કુરવપુર જાય છે એવું કહીને એનો સંગાથ કર્યો. રસ્તામાં જંગલ આવ્યું. નિર્જન જંગલમાં ચોરોએ વલ્લભેશ પર હુમલો કર્યો અને તલવારથી એનું માથું કાપી નાંખ્યું. મરતાં મરતાં વલ્લભેશે શ્રીપાદ પ્રભુનું ધ્યાન ધર્યું- એમને યાદ કર્યા. શ્રીપાદ પ્રભુએ ત્રણ ચોરોનો વધ કર્યો. ચોરો સાથેનો એક યાત્રિક કરગરી પડતાં શ્રીપાદ પ્રભુએ તેને આજ્ઞા કરી કે આ વલ્લભેશનું માથું ધડ સાથે મૂક. યાત્રિકે મસ્તકને ધડ સાથે મૂક્યું. શ્રીપાદ પ્રભુએ એના ઉપર અમીદષ્ટિ ફેંકી. અમીદષ્ટિ પડતાં જ વલ્લભેશ સજીવન થયો. વલ્લભેશ જીવતો થયો કે તરત શ્રીપાદ્ પ્રભુ અંતર્ધાન થઈ ગયા. આ બ્રાહ્મણ વેપાર કરતો હતો- વેપારી હતો એટલે શેઠ તરીકે ઓળખાતો હતો.

૩૬. શુષ્ક (સૂકા) કાષ્ઠ (લાકડા)ને કેવી રીતે પાંદડાં ફૂટયા? એનાથી શું થયું?

નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીનો ગાણગાપુરમાં મુકામ હતો ત્યારની વાત છે. યજુર્વેદી અને ભાર્ગવ ગોત્રનો નરહરિ નામનો એક બ્રાહ્મણ એમની પાસે આવ્યો. એને કુષ્ઠ રોગ (કોઢ) થયો હતો. લોકો તરફથી થતાં તિરસ્કારથી કંટાળીને એ નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીને શરણે આવ્યો હતો. સ્વામીએ એને ઔદુંબરનું ચાર વરસનું સૂકું લાકડું આપીને કહ્યું કે આને લઈને તું સંગમ ઉપર જઈ ભીમા નદીના કિનારે એને રોપ. તું રોજ સ્નાન કરી સંગમ

ઉપરના અશ્વત્થનું પૂજન કર. પછી ફરી સ્નાન કરી આ રોપેલા લાકડાને બે કલશ પાણીથી સિંચન કર. આવું સિંચન દિવસમાં ત્રણ વાર શ્રદ્ધાપૂર્વક કર. જે દિવસે આ લાકડાને પાંદડાં ફૂટશે તે દિવસે તારો કોઢ મટી જશે. નરહરિએ પૂરી શ્રદ્ધા-ભક્તિથી સ્વામીજીની સૂચના પ્રમાણે કરવા માંડ્યું. ઘણાંએ એને સમજાવ્યો પણ ખરો કે લાકડાને પાંદડાં ફૂટતા હશે? તારો કોઢ મટે એવો નથી એટલે તને સ્વામીએ આવો અશક્ય ઉપાય બતાવ્યો છે. પરંતુ નરહરિએ અડગ નિષ્ઠા રાખી, ગુરુના કહ્યા પ્રમાણે જળસિંચન કરવાનું ચાલુ રાખ્યું. એની દૃઢ શ્રદ્ધા અને નિષ્ઠા જોઈને નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામી ભીમાતટ પર ગયા. પોતાના કમંડળમાંથી જળ લઈ લાકડા પર છાંટ્યું અને છાંટતાની સાથે જ લાકડાને પાંદડાં ફૂટયાં અને નરહરિનો કોઢ દૂર થયો. "યાદશી ભાવના યસ્ય સિદ્ધિર્ભવતિ તાદશી". જેવી જેની ભાવના, તેવી તેને સિદ્ધિ મળે.

૩૭. જર્જર વંધ્યાનું પુત્રનું સ્વપ્ન કેવી રીતે સિદ્ધ થયું?

સોમનાથ નામે એક બ્રાહ્મણ હતો. શૌનક ગોત્ર અને આપસ્તંબ શાખાવાળા આ બ્રાહ્મણની ગંગા નામની પત્ની હતી. સાઈઠ વર્ષની ઉંમર થવા છતાં તેને કોઈ સંતાન ન હતું. ગામમાં આ સ્ત્રી વંધ્યા- વાંઝણી સ્ત્રી તરીકે જાણીતી હતી. નૃસિંહસરસ્વતીનાં દર્શને નિયમિત આવતી આ ભોળી ગંગા ગુરુની ઉપચારથી પૂજા કરી ધૂપ-દીપથી આરતી કરતી. એનો ભાવ જોઈને એક દિવસ સ્વામીએ પૂછ્યું કે હે ગંગા! તું કષ્ટ વેઠીને આ બધું શા માટે કરે છે? ભોળા દિલની ગંગાએ પોતાના મનની વાત કહી. પોતાને સંતાન થાય એ ઈચ્છાથી આ બધું કરું છું એવું કહ્યું. સ્વામીએ પ્રસન્ન થઈને વરદાન આપતાં કહ્યુંઃ 'જા, તને આ જન્મે જ એક કન્યા અને એક પુત્ર થશે'. સ્વામીએ ગંગાને અશ્વત્થનું પૂજન કરવાનું કહ્યું. અશ્વત્થનું પૂજન કરવાથી અને

સ્વામીની કૃપાથી ગંગા રજસ્વલા ધર્મમાં આવી અને પછી એને એક દીકરી અને એક દીકરો થયો.

સંતોમાં સામી વ્યક્તિનું પ્રારબ્ધ બદલવાની પણ તાકાત હોય છે. સુદામાના પ્રારબ્ધમાં શ્રીક્ષયઃ લખ્યું હતું. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે એને ઉલટાવી યશશ્રીઃ કરી જીવન પલટાવી દીધું.

અનન્ય નિષ્ઠાથી અને નિષ્કપટભાવે શ્રીગુરુને સેવવાથી અશક્ય પણ શક્ય બની જાય છે.

૩૮. બ્રાહ્મણનો કોઢ કોણે અને કેવી રીતે દૂર કર્યો?

નંદિ નામના એક બ્રાહ્મણને આખા શરીરે કોઢ વ્યાપી ગયો હતો. આ રોગમાંથી છૂટવા એ તુળજાપુર આવ્યો અને તુળજામાતાની આરાધના કરવા લાગ્યો. ત્રણ વર્ષની આરાધના પછી માતાએ એને સ્વપ્નમાં કહ્યું કે તું ચંદલામાતા પાસે જા. ચંદલા ગામની ચંદલામાતા પાસે જઇ એણે કડક અનુષ્ઠાન શરૂ કર્યું. સાત માસની સખત તપશ્ચર્યાને અંતે ચંદલામાતાએ એને સ્વપ્નમાં કહ્યું કે તું ગાણગાપુર જા. ત્યાં તારું કામ થશે. ગાણગાપુરમાં વાસ કરતાં નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીને સામાન્ય માણસ ગણી નંદિએ ચંદલા સ્થાન નહિ છોડવાનું નક્કી કર્યું. એણે ઘોર આરાધના કરી માતાની કૃપા મેળવવાનું નક્કી કર્યું પરંતુ માતાએ ફરી પાછું એને ગાણગાપુર જવાનું સ્વપ્ન આપ્યું અને સાથે સાથે ગામલોકોને પણ સ્વપ્ન આપ્યું કે આ નંદિ બ્રાહ્મણને ગામની બહાર કાઢો.

છેવટે કંટાળીને ના છૂટકે નંદિ ગાણગાપુર ગયો. ત્યાં જઇને નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીના મઠે ગયો તો સ્વામીજી સંગમ ઉપર ગયા હતા. એટલે એમના પાછા ફરવાની રાહ જોતો હતો. સ્વામી આવીને મઠમાં બેઠા. નંદિએ પોતાની દુઃખની કહાની કહી સંભળાવી. સ્વામીએ સોમનાથ નામના ભક્તને કહ્યું કે આને સંગમ ઉપર લઇ જઇ એને સ્નાન કરાવ. સ્નાન માત્રથી

નંદિનો કોઢ જતો રહ્યો પરંતુ જાંઘ ઉપર થોડો કોઢ રહી ગયો હતો. નંદિના મનમાં જે શંકા હતી કે આ માણસ- સ્વામી શું દુઃખ દૂર કરશે એ સંશયને કારણે થોડો કોઢ રહી ગયો હતો. એણે પછી સ્વામીની કૃપાથી જ ગુરુ વિશે પ્રશસ્તિ કાવ્યો રચવા માંડ્યાં અને એના પરિણામે એનો રહ્યો-સહ્યો કોઢ પણ જતો રહ્યો. નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીએ નંદિનું નામ કવીશ્વર રાખ્યું અને એને પોતાના ભક્ત તરીકે નજીક રાખ્યો.

૩૯. વાંઝણી ભેંસ કેવી રીતે દૂધ આપતી થઈ?

ભીમા-અમરજા નદીના સંગમે ગાણગાપુરમાં શ્રીમન્ નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામી વાસો કરતા હતા. બપોરે ગામમાં ભિક્ષા માગવા જતા હતા. એ ગામમાં સાત્ત્વિક વૃત્તિનો એક ગરીબ બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. એના ઘરે એક ખૂબ જ ઘરડી અને કદી પણ નહિ વિયાયેલી ભેંસ હતી. એના દાંત પડી ગયા હતા. દૂધ આપતી ન હતી એટલે એનો ઉપયોગ ભાર ખેંચવા માટે લોકો કરતા. આવી રીતે ભેંસના નાકમાં નાથ ઘાલીને એને ભાડે ફેરવવાથી બ્રાહ્મણને થોડી કમાણી થતી.

એક દિવસ ગુરુવર એ બ્રાહ્મણના ઘરે ભિક્ષા માગવા ગયા. તે દિવસે ભેંસને કોઈ ભાડે લઈ ગયું ન હતું તેથી ભેંસ ઘરે જ હતી. ગુરુજીએ ‘ભિક્ષાં દેહિ’ની ટહેલ નાંખી. બ્રાહ્મણની સ્ત્રીએ એમને આવકાર્યા અને ઘરમાં આસન પર બેસાડ્યા. બ્રાહ્મણ ગામમાં સૂકી ભિક્ષા માટે ગયો હતો. બ્રાહ્મણની પત્નીએ સ્વામીને કહ્યું કે આપ થોડી વાર બેસો. મારા સ્વામી થોડા સમયમાં જ ધાન્ય લઈને આવશે એટલે આપને ભિક્ષા આપીશ. સ્વામીએ કહ્યું કે ઘરમાં ભેંસ છે તો મને દૂધની ભિક્ષા આપ. બ્રાહ્મણની પત્નીએ કહ્યું કે એ તો વાંઝણી છે. જન્મીને કદી વિયાઈ જ નથી. એણે કદી દૂધ આપ્યું નથી. અમે એને પાડાની જેમ જ પાળી છે. ગુરુએ કહ્યું કે આવું ખોટું બોલ નહિ. તું મને દૂધની ભિક્ષા આપ.

ગુરુના શબ્દોમાં વિશ્વાસ રાખીને બ્રાહ્મણની પત્ની શ્રદ્ધાથી ભેંસને દોહવા બેઠી. ગુરુની વાણી સાચી પડી. દૂધના બે ઘડા ભરાયા અને સ્વામીને દૂધની ભિક્ષા આપી. વાક્સિદ્ધિ ધરાવતા સ્વામીના કહેવા માત્રે ભેંસ દૂધ આપતી થઇ ગઇ. આ રીતે સ્વામીએ બ્રાહ્મણની ગરીબાઇ પણ દૂર કરી.

૪૦. ઝાલર ખાઇને બદલામાં સોનાનો ઘડો કોણે આપ્યો? કોને આપ્યો?

અમરાપુર નામે એક ગામ હતું. એ ગામમાં એક પવિત્ર સાત્ત્વિક બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. ભિક્ષા માગીને જીવનનિર્વાહ ચલાવતો હતો. એના વાડામાં વાલોળની શીંગનો વેલો હતો. જે દિવસે ભિક્ષા ન મળે તે દિવસે એ બ્રાહ્મણ દંપતી વાલોળની શીંગનું ભોજન કરી લેતાં.

એક દિવસ શ્રીગુરુ એમને ત્યાં ભિક્ષા લેવા આવ્યા. ઘરમાં બીજું કશું હતું નહિ તેથી ભિક્ષામાં વાલોળની શીંગનું શાક પીરસ્યું. શ્રીગુરુએ એમની પવિત્રતા અને ભાવના જોઇ. ભિક્ષા લીધા પછી જતાં જતાં એમણે શીંગનો વેલો ઉખેડી નાંખ્યો. બ્રાહ્મણની સ્ત્રીએ ખૂબ કલ્પાંત કર્યું. આ વેલ ઉપર તો એમનું જીવન નભતું હતું. બ્રાહ્મણે પત્નીને આશ્વાસન આપ્યું અને પછી વાલોળની વેલને મૂળમાંથી ઉખેડી નાંખી એ જગ્યાએ ખામણું કરવા થોડું ખોદવાનું શરુ કર્યું. ખોદવા જતાં જ કોદાળી કશા સાથે ભટકાઇ. અવાજ થયો અને જોયું તો સોનામહોરથી ભરેલો ચરુ. બ્રાહ્મણે ચરુ ઘરમાં લઇ જઇ પત્નીને બતાવ્યો. સંગમે જઇ શ્રીગુરુને બનેલી વાત કરી. શ્રીગુરુએ આ વાત કોઇને કરશો નહિ એમ કહ્યું. સંતોના ચરણ એ કામધેનુ સમાન છે અને ભાવિક ભક્તોનું રક્ષણ કરે છે, પાલન-પોષણ કરે છે.

૪૧. બ્રાહ્મણ સ્ત્રી કોણ હતી? એના મૃત્યુ પામેલા પતિને કોણે જીવાડ્યો? કેમ?

માહુરપુરમાં ગોપીનાથ નામે એક શ્રીમંત બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. એને પુત્રો થતાં હતાં પણ જીવતાં ન હતા એટલે એણે અને એની પત્નીએ દત્તાત્રેયની આરાધના કરી. દત્તપ્રભુની કૃપાથી એક પુત્ર જીવ્યો. એમણે એનું નામ દત્ત પાડ્યું. ઉંમરલાયક થતાં એને સાવિત્રી સાથે પરણાવ્યો. બંને પતિ-પત્ની આનંદથી જીવન જીવતાં હતાં.

કમનસીબે સોળ વર્ષની ઉંમરે દત્તને ક્ષય રોગ લાગુ પડ્યો. ખૂબ દવા કરી પરંતુ કોઈ સુધારો થયો નહિ. વૈદ્યો પણ નિરાશ થઈ ગયા. ગાણગાપુરના નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીની ખૂબ પ્રસિદ્ધિ સાંભળીને સાવિત્રીએ દત્તને શ્રીગુરુના દર્શને લઈ જવાનું નક્કી કર્યું. દત્તની તબિયત તો નાજુક જ હતી છતાં ભગવાનમાં શ્રદ્ધા રાખીને અને સાસુ-સસરાના આશીર્વાદ લઈને સાવિત્રી દત્તને પાલખીમાં સુવડાવીને એને લઈને ગાણગાપુર તરફ ચાલવા માંડ્યું. પરંતુ ગાણગાપુર નગરનું પાદર આવતાં જ દત્તની તબિયત ખૂબ લથડી અને એ મૃત્યુ પામ્યો.

સાવિત્રીએ ન કલ્પી શકાય એવું કલ્પાંત કર્યું. પોતે રાખેલી શ્રદ્ધા નિષ્ફળ ગઈ એનું એને ભારે દુઃખ થયું. જેનામાં ભરોસો મૂકીને એણે આવવાનું સાહસ ખેડ્યું હતું એણે જ દગો દીધો. એનો કાળો કકળાટ સાંભળીને શ્રીગુરુ યતિરૂપે આવ્યા. એને ઘણું ઘણું સમજાવી પરંતુ એની ગુરુમાં શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ અને નિષ્ઠા જોઈને યતિએ એને શ્રીગુરુ પાસે જવા કહ્યું. સાવિત્રી શ્રીગુરુ પાસે ગઈ અને પગે લાગી ત્યારે શ્રીગુરુએ એને 'અખંડ સૌભાગ્યવતી ભવ' અને 'અષ્ટપુત્રા ભવ'ના આશીર્વાદ આપ્યા. જ્યારે બધાએ શ્રીગુરુને એના પતિના મૃત્યુની વાત કરી ત્યારે શ્રીગુરુએ કહ્યું કે એવું બને જ નહિ. એનું શબ લાવો. શબને બંધનમુક્ત કર્યું. શ્રીગુરુએ એમની અમીદૃષ્ટિ ફેંકી અને

સાવિત્રીનો મૃત્યુ પામેલો પતિ દત્ત આળસ મરડીને બેઠો થયો. શ્રીમન્નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીની કૃપાથી દત્ત જીવતો થતાં બધે આનંદ આનંદ થઇ ગયો. "શ્રદ્ધા ચાહે સો કરે" એ વાત સાચી પડી.

૪૨. વિપ્રપુત્રની પિશાચપીડા કોણે દૂર કરી અને મરેલો પુત્ર કેવી રીતે જીવતો થયો?

શિરોળ નામે એક ગામ હતું. એમાં ગંગાધર નામે એક બુદ્ધિમાન બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. બ્રાહ્મણ વેદશાસ્ત્રમાં મગ્ન રહેતો હતો અને એની પત્ની શાંત, ધર્મરત અને સુશીલ હતી.

એને પાંચ પુત્રો થયા પરંતુ બધા જ મૃત્યુ પામ્યા. ગયા જન્મના કર્મ વિશે જાણનાર વિદ્વાનને આનું કારણ પૂછતાં એણે કહ્યું કે ગયા જન્મે તમે એક શૌનકગોત્રીય બ્રાહ્મણનું દ્રવ્ય લઇ લીધું હતું તેનું આ પરિણામ છે. આમાંથી મુક્ત થવાની વિધિ કરવા જેટલાં નાણાં એ બ્રાહ્મણ પાસે ન હતાં એટલે એ બ્રાહ્મણની સ્ત્રીએ દેહને કષ્ટ પડે એ રીતે ઉપવાસ કરવાનું, પૂજન કરવાનું અને ઔદુંબરને સાત વાર જળસિંચન કરી તેની પ્રદક્ષિણા કરવાનું ચાલુ કર્યું. આવું એક માસ સુધી એણે એકનિષ્ઠ થઇને વ્રત કર્યું. એને પરિણામે શ્રીગુરુએ પિશાચને ધમકાવીને કહ્યું કે આ બ્રાહ્મણની સ્ત્રી જે કાંઇ કરે અને તને જે કાંઇ આપે તે તું સ્વીકારી લે એમાં તારું કલ્યાણ છે. શ્રીગુરુની પ્રસાદીથી એ બ્રાહ્મણની સ્ત્રીને બે પુત્રો થયા અને જીવ્યા.

પુત્રો મોટા થતાં મોટા દીકરાને જનોઇ આપવાનું અને નાના દીકરાની બાબરી ઉતરાવવાનું નક્કી કર્યું પરંતુ ઉત્સવના આગલા દિવસે જ મોટો દીકરો માંદો પડ્યો. એને ધનુર્વા થયો અને એમાં એ મૃત્યુ પામ્યો.

બ્રાહ્મણની સ્ત્રીએ કાળો કકળાટ કરી મૂક્યો. એની શ્રીગુરુ પ્રત્યેની અજબની શ્રદ્ધા અને ગજબની નિષ્ઠા હતી. શ્રીગુરુએ

બ્રહ્મચારીના વેશમાં સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો પણ એ એકની બે ન થઈ તે ન જ થઈ. મારા ગુરુની પ્રસાદીથી થયેલો પુત્ર મરે જ કેવી રીતે? એણે અગ્નિદાહ માટે શબ ન આપ્યું. બ્રહ્મચારીએ છેવટે કહ્યું કે જો તને તારા ગુરુની પ્રસાદીમાં આટલો બધો વિશ્વાસ હોય તો તને જ્યાં વરદાન મળ્યું હતું ત્યાં તું જા. બ્રાહ્મણની સ્ત્રી ઔદુંબરની પાસે આવી. એની તો એક જ રટણા હતી કે ગુરુનો આપેલો દીકરો મરે જ નહિ. અને જો મરે તો સમર્થ ગુરુને ભજવાનું શું કામ?

આ બ્રાહ્મણની સ્ત્રીની દૃઢ શ્રદ્ધા અને અડગ વિશ્વાસ જોઈને શ્રીગુરુ પ્રસન્ન થયા અને એ બાળકના શબમાં પ્રાણ પૂરીને એને જીવતો કર્યો. બધાએ શ્રીગુરુનો જયજયકાર કર્યો.

૪૩. ત્રિવિક્રમ ભક્ત કોણ હતો? બ્રાહ્મણનો મદ કોણે હર્યો અને ત્રિવિક્રમનું કેવી રીતે રક્ષણ કર્યું?

ગાણગાપુરમાં વંધ્યા ભેંસને દૂધ દેતી કરીને શ્રીગુરુએ પોતાની કીર્તિ ફેલાવી. ત્યાંનો રાજા શ્રીગુરુને ગાણગાપુરમાં રહેવાનું આમંત્રણ આપવા આવ્યો. ચતુરંગી સેના સાથે શ્રીગુરુને પાલખીમાં બેસાડી પોતાના રાજ્યમાં લઈ જવા લાગ્યો. ગામના પશ્ચિમ ભાગે આવેલા અશ્વત્થ-પીપળાના ઝાડ-નીચે શ્રીગુરુએ મઠ બંધાવ્યો. રાજા શ્રીગુરુને રોજ વાજતે ગાજતે સંગમ પર લઈ જાય અને બીજા સ્થળોએ પણ લઈ જાય. આ વાત કુમસીગ્રામમાં રહેતા ત્રિવિક્રમ ભારતીએ જાણી. એક સંન્યાસી આવા ભોગ વિલાસ ભોગવે તે અયોગ્ય કહેવાય એવું માનનાર ત્રિવિક્રમ શ્રીગુરુની આકરી નિંદા કરવા લાગ્યો. ત્રિવિક્રમ નૃસિંહભગવાનનો ભક્ત હતો અને રોજ એનું ધ્યાન ધરતો હતો.

ત્રિવિક્રમના મનનું સમાધાન કરવા શ્રીગુરુ સામે પગલે કુમસીગ્રામમાં ગયા અને ત્રિવિક્રમને માનસપૂજામાં એવું દર્શન આપ્યું કે નિંદા કરનાર ત્રિવિક્રમ શ્રીગુરુનો પરમ ભક્ત બની ગયો.

બાળકો એ વાસણ નથી કે જેને ભરી કાઢીએ.

આ બાજુ વૈદૂર્યનગરનો મુસલમાન રાજા બ્રાહ્મણોને બોલાવીને વેદ વંચાવતો હતો. સાચા વિદ્વાન બ્રાહ્મણો પોતે વેદ જાણતા નથી એમ કહીને વેદ વાંચતા ન હતા. પૈસાના લાલચુ બ્રાહ્મણો રાજા કહે તેમ કરતા હતા.

આ રાજાના રાજમાં બે વિદ્વાન બ્રાહ્મણો આવ્યા. રાજાએ તેમને બ્રાહ્મણોના રાજા તરીકેનો ઈલ્કાબ આપ્યો અને ગામેગામ જઈ વિદ્વાનો સાથે વાદ-વિવાદ કરવા જણાવ્યું. આ બે મદોન્મત્ત બ્રાહ્મણો ગામેગામ ફરી, વાદ વિવાદ કરી, વિદ્વાન બ્રાહ્મણોને હરાવી જયપત્ર ભેગા કરવા લાગ્યા. એ રીતે તેઓ કુમસીગ્રામમાં આવી ત્રિવિક્રમ ભારતીને મળ્યા અને એને વાદ કરવા જણાવ્યું. વાદ ન કરવો હોય તો જયપત્ર લખી આપો એમ કહ્યું.

એમનું અભિમાન જોઈને ત્રિવિક્રમ એમને શ્રીગુરુ પાસે લઈ આવ્યો. શ્રીગુરુએ એ લોકોને ઘણું ઘણું સમજાવ્યું અને ઘણી ઘણી રીતે પાછા વાળ્યા પરંતુ તોયે માન્યા નહિ અને જયપત્ર લખી આપવાની રઢ લીધી.

શ્રીગુરુએ એ સમયે ત્યાંથી જઈ રહેલા અંત્યજને બોલાવ્યો. એની પાસે સાત લીટી કઢાવી. જેમ જેમ એક એક લીટી ઓળંગતો જાય તેમ તેમ એને પૂર્વજન્મોનું જ્ઞાન થતું ગયું. છેલ્લી લીટી ઓળંગી ત્યારે હું બ્રાહ્મણ છું એમ એણે કહ્યું. શ્રીગુરુએ એના પર અભિમંત્રિત ભસ્મ નાંખી. ભસ્મ નાંખતાં જ એ વિદ્વાન થયો. વેદનું જ્ઞાન મળ્યું અને પેલા બે મદોન્મત્ત બ્રાહ્મણો સાથે શ્રીગુરુએ વાદ કરવાનું કહ્યું.

બંનેએ માફી માગી. બંને બ્રાહ્મણોને ગુરુએ નદી કિનારે જવાનું કહ્યું. નદી કિનારે પહોંચતાની વારમાં જ બંને અભિમાની બ્રાહ્મણો મૃત્યુ પામ્યા. "વાર્યા ન વળે તે હાર્યા વળે" તે આનું નામ.

બાળક એક જ્યોત છે જે વડીલે પેટાવવાની હોય છે.

આમ અંત્યજના હાથે બ્રાહ્મણોનો મદ ઉતારી શ્રીગુરુએ ત્રિવિક્રમનું રક્ષણ કર્યું.

૪૪. તંતુક કોણ હતો? એને શ્રીશૈલ પર્વત પર કોણ લઇ ગયું? ક્યારે લઇ ગયા?

શ્રીમન્નૃસિંહ સરસ્વતી સ્વામી ગાણગાપુરમાં બિરાજમાન છે. તંતુક નામે એક વણકર હતો. એ રોજ દિવસના ત્રીજા પહોરે આવીને શ્રીગુરુને દૂરથી વંદન કરતો અને પ્રેમથી આંગણું વાળીને ત્યાં પાણી છાંટતો. આ ભોળા વણકરનો શ્રીગુરુ પ્રત્યે ખૂબ ઊંચો ભાવ હતો. સમય જતાં શિવરાત્રી આવી. ગામમાંથી ઘણા લોકો પગે ચાલીને શ્રીશૈલ પર્વતે શ્રીમલ્લિકાર્જુનના દર્શને જતા હતા. એમણે તંતુકને પૂછ્યું કે તારે આવવું છે? તો તંતુકે કહ્યું કે આ મારો જીવતો જાગતો મલ્લિકાર્જુન જ છે ને! એને છોડીને મારે પથ્થરના મલ્લિકાર્જુનનાં દર્શને નથી આવવું.

ગામના લોકો શિવરાત્રી પર શ્રીશૈલ પહોંચાય એ રીતે ગામમાંથી પગે ચાલતા નીકળ્યા.

શિવરાત્રીને દિવસે તંતુકે ઉપવાસ કર્યો. સ્નાન કરીને સંગમ પર શ્રીગુરુના દર્શને આવ્યો. એ શ્રીગુરુનો એકનિષ્ઠ સેવક હતો. શ્રીગુરુને દંડવત્ પ્રણામ કરી એ સેવામાં ઊભો રહ્યો.

શ્રીગુરુએ પૂછ્યું કે બધા શૈલ પર ગયા તો તું નથી ગયો? તેં શૈલ પર્વત જોયો છે કે નહિ? તંતુકે કહ્યું કે તમારા ચરણ સિવાય મેં કશું જ જોયું નથી. તમારા ચરણોમાં જ મારી બધી જાત્રા છે. તંતુકના શુદ્ધ હૃદયનો ઊંચો ભાવ પારખીને શ્રીગુરુએ એને કહ્યું કે તું આંખ મીંચીને મારી પાદુકા પકડ. આંખના પલકારામાં- નિમેષમાત્રે-શ્રીગુરુ એને શ્રીશૈલ પર્વત પર લઇ આવ્યા. શ્રીગુરુની આજ્ઞાથી તંતુકે મુંડન કરાવી મલ્લિકાર્જુનની પૂજા કરી. એને તો શિવલિંગના સ્થાને શ્રીગુરુનાં જ દર્શન થયાં.

બાળકો મશ્કરીથી કરમાઇ જાય છે.

શ્રીગુરુએ ફરી એને આંખ મીંચીને પાદુકા પકડવા કહ્યું અને ક્ષણવારમાં તેઓ ગામમાં પાછા આવ્યા. શ્રીગુરુ તંતુક સાથે સંગમસ્થાને આવ્યા પછી એણે તંતુકને કહ્યું કે ગામમાં જઈને બ્રાહ્મણોને બોલાવી લાવ. તંતુકે ગામમાં જઈને બ્રાહ્મણોને કહ્યું કે તમને શ્રીગુરુ બોલાવે છે. બ્રાહ્મણોએ એને મુંડનનું કારણ પૂછ્યું તો એણે શ્રીગુરુ સાથે શ્રીશૈલની યાત્રા કરી આવ્યો એમ કહ્યું. કોઈએ એની વાત સાચી ના માની પરંતુ ગામમાંથી ચાલીને ગયેલા લોકોએ તંતુક શ્રીશૈલ પર આવ્યો હતો એમ કહ્યું ત્યારે બધા આશ્ચર્યમાં ડૂબી ગયા.

શ્રીગુરુમાં રાખેલી એકનિષ્ઠ ભક્તિ શું ના કરે?

૪૫. શ્રીગુરુએ એકી સાથે આઠ સ્વરૂપ કેમ ધારણ કર્યા? ક્યારે ધારણ કર્યા?

શ્રીગુરુ ગાણગાપુરમાં બિરાજે છે. દિવાળીના દિવસો નજીકમાં હતા. શ્રીગુરુના સાત પ્રિય શિષ્યો શ્રીગુરુને વિનંતી કરવા લાગ્યા કે આપ અમારે ગામ દિવાળી કરવા આવો. શ્રીગુરુએ કહ્યું કે તમે બધા જુદા જુદા ગામ રહો છો તો તમે બધા નક્કી કરો તે ગામે આવું. હું એકલો એકી સાથે જુદા જુદા સાત ગામમાં કેવી રીતે આવી શકું?

દરેક શિષ્યનો એક જ આગ્રહ કે શ્રીગુરુ તો મારે ગામ જ આવે. શિષ્યોની અંદરોઅંદરની હુંસાતુંસીમાં કોઈ નિર્ણય પર ના આવી શક્યા. કોઈ નમતું જોખવા તૈયાર ન હતું.

શ્રીગુરુએ વારાફરતી સાતે શિષ્યને બોલાવીને કાનમાં કહ્યું : "જો હું દિવાળી ઉપર તારા ગામે આવીશ. આ વાત તું કોઈને કહીશ નહિ. તું હવે સીધો તારે ગામ જા." બધા શિષ્યો રાજી થઈને પોત પોતાના ગામે ગયા.

સંગમ ઉપરથી શ્રીગુરુ ગામમાં ગયા એટલે ગામના ભક્તોએ કહ્યું: "ભગવાન! દિવાળી ઉપર અમને છોડીને ક્યાં જવા

વિચાર્યું છે? દિવાળી તો અહીં જ કરવાની હોય." શ્રીગુરુએ કહ્યુંઃ "દિવાળી ઉપર હું અહીં તમારી સાથે પણ હોઇશ."

ધનતેરસની સાંજે મંગલ સ્નાન કરીને શ્રીગુરુએ બીજાં સાત રૂપ લીધાં અને દરેક શિષ્યને ત્યાં ગયા. આ વાતની કોઈને ખબર ના પડી. દિવાળી પછી કાર્તિકમાસની પૂર્ણિમાએ બધા ભક્તો ગાણગાપુર આવ્યા. શ્રીગુરુએ દરેક શિષ્ય પાસેથી મળેલાં વસ્ત્રો દોરી પર લટકાવ્યા હતાં. ભક્તો એકબીજાને વાત કરી પોતે આપેલા વસ્ત્રો બતાવતા હતા. પહેલાં તો બધા શિષ્યો મૂંઝાયા પણ પછી બધાને ખ્યાલ આવ્યો કે શ્રીગુરુએ એકી સાથે આઠ સ્વરૂપ ધારણ કરી ગામના લોકોને અને સાતે શિષ્યોને સંતોષ આપ્યો હતો.

કેવળ શ્રદ્ધાના જોરે અને અનન્ય પ્રેમને કારણે શિષ્યોને રાજી રાખવા દિવાળીએ શ્રીગુરુએ એકી સાથે આઠ રૂપ ધારણ કર્યા અને બધાની દિવાળી ઝળહળતી કરી અને બધા ભક્તોને સંતોષ્યા.

૪૬. યવનરાજ કોણ હતો? એની કઇ પીડા દૂર થઈ? આ પીડા કોણે દૂર કરી?

શ્રીપાદ પ્રભુએ જે ધોબી (રજક)ને વરદાન આપતાં કહ્યું હતું કે હું તને રાજા બનાવીશ એ ગયા જન્મનો ધોબી આ જન્મે મુસલમાનોનો રાજા થયો અને શ્રીપાદપ્રભુ શ્રીમન્નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામી તરીકે લીલા કરી રહ્યા છે. બેદરપુર રાજ્યનો આ મુસલમાન રાજા હિંદુધર્મ પ્રત્યે પણ સદ્‌ભાવ દર્શાવતો હતો. ગયા જન્મના સંસ્કારના પ્રભાવે રાજાને બ્રાહ્મણો ઉપર વિશેષ પ્રેમ હતો. એની આવી પ્રવૃત્તિથી રાજાના ધર્મગુરુઓ એના પર નારાજ હતા.

નસીબજોગે રાજાને જાંઘ ઉપર મોટો ફોલ્લો (સ્ફોટક) થયો. વૈદ્ય-હકીમની દવા કામ ન આવી. એક વિદ્વાન બ્રાહ્મણને એણે

કદરૂપા મન કરતાં કદરૂપો ચહેરો સારો.

પૂછ્યું તો એણે કહ્યું કે કોઈ પણ રોગ એ આપણા ગત જન્મના કર્મનું ફળ છે. સાચા સંતનાં દર્શનથી રોગ દૂર થાય છે. રાજાએ પૂછ્યું કે આવા સાચા સંતનાં દર્શન ક્યાં થશે? બ્રાહ્મણે કહ્યું કે ભીમાતીરે ગાણગાપુરમાં શ્રીમન્નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામી વસે છે. એનાં દર્શન કરો તો તમારો રોગ જરૂર દૂર થશે.

યવનરાજ તો પાલખીમાં બેસી, એની ચતુરંગ સેના સાથે ગાણગાપુર જવા નીકળ્યો. ચતુરંગી સેનામાં હાથીદળ, ઘોડાદળ, રથદળ અને પાયદળ એમ ચાર પ્રકારના સૈનિકો હોય છે. ગાણગાપુર પહોંચીને એણે ગામમાં પૂછ્યું કે શ્રીગુરુનાં દર્શન ક્યાં થશે? ગ્રામજનોએ કહ્યું કે અત્યારે તો એ સંગમ પર ગયા છે પરંતુ મધ્યાહ્ને મઠમાં આવશે. દર્શનની તલપવાળો યવનરાજ પાલખીમાં બેસી સંગમ પર જવા નીકળ્યો. શ્રીગુરુને આવતા જોઈ એ પાલખીમાંથી ઉતરી ગયો અને સામે પગલે ચાલીને જવા લાગ્યો.

શ્રીગુરુ પાસે આવતાં દંડવત્ પ્રણામ કરી થોડે દૂર ઊભો રહ્યો. શ્રીગુરુએ તરત જ કહ્યું કે કેમ રે ધોબી (રજક)! તું હમણાં ક્યાં રહે છે? બહુ વખતે તું મળવા આવ્યો! યવનરાજની આંખમાંથી આંસુ વહેવા લાગ્યા. એણે શ્રીગુરુની સ્તુતિ કરી. શ્રીગુરુએ કહ્યું કે તારી મનોકામના અહીં ફળશે. યવનરાજે પોતાના ફોલ્લાની વાત કરી. શ્રીગુરુએ કહ્યુંઃ મને બતાવ કે ફોલ્લો ક્યાં છે? યવનરાજે જાંઘ ખોલી તો ફોલ્લો અદૃશ્ય થઈ ગયો હતો. રોગમુક્તિથી આનંદમાં આવેલા યવનરાજે (ગયા જન્મના ધોબીએ) શ્રીગુરુને પોતાના રાજ્યમાં પધારવા કહ્યું. યવનરાજના હૃદયનો ભાવ જોઈને શ્રીગુરુ એના મહેલમાં ગયા અને શ્રીશૈલ પર્વત પર પાછો દર્શને આવ એમ કહીને શ્રીગુરુ ગોદાતટે ગયા અને ત્યાંથી ભીમા-અમરજા સંગમે- ગાણગાપુર ગયા.

મન ચંગા તો કથરોટમેં ગંગા.

---

૪૭. દત્તપ્રભુએ રામ અને કૃષ્ણરૂપે શી લીલા કરી?

દત્તપ્રભુ એ પરમ તત્ત્વ પરમાત્માનો અવતાર છે. સત્‌યુગમાં દત્તપ્રભુ પ્રગટ્યા. ભગવાન શ્રીરામ ત્રેતાયુગમાં પ્રગટ્યા જ્યારે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ દ્વાપરયુગમાં પ્રગટ્યા. ભગવાન રામ જ્યારે લક્ષ્મણ અને સીતાજી સાથે વનમાં ગયા ત્યારે અત્રિ ઋષિના આશ્રમે ગયા હતા અને મા અનસૂયાએ સીતામાતાને કદી જૂનાં ન થાય અને મેલાં ન થાય એવાં વસ્ત્રો આપ્યા હતાં. ભગવાન કૃષ્ણ યદુવંશમાં થયા હતા અને યયાતિ તથા દેવાયાનીનો પુત્ર યદુ દત્તપ્રભુનો શિષ્ય હતો. ભાગવતમાં તેમજ શ્રીગુરુલીલામૃતમાં યદુ-અવધૂતનો સંવાદ ખૂબ જાણીતો છે.

શ્રી દત્તપ્રભુ જ રામ અને કૃષ્ણરૂપે પ્રગટીને લીલા કરી ગયા. દત્તદશકમાં પૂ. શ્રીરંગ અવધૂત મહારાજ લખે છે કેઃ

દત્ત કહે કોઈ તને, રામ-કૃષ્ણ વળી કોક,
દિનમણિ, શિવ, શક્ત્યાદિ તું નામ-રૂપ સહુ ફોક.

રામ અને કૃષ્ણ સ્વરૂપે દત્તપ્રભુએ કરેલી લીલા આ પ્રમાણે વર્ણવી છે.

તાર્યા પથ્થરઃ- શલ્યાની અહલ્યા કરી, સાગરમાં પણ પથ્થર તરતા રાખ્યા.

ગણિકાઃ- પિંગલા ગણિકાને તારી.

વ્યાધઃ- શિકારીને તાર્યો. જે શિકારીએ ભગવાન કૃષ્ણને બાણ માર્યું હતું તેનો પણ ઉદ્ધાર કર્યો.

પશુઃ- ગજેન્દ્ર નામના હાથીનો મોક્ષ કર્યો. મગરની ચૂડમાંથી છોડાવ્યો.

પંખીઃ- જટાયુનો મોક્ષ કર્યો. જટાયુના શ્રીરામે અગ્નિસંસ્કાર કર્યા. ભગવાન શ્રીરામ દશરથના અગ્નિસંસ્કાર નથી કરી શક્યા પણ જટાયુના કર્યા.

૪૮. નામસ્મરણનું શું મહત્ત્વ છે?

ભગવાનનું નામ લેવાથી, એના નામનો જપ કરવાથી મન શુદ્ધ થાય છે. મન પર પડતાં સંસ્કારો મનને પ્રભુમય બનાવે છે. સુખ અને દુઃખનું કારણ મન જ છે. મન મજબૂત બને તો પછી માણસ ગમે તેવી પરિસ્થિતિનો સામનો કરી શકે છે. નામસ્મરણ અધમ-પાપી માણસનો ઉદ્ધાર કરે છે. અજામિલ અને વાલિયો લૂટારુ નામસ્મરણથી જ તરી ગયા. ભગવાનનું નામસ્મરણ બધા કામો પાર પાડે છે.

૪૯. આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિ શબ્દનો શું અર્થ થાય?

આધિ એટલે માનસિક પીડા. વ્યાધિ એટલે શારીરિક પીડા અને ઉપાધિ એટલે બીજાથી થતી પીડા; ધાર્મિક અનુષ્ઠાનને રોકતી પીડા.

૫૦. શર્વ એટલે શું? શર્વનું સ્મરણ કેવી રીતે ઉપયોગી છે?

શર્વ એટલે ભગવાન શંકર. માણસનું કલ્યાણ 'શં' કરે તે શંકર. શંકરનું માત્ર સ્મરણ કરવાથી જ બધી આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ ટળી જાય છે.

૫૧. દત્તબાવનીમાં આવતા મેલીવિદ્યાના શબ્દો કયા? એનો અર્થ શું?

મૂઠઃ- પીડા કરવાનો કે મારી નાંખવાનો તાંત્રિક પ્રયોગ.
ચોટઃ- એક જાતનું જાદુ-મારણ.
ડાકણઃ- એક જાતની ભૂતડી. મેલી વિદ્યા જાણનારી સ્ત્રી.
શાકણઃ- શાકિની, પિશાચ, ચુડેલ.
ભેંસાસુરઃ- ભેંસ (મહિષ) રાક્ષસ (અસુર). મહિષાસુર. ભૂતનો પ્રકાર.
ભૂતઃ- પ્રેત, પિશાચ.

ગુસ્સો એ ગાંડપણની નિશાની છે.

પિશાચઃ- પ્રેત, અવગતિયો જીવ.

જંદઃ- મહાપીડાકારી ભૂત, જીન (અવગતિયો થયેલો મુસલમાન જીવ).

અસુરઃ- રાક્ષસ, ખરાબ માણસ.

પર. દત્તધૂનની આ પિશાચી તત્ત્વ પર શું અસર થાય છે?

દત્ત ભગવાનની ધૂન સાંભળતાં-દત્તબાવનીનું સ્તોત્ર સાંભળતાં આ મલિન તત્ત્વો પ્રગટ થઈ પોતાની વાત કહી ગભરાઈને ભાગી જાય છે.

પ૩. દત્તબાવની કરવાની વિધિ શું? એનાથી શું મળે?

દત્તબાવની કરતાં પહેલાં ધૂપ કરવો અથવા ધૂપસળી સળગાવવી. ધૂપના પવિત્ર વાતાવરણમાં પ્રેમપૂર્વક દત્તબાવની ગાવાથી ગાનારના બંને લોક એટલે કે આ લોક અને પરલોક બંને સુધરે છે અને તેને કોઈ પણ પ્રકારનો શોક રહેતો નથી. સિદ્ધિઓ તેની દાસી થઈ જાય છે અને તેના દુઃખ તથા તેની ગરીબાઈ (દારિદ્ર)નો નાશ થાય છે. ટૂંકમાં દત્તબાવની કરનાર સુખી થાય છે.

પ૪. સિદ્ધિઓ કઈ કઈ છે?

ચાર દેહ સિદ્ધિઓ આ પ્રમાણે છેઃ અણિમા, મહિમા, ગરિમા અને લઘિમા.

બીજી ચાર સિદ્ધિઓ આ પ્રમાણે છેઃ પ્રાપ્તિ, પ્રાકામ્ય, ઈશિતા અને વશિતા.

૧. અણિમા સિદ્ધિને કારણે વ્યક્તિ અણુ સમાન નાનો થઈ જાય.

૨. મહિમા સિદ્ધિને કારણે વ્યક્તિ જે મોટા પદાર્થનું ચિંતન કરે તેના જેવડો થઈ જાય અથવા ઈચ્છે તેવી પૂજ્યતાને પામે છે.

૩. ગરિમા સિદ્ધિને કારણે પર્વતના જેવી ભારે વજનવાળી કાયા થઈ જાય છે.
૪. લઘિમા સિદ્ધિને કારણે 'રૂ'ના જેવો હલકો થઈ જાય.
૫. પ્રાપ્તિ સિદ્ધિને કારણે દૂર રહેલી વસ્તુને બેઠા બેઠા જ પોતાની પાસે લાવી દે અને બેઠા બેઠા જ ચંદ્ર-તારા જેવી દૂરની વસ્તુનો સ્પર્શ કરે. તેને અડે.
૬. પ્રાકામ્ય સિદ્ધિને કારણે વસ્તુ ખૂટે નહિ. આ સિદ્ધિને કારણે થોડી વસ્તુ પણ ઘણી બધી થઈ જાય.
૭. ઈશિતા સિદ્ધિને કારણે ઈશ્વરની જેમ વ્યક્તિ ભૂત અને ભૌતિક વસ્તુનું નિયંત્રણ કરે.
૮. વશિતા સિદ્ધિને કારણે ભૂતો અને પ્રાણીઓ વશ થઈ જાય એટલે વ્યક્તિ સિંહ કે વાઘ પર સવારી કરી શકે કે ઝેરી સાપોને ગળે ભેરવી શકે. અગ્નિ કે પાણી પર ચાલી શકે અને જડ વસ્તુ પર બેસીને તેને ઘોડાની માફક દોડાવી શકે. ચાંગદેવ વાઘ ઉપર બેસીને આવતા હતા ત્યારે જ્ઞાનદેવે ઓટલાને આજ્ઞા કરી એટલે ઓટલા સાથે જ્ઞાનદેવ એનું સ્વાગત કરવા ગયા અને ચાંગદેવનો ગર્વ દૂર કર્યો.

૫૫. દત્તબાવનીના અનુષ્ઠાન વિશે કોઈ નિયમ ખરો? એનું ફળ શું?

જયારે પણ સમય મળે ત્યારે રોજ નિયમસર દત્તબાવનીનો પાઠ કરવો જોઈએ. પરંતુ કોઈ ચોક્કસ પરિણામ મેળવવા માટે દરેક ગુરુવારે બાવન વાર દત્તબાવનીના પાઠ કરવા જોઈએ. વર્ષના અઠવાડિયા બાવન એટલે વર્ષમાં ગુરુવાર પણ બાવન વાર આવે. આ બાવન ગુરુવારે નિયમાનુસાર બાવન પાઠ કરીએ તો તેને યમરાજા કદી પણ સતાવતો નથી. એનું મરણ શાંતિપૂર્વકનું હોય છે.

અહંકાર એ ક્રોધનો પિતા છે.

---

૫૬. પૂ.શ્રી રંગ અવધૂતજીની દષ્ટિથી દત્ત શબ્દનો શો અર્થ છે?

અતિ વિદ્વાન મહારાષ્ટ્રના સંત શ્રી રામચંદ્ર કામતજીને શ્વાસે શ્વાસે દત્તનામ સ્મરાત્મન્ । એ સૂત્ર સમજાવતી વખતે પૂ.શ્રીએ દત્ત શબ્દનો નીચે પ્રમાણે અર્થ સમજાવ્યો હતો.

૧. દત્ત એવું નામ (જેમ રામ, કૃષ્ણ તેવું દત્ત એમ નામ).

૨. દત્તનું નામ.

  અ. આત્રેય દત્તના સોળ આવિર્ભાવોમાંના ગમે તે એક આવિર્ભાવનું નામ.

  બ. દત્તના શ્રીપાદશ્રીવલ્લભ વગેરે ગમે તે અવતારી વિગ્રહ (શરીરનું નામ).

  ક. ત્રિમૂર્તિ દત્તસ્વરૂપ પોતાના જ સદ્‌ગુરુનું નામ.

૩. જેણે આપણને સર્વ કાંઇ આપેલું છે તે પરમેશ્વરનું અથવા તદવતારનું- શિવ, ગણેશ, જગદંબા, રામ, કૃષ્ણ, વિઠ્ઠલ વગેરેમાંથી કોઇ પણ એક સ્વરૂપનું નામ.

   આમ કેટલોક સમય સમજણ પ્રમાણે જે નામસ્મરણ કર્યા કર્યું હોય તેના ફળસ્વરૂપે સદ્‌ગુરુની પ્રાપ્તિ થાય છે. ત્યાર પછી.

૪. સદ્‌ગુરુએ આપેલો ગુરુમંત્ર. તેના (જપના) પરિણામરૂપે નિષ્કામવૃત્તિ સિદ્ધ થયા પછી.

૫. ઈશ્વરે, જન્મતાવેંત ચાલુ થયેલ શ્વાસોચ્છવાસ સાથે જ આપેલો ‘સોऽહં’ નો અજપાજપ મંત્ર. અને છેવટે (સ્થૂળ) જપ વિસરી જઇને લક્ષ્યાર્થ સાથે એકરૂપ થઇ જવાનું.

૬. જેણે આ જગતમાં નામ-રૂપ આણ્યાં, જેની સત્તાથી જગત નામરૂપવાળું થયું, વ્યક્ત થયું તે આદિ-અંત સંચરી રહેલું એકમેવાદ્વિતીય બ્રહ્મ. તેનું સ્મરણ એટલે જ સાયુજ્ય પ્રાપ્તિ.

ઈર્ષા એ ક્રોધની માતા છે.

---

૫૭. પૂ.શ્રી રંગ અવધૂતજીની દૃષ્ટિથી દિગંબર શબ્દનો શો અર્થ છે?

દિગંબર- દિશાઓનું અંબર એ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે વસ્ત્રની માફક દિશાઓને ઢાંકનાર એટલે પિંડ અને બ્રહ્માંડની બહાર પણ વ્યાપીને રહેનાર. અને દિશા અંબર છે જેનું એ વ્યાખ્યા પ્રમાણે દિશારૂપી વસ્ત્રની અંદર રહેનાર.

આમ, દિગંબર એટલે બ્રહ્માંડને અંદર બહાર વ્યાપીને રહેનાર 'અત્યતિષ્ઠત્ દશાંગુલમ્' એવું નિત્ય, નિર્ગુણ, પરમ તત્ત્વ-પરમાત્મા.

દિગંબર- દિશાઓ રૂપી વસ્ત્ર ઓઢી સ્થૂળ વસ્ત્ર સરખાનીયે દરકાર ન કરનાર યોગીઓના બાદશાહ અને આંતરિક વાસનાઓના સૂક્ષ્મ આવરણને પણ ફેંકી દઈ જીવતાં પણ મુક્ત દશામાં ફરનાર વિરલ યોગીશ્વર. (દિગંબરનો સ્થૂળ અર્થ નગ્ન પણ સૂક્ષ્મ અર્થ વાસનારહિત.)

૫૮. દિગંબર શબ્દની કોઈ વિશેષતા?

દિગંબર શબ્દમાં પાંચે ઉચ્ચાર સ્થાનોના અક્ષર આવેલા છે એટલે કે આપણી જીભ બધા ઉચ્ચાર સ્થાનને અડે છે. ઉચ્ચાર સ્થાનો પાંચ છેઃ

૧. કંઠ્યઃ ક,ખ,ગ,ઘ,ઙ, અને હ.
૨. તાલવ્યઃ ચ,છ,જ,ઝ,ઞ અને શ,ય.
૩. મૂર્ધન્યઃ ટ,ઠ,ડ,ઢ અને ષ,ળ.
૪. દંત્યઃ ત,થ,દ,ધ,ન,સ,લ,ર.
૫. ઔષ્ઠ્યઃ પ,ફ,બ,ભ,મ,વ.

પૂ.શ્રી સમજાવે છે કે દિગંબર શબ્દમાંઃ

દ- દંત્ય છે, ઈ- તાલવ્ય છે, ગ- કંઠ્ય છે, મ્- (અનુસ્વાર) અનુનાસિક છે, બ- ઔષ્ઠ્ય છે અને ર- મૂર્ધન્ય છે. આમ એના વિશુદ્ધ ઉચ્ચારણથી, વાણી પવિત્ર થઈ એમાં મંત્ર સામર્થ્ય પ્રગટે છે.

અશાંતિ એ ક્રોધનું સંતાન છે.

---

૫૯. દત્તપ્રભુની કઇ વિશેષતા પૂ.શ્રી દર્શાવે છે?

દત્તપ્રભુ એ પરબ્રહ્મનું મૂર્ત સ્વરૂપ છે, એ પરમ તત્ત્વ છે. આ જગતમાં દેખાતાં અનેક રૂપોમાં એ જ છે. અનેક રૂપે પ્રગટવા છતાં એ તો અભંગ જ છે- અખંડ જ છે. એને અનેક નામો હોવા છતાં એ નામ ધારણ કરનાર નામી તો એક જ છે.

પૂ.શ્રી એક ભજનમાં લખે છે કેઃ

નામ હજારો નામી એક,
રૂપ કરોડો રૂપી એક.

આવો દત્તપ્રભુ પાછો અસંગ છે, તટસ્થ છે. માયાનો પતિ છે અને માયાથી લેપાતો નથી.

'માયાપતિં પતિવિહિનનિરસ્તમાયં' છે.

૬૦. 'વંદું તુજને વારંવાર'માં વારંવાર વંદન પાછળ શું ભાવ છે?

વંદન અને ચંદન ઠંડક આપે છે. વંદન કરવાથી અહંકાર ઓછો થાય છે. અહંકારને નીચે લાવ્યા વગર સાચી નમ્રતા આવતી નથી. નવધા ભક્તિમાં અર્ચન પછી વંદન ભક્તિનું સ્થાન છે.

નવધા ભક્તિમાં નવ ભક્તિ આ પ્રમાણે છેઃ

૧. શ્રવણ ૨. કીર્તન ૩. સ્મરણ ૪. પાદસેવન ૫. અર્ચન ૬. વંદન ૭. દાસ્ય ૮. સખ્ય ૯. આત્મનિવેદન.

ભવસાગર તરવા અને પ્રભુદર્શન કરવા અહંકારનો ક્ષય કરવાનો રહે છે. વારંવાર વંદન કરવાથી અહંકાર ગળે છે.

પૂ.શ્રી દત્તદશકમાં આ વાતનો બે વાર ઉલ્લેખ કરે છેઃ

ભવભયહારક શ્રીહરિ **પ્રણમું વારંવાર**
જન્મમરણ ટાળી વિભો કરો શીઘ્ર ભવપાર.
રેવાતટવાસી નમું વાસુદેવ યતિરાય
મદન મનોહર મૂર્તિશી લાગું **પુનિ પુનિ પાય.**

ક્રોધ તોડે છે, પ્રેમ જોડે છે.

---

૬૧. વેદ શ્વાસ તારા નિર્ધાર એટલે શું?

ભગવાનના ઉચ્છવાસમાંથી વેદો પ્રગટ્યા છે. આપણે શ્વાસ લઈએ અને શ્વાસ બહાર કાઢીએ એમાં શ્વાસ લેતી વખતે વાણી નીકળી શકે નહિ. શ્વાસ બહાર કાઢીએ ત્યારે જ વાણી નીકળે છે. બોલતી વખતે આપણે શ્વાસ બહાર કાઢતા હોઈએ છીએ. આમ ભગવાનના શ્વાસોચ્છવાસમાંથી શાસ્ત્રો (આગમ) અને વેદો (નિગમ) પ્રગટ થયાં છે. પૂ.શ્રી દત્તપ્રણતીમાં લખે છે કેઃ

યન્નિઃશ્વસિતં શાસ્ત્રમખણ્ડમ્ નિગમાદિ ।
દત્તાત્રેયં તં હૃદિ સન્તં પ્રણતોऽસ્મિ ॥

૬૨. બહુકૃતવેષ એટલે શું?

બહુકૃતવેષ એટલે જેણે અનેક વેષ લીધા છે તે. એટલે કે અનેક જન્મો લેનાર. દત્તપ્રભુના ગુણગાન ગાતાં શેષ પણ થાકી જાય તો હું તો ભવોભવમાં ભટકનારો, અનેક જન્મો લેનારો 'રાંક' છું. અહીં પૂ.શ્રી પોતે અતિ નમ્ર બનીને પોતાની મર્યાદા અને ભગવાનની મહાનતા દર્શાવે છે.

૬૩. 'અનુભવતૃપ્તિનો ઉદ્‌ગાર' દ્વારા પૂ.શ્રી શું સૂચવવા માગે છે?

દત્તબાવની એ સંકટ વિમોચન સ્તોત્ર છે. ભગવાન દત્તાત્રેયની, શ્રીપાદ પ્રભુની તેમજ શ્રીમન્નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીની લીલાનું વર્ણન કરતાં કરતાં ભગવાનને સંકટમાંથી મુક્ત કરવાની પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે. લીલાનું વર્ણન કર્યા બાદ અને આર્તભાવે પ્રાર્થના કર્યા બાદ ફળાદેશ કહેવામાં આવ્યો છે. દત્તબાવની કેવી રીતે કરવી, કેટલી કરવી, નિયમબદ્ધ કરવી એવું કહ્યા પછી એનાથી ભૂત-પિશાચ વગેરે ભાગી જશે, સિદ્ધિ દાસી થશે, બંને લોક સુધરી જશે, એને શોક નહિ રહે, દુઃખ દારિદ્રય દૂર થશે. યમરાજ દંડશે નહિ અને માયાનો રંગ લાગશે નહિ એવું કહેવામાં આવ્યું છે.

આ ફળાદેશ વાંચીને કોઈના મનમાં શંકાનો કીડો સળવળે એ સ્વાભાવિક છે. એ શંકાને દૂર કરવા માટે જ પૂ.શ્રી કહે છે કે મારી આ વાણી એ અનુભવની વાણી છે અને જેમ ધરાયલા માણસને સ્વાભાવિક રીતે ઓડકાર આવે તેમ અનુભવથી પરિતૃપ્ત થયેલી આ રંગવાણી છે. આ વાણી તદ્દન સત્ય છે. અને એમાં કહેલો ફળાદેશ શ્રદ્ધા અને નિષ્ઠાવાન ભક્તને જરૂર પ્રાપ્ત થશે.

આવી સ્પષ્ટતા પૂ.શ્રીએ શ્રીગુરુલીલામૃતમાં પણ કરી છે.

જોયું જે અનુભવદગે બોલું તે જ પ્રમાણ,
રાખો શ્રદ્ધા હૃદયમાં નવ કરશો અનુમાન.
આકંઠ તૃપ્તિ થતાં સ્વાભાવિક ઉદ્‌ગાર,
જેમ નીસરે તેમ આ નિશ્ચય ભુક્તોદ્‌ગાર.

(અ.૧ દો.૧૦૪-૧૦૫)

પેટ ભરીને જમનારને સહજપણે ઓડકાર આવે છે. એણે ઓડકાર લાવવો પડતો નથી. પૂ.શ્રીની વાણી એ અનુભવ પછીની, અનુભવથી તૃપ્ત થયા પછીની વાણી છે એટલે સો ટકા સત્ય જ છે એવું સૂચવવા માગે છે.

૬૪. 'સૂણી હસે તે ખાશે માર' દ્વારા બીવડાવવાનો પ્રયત્ન છે?

ના. આમાં કોઈને ડરાવીને કે બીવરાવીને દત્તબાવની કરવા પ્રેરવાનો પ્રશ્ન નથી પરંતુ એના પ્રત્યે દયાભાવ છે.

આવું અસરકારક સ્તોત્ર મળ્યું હોય તો તેનો ઉપયોગ કરીને વ્યક્તિએ પોતાના સંકટો દૂર કરવાનાં હોય. પરંતુ વ્યક્તિ અજ્ઞાનતાને કારણે કે અહંકારને કારણે આ સ્તોત્રનો ઉપયોગ ન કરે, એના તરફ બેદરકારી બતાવે કે એની ઉપેક્ષા કરે તો એ ગંગાકિનારે હોવા છતાં તરસથી દુઃખી થાય છે એમ કહેવાય. સારી વસ્તુનો, સુલભ વસ્તુનો ઉપયોગ ન કરીને દુઃખી રહેવું એ

જ એક પ્રકારનો 'માર' છે. કુમતિ એ જ કુદરત દ્વારા માણસને પડતો માર છે.

'માર'નો એક અર્થ કામદેવ પણ થાય છે. આ સ્તોત્રને હસી કાઢનાર, મશ્કરી કરનાર કામદેવનો કેદી બનશે. સંતો લોકોનું ભલું કરવા માટે કષ્ટ વેઠીને આવા સ્તોત્ર રચતા હોય છે.

૬૫. 'તપસી' દ્વારા કોને સંબોધન કર્યું છે?

તપસી એટલે તપસ્વી, જે તપ કરે તે. ઊંચા ધ્યેય માટે સ્વેચ્છાએ કષ્ટ ઊઠાવવું એને પૂ.શ્રી તપ કહે છે. પૂ.શ્રીના નારેશ્વરના નિવાસ દરમ્યાન પૂ.શ્રીના પરમ મિત્ર અમૃતલાલ નાથાલાલ મોદીએ- મોદીકાકાએ ઘણું ઘણું કષ્ટ વેઠીને પૂ.શ્રીના કાર્યમાં મદદ કરી હતી. આ ઋણનો સ્વીકાર કરીને પૂ.શ્રી મોદીકાકાને 'તપસી' તરીકે સંબોધે છે.

અવધૂતી આનંદના ભજનોમાંઃ

'તપસી! છોડ દિયા સંસાર'. 'તપસી દૂજો કાંઈ ન જાણું'. 'ભણતર મોટું ભૂત, તપસી! ભણતર મોટું ભૂત' જેવા અનેક ભજનો છે.

૬૬. 'તત્ત્વમસિ'નો શો અર્થ થાય છે? એ વાક્યનું શું મહત્ત્વ છે?

'તત્ત્વમસિ' એ સામવેદનું મહાવાક્ય છે અને તેનો અર્થ થાય છે તે (તત્) તું (ત્વમ્) છે. આ બોધવાક્ય છે.

૬૭. મહાવાક્ય એટલે શું? એ કેટલા છે? કયા કયા?

વાક્યો બે પ્રકારનાં છેઃ ૧. અવાંતર વાક્ય ૨. મહાવાક્ય.

જીવ અથવા પરમાત્માનાં સ્વરૂપનું વર્ણન કરતા વાક્યને અવાંતર વાક્ય કહેવામાં આવે છે. આમ અવાંતર વાક્યમાં ક્યાં તો જીવ વિશે અથવા તો બ્રહ્મ વિશે વર્ણન કરવામાં આવે છે.

મહાવાક્ય એટલે જીવ અને બ્રહ્મની ઐક્યતાને પ્રતિપાદિત કરતું વાક્ય. આમ મહાવાક્યમાં જીવ અને બ્રહ્મ એમ બંને વિશે

વાત કરવામાં આવે છે અને જીવ એ બ્રહ્મ જ છે- જીવ અને બ્રહ્મ બે એક જ છે એવું સિદ્ધ કરવામાં આવે છે.

મહાવાક્યો ચાર છેઃ ૧. અહં બ્રહ્માસ્મિ ૨. પ્રજ્ઞાનં બ્રહ્મ ૩. તત્ત્વમસિ ૪. અયમાત્મા બ્રહ્મ.

૬૮. આ મહાવાક્યો કયા વેદના છે?

ચાર વેદના ચાર મહાવાક્યો છેઃ

ઋગ્વેદનું મહાવાક્ય છેઃ અહં બ્રહ્માસ્મિ ।

યજુર્વેદનું મહાવાક્ય છેઃ પ્રજ્ઞાનં બ્રહ્મ ।

સામવેદનું મહાવાક્ય છેઃ તત્ત્વમસિ ।

અથર્વવેદનું મહાવાક્ય છેઃ અયમાત્મા બ્રહ્મ ।

૬૯. ચારે મહાવાક્યોમાં તત્ત્વમસિ બીજાથી કઇ રીતે જુદું પડે છે? એ વાક્યનું મહત્ત્વ શું?

મહાવાક્યો ચાર છે. એ મહાવાક્યો પણ બે પ્રકારના છે.

૧. અનુભવ મહાવાક્ય ૨. બોધાત્મક મહાવાક્ય.

તત્ત્વમસિ સિવાયના ત્રણે મહાવાક્યો એ અનુભવ મહાવાક્યો છે. કારણ કે જેણે જીવ અને બ્રહ્મની એકતાનો અનુભવ કર્યો છે એ અનુભવ કરનાર પોતે આ મહાવાક્ય બોલે છે. જ્યારે બોધાત્મક મહાવાક્ય તત્ત્વમસિમાં જેણે જીવ અને બ્રહ્મની અભિન્નતાનો અનુભવ કર્યો છે એ અનુભવ કરનાર જેને આવો અનુભવ નથી એવા શિષ્યને બોધ આપે છે અને એ બોધ દ્વારા એને આવો અનુભવ કરાવે છે. આ બોધવાક્ય છે. એટલે અનુભવી ગુરુ બિન અનુભવી શિષ્યને સમજાવી, બોધ આપી જીવ-બ્રહ્મની અભિન્નતાના અનુભવ માટે પ્રેરે છે, બોધ આપે છે.

આમ તત્ત્વમસિ મહાવાક્ય એ બોધવાક્ય હોવાથી બીજાથી જુદું પડે છે.

શ્રદ્ધાથી જ ઐશ્વર્ય પ્રાપ્ત થાય છે.

---

૭૦. 'તત્ત્વમસિ' પદમાં સૌથી મહત્ત્વનો શબ્દ કયો છે?

તત્ત્વમસિ એટલે તત્ ત્વમ્ અસિ. તત્ એટલે તે- પરબ્રહ્મ, પરમાત્મા. ત્વમ્ એટલે તું- જીવ. અને અસિ એટલે છે. આ ત્રણ પદોમાં 'અસિ' શબ્દ ખૂબ જ મહત્ત્વનો છે. હે જીવ! તું પરબ્રહ્મ જ **છે**. અહીં 'હે જીવ! તું પરબ્રહ્મ **થા**' એવું નથી કહેવાયું કારણ કે 'થા' એટલે અત્યારે તું આવો નથી. પણ પ્રયત્ન કરીને આવો થા. જે નથી તે થવા માટે સાધના કરવાની છે. પણ ખરેખર જીવ પરબ્રહ્મ જ છે. પરંતુ અવિદ્યાને કારણે જીવ પોતાને પરબ્રહ્મ માનતો નથી. આમ સાધના દ્વારા સાચા સ્વરૂપને ઓળખવાનું છે. આને જ 'પ્રાપ્તસ્ય પ્રાપ્તિ' કહે છે.

૭૧. પ્રાપ્તસ્ય પ્રાપ્તિ એટલે શું?

સામાન્ય રીતે જે વસ્તુ આપણી પાસે નહિ હોય તે વસ્તુ મેળવીએ તો તેને 'પ્રાપ્તિ' કહેવાય અને આને 'અપ્રાપ્તસ્ય પ્રાપ્તિ' કહેવાય. જે ન હતું તે મળ્યું. પણ જે હતું જ તે મળ્યું એને 'પ્રાપ્તસ્ય પ્રાપ્તિ કહેવાય.' કેવી રીતે?

આ સમજવા એક ઉદાહરણ લઈએ. એક ભાઈએ સ્કૂટરની ચાવી પેન્ટના પાછળના ખિસ્સામાં મૂકી અને પછી બધા સાથે વાતો કરવા લાગ્યો. દસ-પંદર મિનિટ વાત ચાલી એ દરમ્યાન એ ભૂલી ગયો કે એણે ચાવી પેન્ટના પાછળના ખિસ્સામાં મૂકી છે. આવા વિસ્મરણને કારણે એણે ચાવી શોધવા માંડી અને બધાને પૂછવા માંડ્યું કે કોઈએ મારી ચાવી લીધી છે? આ તપાસ દરમ્યાન એક વડીલે કહ્યું કે તારાં ખિસ્સાં તપાસ. એણે કહ્યું કે ખિસ્સાં તો બે વાર જોયાં છતાં તમારા સંતોષ ખાતર ત્રીજી વાર જોઉં. એણે આગળના ભાગનાં ખિસ્સાં જોયાં એટલે અનુભવી વડીલે કહ્યું કે તારી પેન્ટનું પાછળનું ખિસ્સું જોયું? પાછળનું ખિસ્સું જોતાં જ સ્કૂટરની ચાવી જડી ગઈ.

'સ્કૂટરની ચાવી જડી ગઈ' એવું બોલીને એ નાચવા લાગ્યો-કૂદવા લાગ્યો. પણ પ્રશ્ન એ છે કે એ ચાવી 'જડી' એમ કહેવાય ખરી? એ ચાવી ખોવાઈ ગઈ હતી ખરી? એ ચાવી કોની પાસે હતી? એની પાસે જ. એ ચાવી કોને મળી? એને જ. એની પાસે જ ચાવી હતી પરંતુ એ વાત એ ભૂલી ગયો હતો તેમ જીવ બ્રહ્મ જ છે પરંતુ એ વાત એ ભૂલી ગયો છે. આમ જીવે બ્રહ્મ થવાનું નથી. પણ બ્રહ્મ જ છે એ વાતનું સ્મરણ કરી અનુભવ કરવાનો છે. આવો અનુભવ ગુરુ શિષ્યને બોધ આપીને કરાવતા હોય છે.

૭૨. દત્તબાવની કયા રાગમાં લખાઈ? પૂ.શ્રીએ એ રાગ કેમ પસંદ કર્યો?

દત્તબાવની મૂળ સારંગ રાગમાં લખાઈ. આ રાગમાં સ્તોત્ર ગાવાથી એની મલિન તત્ત્વ ઉપર સચોટ અસર થાય છે અને ભૂતડાં ભાગે છે. પૂ.શ્રી કહેતાં કે દત્તબાવની અનેક રાગોમાં ગાઈ શકાય પણ ભૂતડાં તો સારંગમાં જ ભાગે.

૭૩. દત્તબાવનીમાં પૂ.શ્રીએ મૂકેલા લીટીના ક્રમનંબર પાછળનું ચિંતન જણાવશો?

પૂ.શ્રીએ દત્તબાવનીમાં મૂકેલા આંકડા આ પ્રમાણે છેઃ

૬, ૧૦, ૧૪, ૧૮, ૨૬, ૩૦, ૩૪, ૩૮, ૪૪, ૪૮, ૫૨.

પ્રથમ છ લીટીમાં દત્ત ભગવાનનું વર્ણન છે. દત્ત ભગવાનનું વર્ણન કર્યા પછી પૂ.શ્રી આર્તપ્રાર્થના અને લીલાનું ગાન શરૂ કરે છે. આવ્યો શરણે બાળ અજાણની આર્તપ્રાર્થના પછી સહસ્રાર્જુનની દત્તપ્રભુની લીલા વર્ણવી છે. અને ફરી પાછું તારા વિના મને બીજો કોઈ આધાર નથી એમ કહી દસમી લીટી પૂરી કરી ત્યાં દસ (૧૦)નો ક્રમાંક જણાવ્યો છે.

વિષ્ણુશર્માની અને જંભવધની લીલાનું વર્ણન કરી પાછી ભગવાનની અગાધ લીલાનો મહિમા ગાઈને ત્યાં ચૌદ (૧૪)નો ક્રમાંક મૂક્યો છે.

વળી પાછું આયુની લીલાનું અને યદુ, પરશુરામ, પ્રહ્લાદની લીલાનું વર્ણન કરી આર્તપ્રાર્થના કરી છે. અહીં બે લીટીમાં આર્તપ્રાર્થના કરી દુઃખ હરવાની વિનંતીને અસરકારક- ધારદાર બનાવી ત્યાં અઢાર (૧૮)નો આંકડો મૂક્યો છે.

અહીં દત્ત ભગવાનની લીલા પૂરી થાય છે.

દત્તાત્રેયના અવતાર શ્રીપાદવલ્લભ અને શ્રીમન્નૃસિંહ સરસ્વતીની લીલાનું વર્ણન હવે ૧૯મી લીટીથી શરૂ થાય છે. ૧૯મી અને ૨૦મી લીટીમાં શ્રીપાદ પ્રભુની લીલા છે. ૨૧મી લીટીમાં પહેલી લીલા નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીની છે જ્યારે બીજી લીલા શ્રીપાદ પ્રભુ સ્થૂળ દેહે ન હતા ત્યારની છે. આ પછી આર્તપ્રાર્થનારૂપે “કરે કેમ ના મારી વ્હાર”ની લીટી મૂકી છે. પછી નૃસિંહ સરસ્વતીની લીલા વર્ણવી છે. નૃસિંહ સરસ્વતીની અગણિત લીલા પૈકી ચાર લીલાનું વર્ણન એક સાથે કર્યું છે પણ ચાર ચાર લીટીને અંતે ક્રમાંક નં.૩૦ અને ૩૪ મૂક્યા છે.

અહીં લીલાનું વર્ણન પૂરું થાય છે. શ્રીગુરુચરિત્રના આધારે વર્ણવેલી લીલા પૂરી થાય છે.

દત્ત ભગવાન જ રામકૃષ્ણરૂપે અવતર્યા એવો વિશાલ વિચાર મૂકી રામ-કૃષ્ણની લીલાનું વર્ણન કરી એમની લીલાનો મહિમા બે લીટીમાં ગાઈ ત્યાં ક્રમાંક નં.૩૮ મૂક્યો.

હવે પૂ.શ્રી આ દત્તબાવની સ્તોત્રનું માહાત્મ્ય ગાય છે. સાથે સાથે દત્તબાવની કરવાની રીત પણ જણાવે છે. પહેલી ત્રણ લીટી (૩૯,૪૦,૪૧)માં માહાત્મ્ય છે અને પછીની લીટી (૪૨)માં દત્તબાવની કરવાની રીત છે. પછી પાછું બે લીટી (૪૩,૪૪)માં માહાત્મ્યનું વર્ણન છે અને ત્યાં ક્રમાંક ૪૪ મૂક્યો છે.

પછીની ચાર લીટી પૈકી પહેલી લીટી (નં.૪૫)માં બાવની કરવાની રીતે છે. બીજી અને ત્રીજી લીટી (નં.૪૬,૪૭)માં પાછું માહાત્મ્ય વર્ણવ્યું છે. અને પછી નામ-રૂપ છોડીને પરમ તત્ત્વ એક છે તેનું સૂચન કરી ક્રમાંક નં.૪૮ મૂક્યો છે.

છેલ્લી ચાર લીટી પૈકી પહેલી બે લીટી (નં.૪૯ અને ૫૦)માં દત્તપ્રભુનો મહિમા ગાયો છે. ત્રીજી લીટી (નં.૫૧)માં આ સ્તોત્ર પાછળની પોતાની તપશ્ચર્યાનો- અનુભવનો સ્વીકાર કરી એની અવગણના ન કરવાની- હસી નહિ કાઢવાની ચેતવણી આપી છે. છેલ્લે જીવ એ જ શિવ છે એ સામવેદના મહાવાક્ય 'તત્ત્વમસિ'ને યાદ કરાવી શ્રીગુરુદેવનો જયજયકાર કર્યો છે.

આમ 'જય'થી શરૂ થયેલા સ્તોત્રની સમાપ્તિ પણ જયજયકારથી થાય છે.

૭૪. પૂ.શ્રીની હસ્તલિખિત દત્તબાવનીમાં અને આપણે જે દત્તબાવની બોલીએ છીએ તેમાં કોઇ ફેરફાર છે? કયા કયા? આપણે બોલીએ છીએ તે વ્યાજબી છે?

પૂ.શ્રીની હસ્તલિખિત બાવનીમાં અને આપણે બોલીએ છીએ તે દત્તબાવનીમાં નીચેના ત્રણ ફેરફારો છેઃ

૧. કેમ ના સૂણે મારો સાદને બદલે કેમ સૂણે ના મારો સાદ બોલીએ છીએ.
૨. ખાઇ ઝાલરને બદલે ઝાલર ખાઇ બોલીએ છીએ.
૩. વેદશ્વાસે તારા નિર્ધારને બદલે વેદશ્વાસ તારા નિર્ધાર બોલીએ છીએ.

આપણે જે દત્તબાવની બોલીએ છીએ તે બરાબર છે કારણ કે આ ફેરફારો પૂ.શ્રીની હાજરીમાં થયા હતા. મુ. મોદીકાકાની નજર હેઠળ છપાયેલી બાવનીમાં આ ફેરફારો જોવા મળે છે. પૂ.શ્રીની અનુમતિ વગર તો મુ. મોદીકાકા કોઇ ફેરફાર કરે જ નહિ.

શ્રીગુરુલીલામૃતના હસ્તલિખિત ગ્રંથને છાપેલા ગ્રંથ જોડે સરખાવતાં ઘણા ફેરફારો જોવા મળશે જે ફેરફારો પૂ.શ્રીએ પોતે જ પ્રૂફ તપાસતી વખતે કર્યા હતા. હસ્તલિખિત દત્તબાવનીમાં પણ વણિક શેઠ બદલી બ્રાહ્મણ શેઠ કર્યું છે તે જોવાથી આ સમજાશે.

વળી એક વિશ્વાસ અને શિસ્તની ભાવના પણ કેળવવી જોઈએ કે નારેશ્વરમાં બોલાતી અને નારેશ્વરથી પ્રસિદ્ધ થતી દત્તબાવની પ્રમાણે જ આપણે બોલવું જોઈએ.

પૂ.શ્રીએ તો દત્તબાવનીની નીચે એમ પણ લખ્યું છે કેઃ

'ગમે તો રાખશો નહિ તો ફાડી નાંખશો'. પણ મોદીકાકાએ તો એ દત્તબાવની ફાડી જ નથી ને! આપણને જેટલી પૂ.શ્રી પ્રત્યે શ્રદ્ધા છે તેટલી જ શ્રદ્ધા, અરે, વધારે શ્રદ્ધા મુ. મોદીકાકાને હશે જ, હતી જ. પૂ.શ્રીના લખાણમાં ફેરફાર દેખાય તો એમાં પૂ.શ્રીની સંમતિ હશે જ અને એનું કોઈ કારણ હશે જ.

ટૂંકમાં નારેશ્વરમાં બોલાતી અને આપણે પણ જે બોલીએ છીએ તે દત્તબાવની બરાબર છે. હસ્તલિખિત બાવનીમાં થયેલા ફેરફારો પ્રમાણે દત્તબાવની બોલવાથી પૂ.શ્રી રાજી થશે.

૭૫. આવા સંકટવિમોચન સ્તોત્ર દ્વારા સંતો વ્યક્તિનું અને સમાજનું શું કલ્યાણ કરે છે?

સંતો પરાનુગ્રહકાંક્ષી- બીજાનું ભલું કરવાની વૃત્તિવાળા હોય છે. લોકોને દુઃખી જોઈને અને સમાજને છિન્નભિન્ન થતો જોઈને તેઓને ઘણું દુઃખ થાય છે. વ્યક્તિના દુઃખ દૂર થાય અને સમાજ સુખી થાય એ હેતુથી આવા સ્તોત્રો રચાતા હોય છે.

પૂ.શ્રીએ દત્તબાવનીની રચના કરી એમાં કમળાશંકરભાઈના ધર્મપત્ની ધનલક્ષ્મીબેનની નાદુરસ્ત તબિયત તો નિમિત્તમાત્ર હતી. એમને નિમિત્ત બનાવીને પૂ.શ્રીએ સમાજને સુખી કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

વ્યક્તિગત દત્તબાવનીના પાઠથી વ્યક્તિ પોતાના સંકટમાંથી મુક્ત થાય છે તેમ સમાજમાં પણ સામૂહિક દત્તબાવનીના પાઠો કરીને સમાજનું કલ્યાણ કરી શકાય. બધા ભેગા મળે, એક બીજા પ્રત્યે પ્રેમભાવ દર્શાવે અને સમૂહમાં દત્તબાવનીના પાઠો કરે તો એક સંગઠનભાવ જાગે છે અને સાથે રહીને બધાનું ભલું થાય એવી ભાવના કરે છે.

સમાજ સંગઠિત થાય, સુખી થાય તો છેવટે દેશનું જ ભલું થાય ને! ચીને ભારત પર આક્રમણ કરેલું ત્યારે પૂ.શ્રીએ અંબાજી માતાને કરેલી સ્તુતિ ફળી હતી. સંતોનું જીવન પરોપકાર માટે જ છે. કહેવાયું છે કેઃ

તરવર સરવર સંતજન ચૌથા બરસે મેહ ।
પરમારથકે કારણે ચારો ધારે દેહ ॥

આપણે 'પરસ્પરદેવો ભવ'નું સૂત્ર ચરિતાર્થ કરીએ એવી પ્રાર્થના.

દત્તબાવનીનો અર્થઃ સૂક્ષ્મદષ્ટિથી

દત્તબાવની એ સંકટ વિમોચન સ્તોત્ર છે. સરખેજના રંગભક્ત મુ.શ્રી કમળાશંકરભાઈના ધર્મપત્ની સૌ. ધનલક્ષ્મીબેનની પિશાચપીડા દૂર કરવાના હેતુથી પૂ.શ્રીએ આ સ્તોત્ર રચ્યું છે. હનુમાન ચાલીસાના સ્મરણથી આ સ્તોત્ર રચાયું. શ્રીગુરુચરિત્રમાં વર્ણવેલી લીલાનો આ સ્તોત્રમાં ટૂંક સાર છે. આ સ્તોત્ર રંગ પરિવારમાં એટમબોમ તરીકેનું કામ કરે છે. આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ હરી લેનારું આ સ્તોત્ર સામાન્ય ભક્ત માટે આશીર્વાદરૂપ છે.

પરંતુ દેવપુરુષે રચેલા સ્તોત્રનો સૂક્ષ્મદષ્ટિથી પણ વિચાર કરવો જોઈએ. સાધકે પોતાની આત્મિક ઉન્નતિ માટે આ સ્તોત્રના અર્થનો વિચાર કરવો જોઈએ. સ્થૂળ-ભૌતિક લાભ તો થશે જ પરંતુ સૂક્ષ્મ-આધ્યાત્મિક લાભ પણ મળે એમ હોવાથી સ્તોત્રનો એ રીતે વિચાર કરવો જોઈએ. અહીં આવો વિચાર કરવાનો નમ્ર પ્રયાસ થયો છે. દોષ પ્રત્યે ધ્યાન દોરવા વિનંતી છે.

- સંકટ વિમોચન સ્તોત્ર એટલે સંકટમાંથી છોડાવનારું-મુક્ત કરાવનારું સ્તોત્ર. મોટામાં મોટું સંકટ છેઃ જન્મમરણનું ચક્ર. વારે વારે જન્મવું અને વારે વારે મરવું એ મોટામાં મોટું સંકટ છે. એમાંથી દત્તબાવની છોડાવે એવી ભાવનાથી એના પાઠ કરી શકાય. ઘણા કદાચ કરતાં પણ હશે.

- **અત્ર્યનસૂયા કરી નિમિત્ત, પ્રગટ્યો જગકારણ નિશ્ચિત.**

  જગકારણનો સ્થૂળ અર્થ છે જગતને માટે. તું અત્રિ અને અનસૂયાને નિમિત્ત કરીને જગતને માટે ખરેખર પ્રગટ્યો એવો સાદો સીધો અર્થ કરી શકાય પરંતુ જગકારણનો સૂક્ષ્મ અર્થ છેઃ જે જગતનું કારણ છે, જેમાંથી જગત જન્મે છે તે પરબ્રહ્મ પોતે અત્રિ તથા અનસૂયાને નિમિત્ત કરીને ખરેખર પ્રગટ્યો છે. આમ દત્ત ભગવાન સ્વયં પરમાત્મા છે, પરબ્રહ્મ છે એવા ભાવથી આ લીટી ગાવી રહી.

લાડકાં બાળકોની જેમ આપણું મન હંમેશાં અતૃપ્ત રહે છે.

- **બ્રહ્માહરિહરનો અવતાર શરણાગતનો તારણહાર.**

દત્ત ભગવાન બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશનો અવતાર-Three in one- છે. અને શરણે આવેલાનો તારણહાર છે. આમાં શરણભાવ જગાવવાની ઈચ્છા અને મહેનત કરવાની છે. ભગવાન જે કરશે તે બધું બરાબર જ કરશે અને એ બધી ચિંતા એને છે. મારે તો એને શરણે રહેવાનું છે. જેમ માછલી પાણી વિના રહી શકતી નથી તેમ ભક્ત પણ ભગવાન વિના જીવી શકતો ન હોય એવી સ્થિતિમાં તરી જવાનું ખૂબ સહેલું અને સરળ બને છે. "મારી ઈચ્છા પ્રમાણે થવું જોઈએ" એ ભાવ જતો રહે. પોતાની ઈચ્છાને-પોતાની વૃત્તિને-ભગવાનની ઈચ્છામાં ભેળવી આનંદપૂર્વક નિમિત્ત બનીને જીવવું એ જ સાચો શરણભાવ છે. 'રામ રાખે તેમ રહીએ, ઓધવજી! રામ રાખે તેમ રહીએ'માં શરણભાવ છે.

- **અંતર્યામી સચ્ચિત્સુખ, બહાર સદ્ગુરુ દ્વિભુજ સુમુખ.**

સુંદર મોં અને બે હાથવાળો બહાર દેખી શકાય એવો સદ્ગુરુ એ અંતરમાં રહેલું સત્, ચિત્ અને આનંદ (સુખ)નું વ્યક્તરૂપ છે. આમ સદ્ગુરુ સ્વયં પરબ્રહ્મ પરમાત્મા છે એ ભાવ સાથે ઉપાસના કરવાની છે. આવી નિષ્ઠા હોય તો સદ્ગુરુ બદલતા રહેવાની વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિ થશે નહિ.

- **સૂણી અર્જુન કેરો સાદ, રીઝ્યો પૂર્વે તું સાક્ષાત્.**

All well that ends well. જેનો અંત સારો તેનું બધું જ સારું. દત્તપ્રભુ ભુક્તિ અને મુક્તિ બંને આપનાર છે. રિદ્ધિ અને સિદ્ધિ મેળવ્યા પછી પણ અર્જુનને જીવનમાં કંઈ ખૂટે છે એવું લાગ્યું અને પરિણામે દત્તપ્રભુ પાસે બીજી વાર ગયો અને અંતે મુક્તિ પામ્યો, જન્મમરણનો ફેરો ટળી ગયો. ભૌતિક સુખ પ્રેય છે, ગમે છે જયારે મુક્તિ એ શ્રેય છે, કલ્યાણ કરે છે. આવે એને (જન્મે તેને) એક સલામ,જાય તેને (મૃત્યુ પામે તેને) સો સલામ અને ન આવે (મુક્તિ પામે) તેને હજાર સલામ એવું નારેશ્વરમાં તો બધાએ વાંચ્યું જ હશે.

- **જંભ દૈત્યથી ત્રાસ્યા દેવ, કીધી મ્હેર તેં ત્યાં તતખેવ. વિસ્તારી માયા દિતિસુત ઇંદ્ર કરે હણાવ્યો તૂર્ત.**

દેવ-દાનવ વચ્ચે સતત યુદ્ધ ચાલતું જ રહે છે. જંભ રાક્ષસ એ કામનું પ્રતિક છે. ઇંદ્ર એ ઇંદ્રિયસુખનું પ્રતિક છે અને એને કામ સતાવે એ સ્વાભાવિક છે. આવા સમયે જ્ઞાનાવતાર શ્રીદત્તનું શરણું લેવું જોઇએ. જ્ઞાન દ્વારા કામનો નાશ કરવાનો છે. જ્ઞાન થવાથી કામના નાશ પામે છે અને કામનો નાશ થાય છે.

આપણે દત્તબાવનીનાપાઠ દ્વારા ભૌતિક સુખો માગીને કામપાશમાં સપડાવવાનું નથી.

- **દોડ્યો આયુ સુતને કામ, કીધો એને તેં નિષ્કામ;**

ભગવાનનું કામ, ગુરુનું કામ, ઉપાસનાનું ધ્યેય વ્યક્તિને નિષ્કામ બનાવવાનું છે. શરૂ શરૂમાં અણસમજને કારણે વ્યક્તિને એવું લાગે કે પુત્ર તો હોવો જ જોઇએ. ગુરુ એની ઇચ્છા સંતોષે પણ ખરા પરંતુ પછી એવી પરિસ્થિતિ ઊભી થાય કે જે દ્વારા એને સાચી સમજ આવે અને પુત્રમાં બધું સુખ છે એવું માનતો બંધ થઇ જાય.

ધ્રુવજી રાજ્ય મેળવવા માટે જંગલમાં ગયા પરંતુ તપ કરતાં કરતાં એ નિષ્કામ થયા અને ભગવાને દર્શન આપ્યા ત્યારે એમના મનમાં રાજ્ય માટે મોહ રહ્યો નહિ અને એણે રાજ્ય માગ્યું નહિ. “યોઽન્તઃ પ્રવિશ્ય મમ વાચમિમાં પ્રસુપ્તા” શબ્દો દ્વારા ધ્રુવજીએ કરેલી ભગવાનની સ્તુતિ હજી આજે પણ શ્રેષ્ઠ સ્તુતિ ગણાય છે.

હરિકૃપા તબ જાનિયો જબ દે મનુજ અવતાર,
ગુરુકૃપા તબ જાનિયો જબ છોડાવે સંસાર.

સંસારના સુખ-ભૌતિક સુખનો મોહ જાય તો સાચી ગુરુકૃપા થઇ ગણાય. સાંસારિક સુખ મેળવવાથી તો વ્યક્તિ જન્મમરણના ચકકરમાં વધુ સપડાય છે.

- **જોઇ દ્વિજસ્ત્રી કેરો સ્નેહ, થયો પુત્ર તું નિઃસંદેહ.**

‘પ્રેમ’ સંબંધ એ જ સાચો સંબંધ છે. “સબસે ઊંચી પ્રેમ સગાઈ” એ મીરાંનું પદ હૃદયમાં પ્રેમભાવ પ્રગટાવવાનું સૂચવે છે.

ભગવાન ભક્તના ભાવને આધીન છે. ભક્તના પ્રેમ આગળ ભગવાન પરવશ થઈ જાય છે. પણ સાચા પ્રેમી ભૌતિક વસ્તુ માગતા હોતા નથી, ત્યાગતા હોય છે. બ્રાહ્મણ સ્ત્રીનો સ્નેહ જોઈને એને આપેલા વરદાન અનુસાર ભગવાને પુત્ર તરીકે અવતાર લીધો. પ્રેમ જ ભગવાન છે-Love is God- એવું બોલવું સહેલું છે, આચરવું અઘરું છે, અશક્ય નથી.

આપણે પણ પ્રાણીમાત્ર પ્રતિ પ્રેમભાવ પ્રગટાવી જીવીએ તો ભગવાન આપણી દીકરાની માફક કાળજી રાખશે. ભગવાન આવા ભક્તની ફિકરમાં હંમેશાં ફર્યા કરે છે.

- **પેટપીડથી તાર્યો વિપ્ર, બ્રાહ્મણશેઠ ઉગાર્યો ક્ષિપ્ર.**

પેટની પીડાથી બ્રાહ્મણને ઉગાર્યો એ લીલામાં સંતની શક્તિનો-સંકલ્પબળનો પરચો છે. જે અન્ન દુશ્મન બન્યું હતું તે જ અન્નને દોસ્ત બનાવી દીધો. શુભ સંકલ્પબળે નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીમહારાજે જેનાથી દર્દ થતું હતું તે જ વાનગી ખવડાવી એ દર્દને ભગાડી દીધું.

શુભ સંકલ્પબળ આપણે પણ મેળવવું જોઈએ. પ.પૂ.શ્રી રંગ અવધૂતજી આને જ કામધેનુ કહે છે. દત્તબાવનીના પાઠ દ્વારા હૃદયને નિર્મળ કરીએ અને શુભ સંકલ્પોનું બળ પ્રાપ્ત કરીએ તો પછી પોતાના અને બીજાના દુઃખો નાશ પામે.

સતત નામસ્મરણ આવી પરિસ્થિતિ જન્માવાનો અકસીર ઈલાજ છે. જગત એ મન દ્વારા જ પ્રગટતું હોય છે. આ મનને શુદ્ધ કરવામાં અને રાખવામાં સતત નામસ્મરણ એ સચોટ ઉપાય છે અને તેથી જ આપણા બાપજીએ શ્વાસે શ્વાસે દત્તનામસ્મરાત્મન્ સૂત્ર આપ્યું છે. વલ્લભેશ નામના બ્રાહ્મણની ગુરુનિષ્ઠાના પ્રતાપે સ્થૂળ દેહ છોડી દીધા પછી પણ શ્રીપાદ્વલ્લભ પ્રભુએ એનું રક્ષણ કર્યું. દિવ્ય શક્તિ ધરાવતા સંતો શરીર છોડ્યા પછી પણ એમનું લીલાકાર્ય કર્યે જ જતા હોય છે. શરીર છોડી દીધા પછીતો એ સર્વવ્યાપક થઈ જતા હોય છે.

કારણ કે જનદષ્ટિથી ત્યાગે સિદ્ધ શરીર,
તોયે સર્વાંતર વિષે રહે નિત્ય એ ધીર.

(શ્રીગુ.લી. અ.૧૨૨ દો.૧૨૨)

'આનેકી દેર નહિ હૈ, પુકારને કી દેર હૈ' એ ન્યાયે ભક્તે પોતાનું અનુસંધાન પરમતત્ત્વ સાથે ટકાવી રાખવાનું હોય છે. પરમતત્ત્વ તો સદાયે તૈયાર જ હોય છે. દત્તબાવની સ્તોત્રના પાઠ દ્વારા આવું અનુસંધાન કેળવી શકાય છે.

- **શુષ્ક કાષ્ઠને આણ્યા પત્ર! થયો કેમ ઉદાસીન અત્ર?**

નરહરિ નામના ભક્તનો કોઢ દૂર કરવા માટે નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીએ ચાર વર્ષ જૂનું ઔદુંબરનું લાકડું નદીકિનારે રોપી એના પર જળનો અભિષેક કરવાનું કહ્યું અને કહ્યું કે એના પર જે દિવસે પાંદડાં ફૂટશે તે દિવસે તારો કોઢ જશે.

હવે લાકડું મૂળ વગરનું હતું. ચાર વર્ષ જૂનું હતું. એને પાંદડા ફૂટે જ નહિ. આમ છતાં ગુરુવચનમાં શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ રાખી ગુરુની આજ્ઞા મુજબ જીવન વ્યવહાર ગોઠવ્યો. ઘણા બ્રાહ્મણોએ નરહરિને ચળાવવા પ્રયત્નો કર્યા પણ તે તો અનન્ય નિષ્ઠા અને શરણભાવથી જીવતો હતો. એની નિષ્ઠા અને ભાવનાથી ગુરુમહારાજ પ્રસન્ન થયાં. કમંડલુમાંથી જળ લીધું અને લાકડા પર છાંટ્યું ત્યાં જ પાંદડાં ફૂટયાં.

'શ્રદ્ધા ફલતિ સર્વત્ર ન ચ મંત્ર ન ચ વિધિ?' એ સૂત્રાનુસાર આપણી પણ આપણા ગુરુમહારાજમાં આવી નિષ્ઠા હોવી જોઈએ, આવો શરણભાવ હોવો જોઈએ. દત્તબાવનીના પાઠો આવાં શ્રદ્ધા, નિષ્ઠા ને શરણભાવ જગવવામાં મદદરૂપ બને છે.

અશક્યને પણ શક્ય બનાવવાની દિવ્ય શક્તિ સાચા સંતમાં હોય છે.

- **વંધ્યા ભેંસ દૂઝવી દેવ, હર્યું દારિદ્રય તેં તતખેવ.**

શ્રીમનૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીમહારાજની કૃપાદષ્ટિથી ઘરડી અને કદી ન વિયાયેલી ભેંસે બે ઘડા ભરીને દૂધ આપ્યું. અશક્યને શક્ય

બનાવવાની દિવ્ય શક્તિ સંતોમાં રહેલી છે. કુદરત પણ સંતો બોલે તેને અનુકૂળ થઈને વર્તે છે. ધર્મજમાં પૂ. રંગ અવધૂત બાપજીએ સહેજ હાથ ઊંચો કર્યો અને વાવાઝોડું શમી ગયું હતું તે આપણે જાણીએ છીએ.

સંતો એ સમાજ માટે પ્રેરણાદાયી સ્રોત છે. તદ્દન નકામી જણાતી વ્યક્તિને પણ તે ઉપયોગી બનાવી દે છે. માણસને ઓળખવાની, એનામાં રહેલી શક્તિને પરખવાની અને એ શક્તિને સમાજ ઉપયોગી કાર્યમાં વાળવાની સંતોને સૂઝ અને સમજ હોય છે અને એ અંગે સામી વ્યક્તિને પ્રેરણા પૂરી પાડે છે. આવું પ્રેરણાસ્રોત પ્રયત્ન કરીએ તો આપણે પણ બની શકીએ. જીવનમાં સદ્‌ગુણોનું પ્રગટીકરણ થાય તો આ બધું જરૂર શક્ય બને.

- **ઝાલર ખાઈ રીઝ્યો એમ, દીધો સુવર્ણઘટ સપ્રેમ.**

બ્રાહ્મણને ત્યાં ભિક્ષા લીધા પછી નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીમહારાજે ઝાલરનો વેલો ઉખેડી નાંખ્યો. આ વેલ ઉપર એનું ગુજરાન ચાલતું હતું. બ્રાહ્મણ પત્નીને અતિશય દુઃખ થયું પરંતુ વેલ પાછી રોપવા માટે ખામણું કરવા જતાં સોનામહોરથી ભરેલા ઘડો મળ્યો. આપણે પણ ભૌતિક સુખની ઈચ્છામાં જે દોડધામ કરીએ છીએ તે ઝાલરની વેલ જેવી છે. દુન્યવી પ્રવૃત્તિમાંથી આપણી વૃત્તિને પ્રભુ પ્રત્યે વાળીને સંતો આપણને આત્માને ઓળખવા પ્રેરે છે અને આત્મધનરૂપી સોનાનો ઘડો આપે છે. દુન્યવી સુખ જાય ત્યારે દુઃખ થાય એ સ્વાભાવિક છે પણ અંતે જ્યારે આત્મસાક્ષાત્કાર થાય, સોનામહોરથી ભરેલો ઘડો મળે ત્યારે આનંદ આનંદ થાય છે.

સ્વામી બ્રહ્માનંદના ભજનની બે લીટી રજૂ કરવી યોગ્ય ગણાશે.

સંત પરમ હિતકારી જગતમાંહિ સંત. ...
પ્રભુ પદ પ્રગટ કરાવત પ્રીતિ
ભરમ મીટાવત ભારી. ...જગત.

આમ સંત પ્રભુ પ્રત્યે પ્રેમ જગાડી ભ્રમને દૂર કરે છે.

શ્રદ્ધા એ જ્ઞાનનો પ્રાણ કોશ છે.

- **બ્રાહ્મણ સ્ત્રીનો મૃત ભરથાર, કીધો સજીવન તેં નિર્ધાર!**

મરેલાને જીવતો કરવો એટલો મડદામાં પ્રાણનો સંચાર કરવો એ વાત તો ખરી જ. એવી લીલા થઈ પણ હશે પરંતુ જે મરેલાના જેવું જીવતું હોય તેને થનગનતો કરવો એવો અર્થ પણ વિચારવો રહ્યો. આજે ઘણા યુવાનો હતાશા અને નિરાશામાં એવું જીવન જીવે છે જે ચિંતાજનક છે. ગામડામાં રહેતા બ્રાહ્મણોના બાળકોનું જીવન બ્રહ્મને ધબકાવનારું દેખાતું નથી. આવી વ્યક્તિની વચ્ચે જવું, રહેવું, માર્ગદર્શન આપવું અને તેમને સાચી દિશામાં વાળી એના જીવનને મહેકાવવું એ કામ જે કરે તે નવજીવન આપે છે એમ કહેવાય. 'ભરા મુરદોમેં પ્રાન' એ આનું નામ. દત્તબાવનીનો પાઠ કરનાર તો ચૈતન્યનો ફુવારો બને અને બીજાને બનાવે.

- **હરી વિપ્રમદ અંત્યજહાથ, રક્ષ્યો ભક્ત ત્રિવિક્રમ તાત!!**

ધર્મની જે રક્ષા બ્રાહ્મણે કરવાની છે, એ બ્રાહ્મણ જ અભિમાનમાં ડૂબી જાય અને ધર્મથી વિપરીત રીતે વર્તે તો ધર્મનું અનુસરણ કરનારા લોકોનું-ભક્તોનું-રક્ષણ કરવાની જવાબદારી સંતોની-સજ્જનોની-મોટા લોકોની છે. જે ગુનો ભીષ્મ અને દ્રોણે કર્યો તે ગુનો વારે વારે થયા કરશે તો ધર્મની ગ્લાની થતી રહેશે. સાચું કરવું અને ખોટું થતું હોય તેને રોકવું આ બંને વસ્તુ જરૂરી છે. દત્તબાવનીના પાઠો કરનારે પોતાનું જીવન સદાચારયુક્ત રાખવાનું રહે છે અને બીજાને એ પ્રમાણે જીવવાની પ્રેરણા, માર્ગદર્શન અને સૂચન-સૂચના કરવાના રહેશે. સજ્જનોની નિષ્ક્રિયતા એ પણ એક પ્રકારનો ગુનો છે.

- **નિમેષમાત્રે તંતુક એક, પહોંચાડ્યો શ્રીશૈલે દેખ!**

તંતુક અભણ છે અને વણકર જ્ઞાતિમાં જન્મેલો છે. ભણેલો ન હોવા છતાં કેવટના જેમ ગણેલો છે. એનો ગુરુમહારાજ પ્રત્યેનો ભાવ હૃદયનો છે ને નિષ્ઠા ગજબની છે. એટલે એણે માગવું પડ્યું નથી પરંતુ નૃસિંહસરસ્વતી સ્વામીમહારાજે સામેથી કહ્યું કે મારી પાદુકા પકડ. આમ ગુરુમહારાજ સામે ચાલીને પાદુકા પકડવાનું કહે અને

શ્રીશૈલ પર્વતની યાત્રાએ લઇ જાય તેમાં જ ભક્તના જીવનની સાફલ્યતા છે. પરંતુ તંતુકનું વર્તન જ એવું હતું, જીવન જ એ પ્રકારનું હતું કે ગુરુએ કહેવું પડ્યું.

આપણે તો સારી જ્ઞાતિમાં જન્મેલા છીએ, શિક્ષિત છીએ અને તંતુક કરતાં સારી આર્થિક સ્થિતિ ધરાવીએ છીએ એટલે આપણે તો ગુરુમહારાજને વધુ સરળતાથી રીઝવી શકીએ.

ગુરુમહારાજ કેવી રીતે રીઝે? ગુરુમહારાજને ગમે તે કરવું અને ન ગમે તે ન કરવું. ગુરુમહારાજના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવાથી એ પ્રસન્ન થાય છે. કહેવાય છે કે સંતોને એના પ્રાણ કરતાં પણ એના સિદ્ધાંતો વધુ વહાલા હોય છે.

- **સુધરે તેના બંને લોક, રહે ન તેને ક્યાંયે શોક**

દત્તબાવનીના પાઠો કરવાથી વ્યક્તિ શોકરહિત થવો જોઇએ, મોહરહિત થવો જોઇએ. બાપજી પોતે અવધૂત હતાં અને આપણે પણ અવધૂત થઇએ એવું ઇચ્છતાં હતાં.

પૂ.શ્રીએ ભજનમાં ગાયું છે કેઃ

બન જા અવધૂતા, અવધૂતા
શોક મોહ અતીતા. ...બન જા.

શોક હંમેશાં ભૂતકાળનો વિષય છે. જે થઇ ગયું એને ભૂલી જવાને બદલે સંસારી એને યાદ કરીને શોક કરતો હોય છે. શોક અને મોહ આપણા આત્માના આનંદસ્વરૂપને ઢાંકે છે. બાપજીએ ગાયું છે કેઃ

શોક મોહ સંતાઇ જાતાં આનંદ અર્ણવ રેલે રે,
આપમહીં સમરસ થઇ સાધુ આપ વિષે નિત ખેલે રે.
...નામસુધારસ.

દત્તબાવનીના ગાન દ્વારા શોકને દૂર રાખવાનો છે. શોક કરવો જ હોય તો પ્રભુના દર્શન થયા નથી એનો શોક કરવો જોઇએ.

- **યથાવકાશે નિત્ય નિયમ, તેને કદી ન દંડે યમ.**

દરેક વ્યક્તિને, અરે જીવમાત્રને જીવવું છે. કોઇને મરવું નથી, પણ મર્યા વગર કોઇ રહેવાનું નથી. બધા યમથી અને યમના દંડથી

ગભરાય છે. પરંતુ જે હંમેશાં ભગવાનનું સ્મરણ કરે છે તેને મૃત્યુની બીક લાગતી નથી. જ્યારે પણ સમય મળે ત્યારે તેમજ હંમેશાં નિયમપૂર્વક દત્તબાવની કરનારનો આત્મવિશ્વાસ મજબૂત બને છે. એ ખોટું કરતો નથી- એટલે એને કશાનો ડર લાગતો નથી. સારું જીવન જીવનાર મૃત્યુનો સહજ સ્વીકાર કરતો હોય છે. દત્તબાવનીના પાઠ દ્વારા વ્યક્તિ તૃષ્ણારહિત બનવાનો પ્રયત્ન કરે છે. નામસ્મરણ દ્વારા મન મજબૂત બને છે, પ્રભુમય બને છે. મોહ અને મોક્ષને સમજાવતાં કહેવાયું છે કેઃ

ઈચ્છા રહી જાય અને શ્વાસ ખૂટી જાય તે મોહ અને
ઈચ્છા ખૂટી જાય અને શ્વાસ રહી જાય તે મોક્ષ.

"વિષય વિષમજવર અતિ ઘબડાવે
તૃષ્ણાપ્યાસ બઢાવે."

એમાંથી આપણે બહાર નીકળી જઈએ તો દત્તબાવનીના કરેલા પાઠો સાર્થક થયા ગણાય.

- **અનેક રૂપે એજ અભંગ, ભજતાં નડે ન માયા-રંગ! સહસ્ર નામે નામી એક, દત્ત દિગંબર અસંગ છેક!!**

નામ હજારો, નામી એક!
રૂપ કરોડો રૂપી એક!
સઘળે એહજ રંગ નિહાળ,
બીજો ઝઘડો વ્યર્થ અસાર,
અંધાને રવિનો શો ખ્યાલ? ...જપી લે હરિનું.

પરબ્રહ્મનું મૂર્ત સ્વરૂપ એવા દત્તપ્રભુ પોતે જ અનેક રૂપો ધરે છે, અનેક નામો ધરે છે અને છતાં એમના સ્વરૂપમાં તો કોઈ ફેર પડતો જ નથી. દત્તપ્રભુ નામ અને રૂપથી પર છે, અસંગ છે, એવું તત્ત્વતઃ જાણીને દત્તબાવનીના પાઠ કરવાના છે જેથી માયાનો રંગ અડે નહિ અને નડે પણ નહિ.

શ્રદ્ધા એ જીવનનૈયાનો શઢ છે.

• **અનુભવતૃપ્તિનો ઉદ્ગાર, સૂણી હસે તે ખાશે માર.**

આ સ્તોત્ર ભગવાને લખાવ્યું છે અને પોતાના અનુભવનો પરિપાક છે. પેટ ભરીને જમનારને ઓડકાર આવે છે, એણે લાવવાનો હોતો નથી. આ સ્તોત્રને હસી નાંખશે, તે 'માર' ખાશે એટલે આ સ્તોત્રનો લાભ નહિ લઈ શકે અને પોતાની આત્મોન્નતિ નહિ કરી શકે.

'માર'નો બીજો અર્થ કામદેવ પણ થાય છે. જે આ સ્તોત્રને સાંભળીને એની હાંસી ઊડાડશે એ કામદેવનો માર ખાશે, સંસારમાંથી એ મુક્ત નહિ થાય.

• **તપસી તત્ત્વમસિ એ દેવ! બોલો જય જય શ્રીગુરુદેવ!!**

તત્ત્વમસિ એટલે તે (તત્) તું (ત્વમ્) છે (અસિ). તે એટલે પરબ્રહ્મ અને તું એટલે જીવ. હે જીવ! તું પરબ્રહ્મ જ છે એવો ઉપદેશ છે. તત્ત્વમસિ એ મહાવાક્ય છે. એ સામવેદનું મહાવાક્ય છે. મહાવાક્યમાં જીવ અને બ્રહ્મનું ઐક્ય નિરૂપવામાં આવે છે. જીવે બ્રહ્મ થવાનું નથી પણ પોતે બ્રહ્મ જ છે એ વાતનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનું છે.

તત્ત્વમસિ એ બોધવાક્ય છે જ્યારે અહં બ્રહ્માસ્મિ, પ્રજ્ઞાનં બ્રહ્મ કે અયમાત્મા બ્રહ્મ એ અનુભવ વાક્ય છે. બોધવાક્ય એટલે જેણે અનુભવ કર્યો છે એ ગુરુ, જેણે અનુભવ કરવાનો બાકી છે એવા શિષ્યને ઉપદેશ આપીને આવો અનુભવ કરવાની દિશામાં ગતિ કરાવે છે.

દત્તબાવનીની સાર્થકતા આ મહાવાક્ય અનુભવાય એમાં છે. આપણે આવા ઊંચા ધ્યેય સાથે, સદાચારી જીવન જીવતાં જીવતાં પૂ. બાપજીના સિદ્ધાંતો પ્રમાણે જીવીને દત્તબાવનીના પાઠો કરીશું તો જીવન સફળ થશે, જન્મમરણનો ફેરો ટળશે અને આપણે મહાન સંકટમાંથી મુક્ત થઈશું. આવું થશે તો દત્તબાવનીનો સંકટ વિમોચન સ્તોત્ર તરીકેનો ઉલ્લેખ સાચો પડશે.

અવધૂતચિંતન શ્રીગુરુદેવ દત્ત

❀❀❀

ૐ

[illegible]
મંગળવાર [illegible]

ભાઈશ્રી,

આ સાલ વરસાદ [illegible]
[illegible] કોઈએ [illegible] કોઈ વખતે [illegible]
દુકાળની આગાહી કરી. [illegible] વિશેષ [illegible]
ને [illegible] [illegible] અને [illegible]
દિવસમાં દુકાળે આખા તાલુકાનું [illegible].
[illegible] એ વાત [illegible], પણ
આ સાલ વરસાદ નહિ પડે એ નહિ બને,

[illegible] રીતે દુકાળની [illegible] આવી છે.
આ [illegible] [illegible] સુકાઈ ગયાં છે
[illegible] કે [illegible] દિવસથી [illegible] વરસાદ
[illegible] [illegible] થયું છે. તાલુકાની [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] પર [illegible] કોઈ દિવસે [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] પર [illegible]

[illegible] [illegible] બાદ કરે [illegible]
[illegible] છે. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

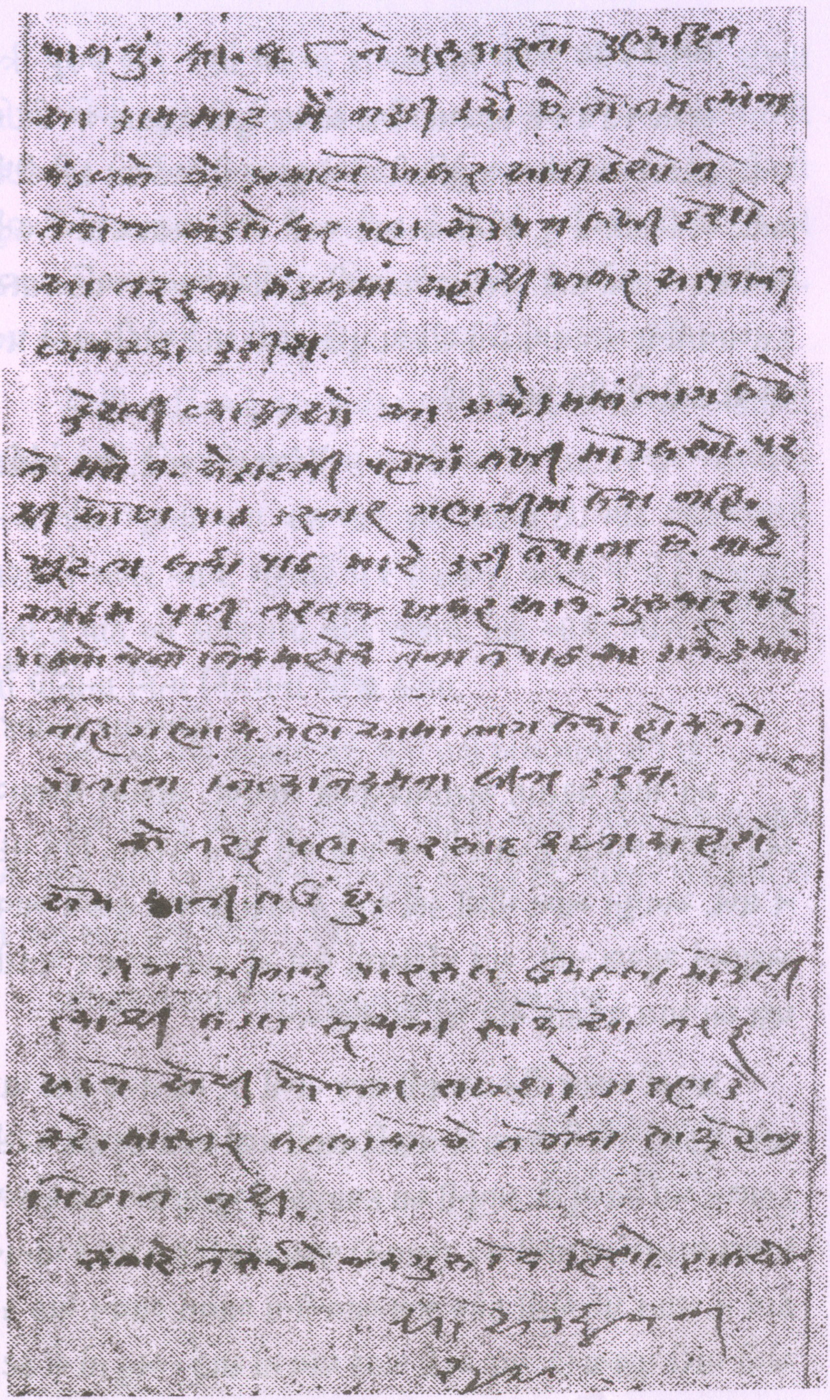

સને ૧૯૩૯ એટલે કે

સંવત ૧૯૫૫ની સાલમાં બીજા શ્રાવણ સુધી વરસાદ વરસ્યો ન હતો. સરકારે અને અન્ય જ્યોતિષીઓએ દુકાળની જાહેરાત કરી દીધી હતી. એ સ્થિતિમાં પૂ. શ્રીએ વરસાદ પડશે એવી શ્રદ્ધા દર્શાવી હતી અને સંકલ્પ કર્યો હતો. વરસાદ પડવાથી પૂ.શ્રીએ બાવન વ્યક્તિ દ્વારા દત્તબાવનીના બાવન પાઠનો સંકલ્પ પૂરો કરવા માટે મોદીકાકાને પત્ર લખ્યો હતો જે નીચે આપ્યો છે.

(રંગદર્શન સપ્ટે. ૭૧ માંથી)

ભાઈ મોદી,

નારેશ્વર

મંગળવાર (સ્હાંજ)

આ સાલ વરસાદ અસાધારણપણે લંબાયો. લોકોએ લગભગ એકે અવાજે ભયંકર દુષ્કાળની આગાહી કરી. જે તે વરસાદ વિષે પૂછે ને લખે. અવધૂત આંખ મીંચી કહ્યે જતો કે મારા દિલમાં હજીયે આવા અશુભનું સ્ફુરણ નથી. સૂર્ય પશ્ચિમમાં ઉગે એ વાત એકવાર બનશે, પણ આ સાલ વરસાદ નહિ પડે એ નહિ બને.

પ્રભુએ અબજ રીતે વચનની લાજ રાખી છે. આ તરફ હજી પાક વગેરે સૂકાયા નથી ને છેલ્લા બે-ત્રણ દિવસથી ઘણો સારો વરસાદ વરસી દુકાળનું મ્હોં ભાંગ્યું છે. પ્રભુની આ દયાવૃષ્ટિની ખુશાલીમાં પૂર્વ સંકલ્પ પ્રમાણે ભક્તમંડળમાંથી ૫૨ (બાવન) જણા એકે દિવસે ઘેર કે પોતાને ફાવે તે સ્થાન પર બેસી દરેક જણ બાવનીના બાવન બાવન પાઠ કરે એવી મારી સૂચના છે. પાઠ એકી બેઠકે થાય તો સારૂં - બહુ તો બે કટકે

સ્ત્રી-પુરુષ બંને જણાં પાઠમાં દાખલ થઇ શકશે. માત્ર બંનેએ સંખ્યા નોખી નોખી પૂરી કરવી પડશે. પવિત્રતાના બધા નિયમ સાવચેતીથી જાળવવા. તે દિવસે કડક બ્રહ્મચર્ય પાળવું. શ્રાવણ વદ ૮ ને ગુરુવારનો પુણ્યદિન આ કામ માટે મેં નક્કી કર્યો છે. તો તમે ત્યાંના મંડળને એ પ્રમાણે ખબર આપી દેશો ને તેવોજ અંકલેશ્વર પણ એક પત્ર લખી દેશો. આ તરફ મંડળમાં અહીંથી ખબર આપવાની વ્યવસ્થા કરીશ.

કેટલી વ્યક્તિઓ આ કાર્યક્રમમાં ભાગ લે છે તે મને એકાદશી પહેલાં લખી મોકલશે. ૫૨ (બાવન)થી ઓછા પાઠ કરનાર ગણત્રીમાં લેવા નહિ. ખૂટતા બધા પાઠ મારે કરી લેવાના છે. માટે આઠમ પછી તરત જ ખબર આવે. ગુરુવારે ૫૨ (બાવન) પાઠનો જેનો નિયમ હોય તેના તે પાઠ આ કાર્યક્રમમાં નહિ ગણાય. તેણે આમાં ભાગ લેવા હોય તો પોતાના નિત્ય નિયમના બીજા કરવા.

એ તરફ પણ વરસાદ થઇ ગયો હશે એમ માની લઉં છું.

પત્રગીતાનું પારસલ ઉમલ્લા મોકલી ત્યાંથી બંડલ સૂચના સાથે આ તરફ આવે એવી યોજના રાખશો, કારણકે સ્ટે. માસ્તર બદલાયો છે ને નવા સાથે હજી પિછાન નથી.

સંભારે તે સર્વને જય ગુરુદેવ કહેશો. હાલ એજ

રંગ અવધૂતના

(શુભ આશિષ)

દત્તબાવનીની બાવની

"જય યોગીશ્વર દત્ત દયાળ" દત્તબાવની દિવ્ય અપાર.
કમળાશંકર કરી નિમિત્ત, સ્તોત્ર કવચ દીધું નિશ્ચિત.
સ્વયં દત્તનો જે અવતાર, રંગગુરુ એનો રચનાર.
સઈજ-શેરથા કેરું ગામ, અવધૂતે કીધો મુકામ.
સ્મશાન પાસે મંદિરમાંહ્ય, સિદ્ધનાથ મહાદેવ જ ત્યાંય.
ઓગણીસો એકાણુની સાલ, મહા સુદ એકમ સોમવાર.
પિશાચ પીડા કેરો ત્રાસ, ધનલક્ષ્મી ભોગવતી ખાસ.
ગુરુચરણમાં મૂકી શીશ, ભક્ત કહે આપો આશિષ.
પત્ની તણી પીડા ઝટ જાય, ગુરુજી એવો કરો ઉપાય.
ભક્તદુઃખ જોઈ ગુરુરાય, દ્રવ્યા વિચારે ત્યાં મનમાંહ્ય. ૧૦.
સંકટમોચન સ્તોત્ર થકી, જશે ભક્તનું દુઃખ નકી.
સ્મરણમહીં આવ્યું 'હનુમાનચાલીસા'નું સ્તોત્ર જ જાણ.
દત્તચાલીસા રચવા કાજ, કરે વિચાર શ્રીગુરુમહારાજ.
શ્રીપાદવલ્લભ કુરુપુરયતિ, યોગી નૃસિંહસરસ્વતી.
દિવ્યલીલા વર્ણવતો ગ્રંથ, સ્મરણ કરે અવધૂત શ્રીરંગ.
ગુરુચરિત્ર તણો એ સાર, સ્તોત્ર બાવની એ નિર્ધાર.
દેવકૃપાનું ફળ એ માન, આપે પરચો શ્રીભગવાન.
પંક્તિ ગણતાં બાવન થાય, દરેક પંક્તિ દિવ્ય જણાય.
બાવનની કરવા ચાલીસ, પંક્તિ રદ કરવા કોશિશ-
કરે યત્ન જ્યાં શ્રીગરુરાય, દેવ તણો દષ્ટાંત જ થાય. ૨૦.
સ્તોત્ર જેમનું તેમ જ રાખ, સ્તોત્ર થકી દુઃખ થાશે ખાખ.
ગુરુચરિત્ર તણા અધ્યાય, બાવનની સંખ્યા જ જણાય.
એક વરસના બાવન જાણ, અઠવાડિયાનું એ જ પ્રમાણ.
વર્ષ તણા બાવન ગુરુવાર, દત્તબાવની આ ભવ-તાર.
અનુષ્ઠાન કેરું જે ફળ, બન્યું બાવની કેરું બળ.
રંગ દિવ્યશક્તિ ભરપૂર, દત્તબાવની કેરું નૂર.

પ્રાર્થના એ ભાવનાત્મક સાધન છે.

‘અનુભવતૃપ્તિનો ઉદ્ગાર’ રંગ તણી કૃપાનો સાર.
શુચિર્ભૂત થઈ, ધૂપ કરી, શ્રદ્ધા ભક્તિ ઉરમાં ધરી.
યથાવકાશે નિત્ય નિયમ, કરે પાઠ, દંડે ના યમ.
આદિઅંત સંકીર્તન પાઠ વિશેષ ફળદાયી એ વાત. ૩૦.

બાવન ગુરુવારે જે જન, કરે પાઠ પ્રેમે બાવન.
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ જાય, દાસી સિદ્ધિ તેની થાય.
ઘોર કષ્ટ તણો એ નાશ, કરે પલકમાં ધર વિશ્વાસ.
બધું ભુલાશે આ જગમાંહ્ય, દત્તબાવની નહીં ભુલાય.
રહેશે તારા સૂરજ સોમ, જાણ બાવની એટમબોમ.
અવધૂતની આગાહી જાણ, દત્તબાવની સુખની ખાણ. ૩૬.

કંઈક જનોનાં કીધાં કાજ, આજે પણ પરચા સાક્ષાત્.
ધનલક્ષ્મીની પીડા જાય, કમળાશંકર સુખી થાય.
દત્તબાવની હાથ ધરી, બાળે રેવા પાર કરી.
બબીબેનની ટાળી પીડ, ભૂત ભગાડ્યું, ન્યારી રીત.
ચાર વરસનો જૂનો તાવ, કાઢ્યો દેખી પ્રમોદભાવ.
‘મરા મરા’થી મુનિ થયો, બાવની શબ્દે ત્રાસ જ ગયો.
મત્ત ઇંદ્રને દીધી ઊંઘ, રંગ પાદ પદ્મે એ ભૃંગ.
જયદેવને કીધી સ્હાય, સાધલી ગામે શિક્ષક થાય.
પરચા એવા અપરંપાર, કહેતા ના’વે એનો પાર. ૪૫.

પ્રથમ બાવની આ જ રચાઈ, અન્ય બાવની પછી લખાઈ.
રંગે આપી આ તલવાર, જન્મમરણનો ફેરો ટાળ.
હરતાં, ફરતાં, કરતાં કામ, રાતદિવસ જે ગાયે આમ.
સઘળાં સંકટ દૂર જ થાય, પાપી પણ પાવન થઈ જાય.
અંતઘડીએ આવે યાદ, સદ્ગુરુ **રંગા** સૂણે સાદ. ૫૦.

ભાવભક્તિ શ્રદ્ધાને **પ્રેમ** **અવધૂત** એને ભૂલે કેમ?
રંગચરણમાં થઈને લીન, ગાય બાવની **ગણુ-કુલીન**. ૫૨.

❀❀❀

મણકો : ૧

જય યોગીશ્વર દત્ત દયાળ, તું જ એક જગમાં પ્રતિપાળ

શ્રીગુરુલીલામૃત ગ્રંથ ન્યારો ન્યારો,
રચનારો અવધૂત રંગ, ન્યારો ન્યારો.

જય ગણેશ ને વંદી શારદા,
યોગીશ્વર ગુરુ-સંતને સ્મરતાં,
રુકમા - વિઠ્ઠલનો રંગ. ...ન્યારો ન્યારો.

દત્ત દયાળના સ્વપ્ને દર્શન
કરે ગિરનારે વિપ્ર નિરંજન,
વાગ્યો અગમ્ય ઘંટ. ...ન્યારો ન્યારો.

તું જ એક મુજ સ્વામી માનું,
જગમાં ગાવું તારું ગાણું,
પાપીગણુનો **પ્રતિપાળ**. ...ન્યારો ન્યારો.

●

મણકો : ૨

અત્ર્યનસૂયા કરી નિમિત્ત પ્રગટ્યો જગકારણ નિશ્ચિત

(રંગ તારા મંદિરિયે અજવાળા... એ રાહ)

ગુરુલીલામૃત પાનારા, ઓ રંગ ગુરુ!
એ... તમે જન્મ-મરણ ટાળનારા. ...ઓ રંગ.

અત્ર્યનસૂયાના ગયા'તા બારણે,
ગયા'તા બારણે ને ઝૂલ્યા'તા પારણે,
એ... તમે દત્તલીલાને ગાનારા. ...ઓ રંગ.
કરી નિમિત્ત તમે શક્તિના ગર્વને,
ચાલ્યા વધારવા સતી ગૌરવને,
એ... તમે ભિક્ષાને કાજ જાનારા. ...ઓ રંગ.

અંબરિષને કાજ શાપ સ્વીકાર્યો શ્રીહરિ,
પ્રગટ્યો અવની પરે તું વિધવિધ અવતાર ધરી,
એ... તને ભક્તો સૌ પ્રાણથી પ્યારા. ...ઓ રંગ.

જગકારણ, તારણ ને મારણ પણ રંગ તમે,
નિશ્ચિત એ વાત રંગ તુજ વિણ ના કાંઈ ગમે,
એ... ગણુપાપીને તમે તારનારા. ...ઓ રંગ.

●

મણકો : ૩

બ્રહ્માહરિહરનો અવતાર, શરણાગતનો તારણહાર

(ઓ દુનિયાના દુઃખ હરનારા... એ રાહ)

જ્યારે અનિષ્ટ કૈં થાવાનું હોય ત્યારે
બુદ્ધિ પહેલા બગડે છે,
છોડીને રસ્તો ધર્મ તણો
એ અધર્મ પંથ જ પકડે છે.

મા રમા, ઉમા ને સાવિત્રી
સૂણી સુખી છે અનસૂયા-અત્રિ,
ઈર્ષા ને દ્વેષ તણી ચિંતામાં
નાહક ભડભડ સળગે છે. ...જ્યારે.

બ્રહ્માહરિહરનો સંઘ જુઓ
અનસૂયા આશ્રમ આવી ઊભો,
સતી નગ્ન થઈ ભિક્ષા આપો
એવું કહેતા હૈયું ફફડે છે. ...જ્યારે.
અવતાર સતીનો સફળ થયો,
ને ગર્વ શક્તિનો ગળી ગયો,
સતી આપો સ્વામી અમ પાછા
એવું શક્તિ જુઓને કરગરે છે.

શરણાગતનો રક્ષક થાતો,
ને **તારણહાર** બની જાતો,
પાપીગણુ શ્રદ્ધા અડગ કરીને
રંગચરણને પકડે છે. ...જ્યારે.

●

મણકો : ૪

અંતર્યામી સચ્ચિત્સુખ બહાર સદ્‌ગુરુ દ્વિભુજ સુમુખ

(ડાકોરવાળા ઠાકોર તમને લાખો પ્રણામ-એ રાહ)

નારેશ્વરના વાસી તારો હો જયજયકાર.
હે અવધૂત અવિનાશી તારો હો જયજયકાર.

હૃદય-નિયામક **અંતર્યામી**,
સચ્ચિત્સુખ પરાત્પર નામી,
હું સેવક તું સ્વામી. ... તારો હો.

અસ્તિ, ભાતિ, પ્રિયરૂપે અંદર,
બહાર સદ્‌ગુરુ તું યોગીવર,
ભવભયહર યોગીશ્વર. ... તારો હો.

એક મુખે તું બ્રહ્મા થાતો,
દ્વિભુજ છતાં વિષ્ણુ કહેવાતો,
બે આંખે શિવ ગણાતો ... તારો હો.

દુઃખહર સુખકર **સુમુખ** તમારું,
સન્મુખ ઊભું ભાગ્ય અમારું,
પાપીગણુને પ્યારું. ... તારો હો.

●

મણકો : ૫

ઝોળી અન્નપૂર્ણા કરમાંહ્ય, શાંતિકમંડલ કર સોહાય

(ઓ દુનિયાના દુઃખ હરનારા ...એ રાહ)

ઝોળી ફેલાવી ઊભો છું અવધૂત તમારે દરબારે,
માગું છું તે આપી દેશો, વિશ્વાસ અડગ હૈયે મારે.

અન્નપૂર્ણા આશ્રમ સદા રહે,
સિદ્ધિ દાસી થઈ આજ્ઞા લહે.
મા રેવા ખળ ખળ કરતી વહે
આવ્યો છું નારેશ્વર દ્વારે ...ઝોળી.

કરમાંહ્ય ધર્યો તે દંડ અવધૂત,
શાંતિ શોભે મુખ પર અદ્‌ભુત
તું દત્ત પ્રભુનો સાચો દૂત
આ અસાર એવા સંસારે ... ઝોળી.

હે રંગ! **કમંડલ** લઈ આઓ,
ને કૃપાદાનનું જળ પાઓ,
કર સોહાય શિર પર એ લ્હાવો
પાપીગણુ માગે અવતારે ...ઝોળી.

●

સેવા કરનાર માન-અપમાનથી દૂર રહે છે.

સંકટ વિમોચન આ સ્તોત્ર દત્તબાવની

(નિર્વિઘ્ને પૂરો આ કરજો - એ રાહ)

સંકટ વિમોચન આ સ્તોત્ર **દત્તબાવની**,
રચનાર રંગગુરુને ખમ્મા ઘણી ઘણી,
સ્તોત્ર તણા ઉત્સવની કરીએ ઉજવણી... રચનાર.

હતો સઈજ ગામે મુકામ શ્રીઅવધૂતનો,
ભક્ત પત્ની[૧] ત્રાસ વેંઠે પિશાચ ભૂતનો,
સ્તોત્ર લખી આપો એવી ભક્તે કરી માંગણી... રચનાર.

આવ્યું સ્મરણમાં ત્યાં હનુમાન ચાલીસા,
સ્તોત્ર દત્તચાલીસા રચવાની મનીષા,
રચવી'તી ચાલીસા ને રચાઈ આ બાવની... રચનાર.

ગુરુચરિત્ર તણા બાવન અધ્યાય છે,
બાવન અઠવાડિયાનું વર્ષ એક થાય છે,
આદિ-અંત સંકીર્તન પાઠ ફળદાયિની... રચનાર.

ભાવ અને ભક્તિથી બાવની ગવાય જ્યાં,
આધિ વળી વ્યાધિ ને ઉપાધિ ટળી જાય ત્યાં,
પાપીગણુ બાવની તો પતિતજન પાવની... રચનાર.

---

૧. કમળાશંકર ત્રિપાઠીની પત્ની ધનલક્ષ્મીબેન.

તીર્થધામ : સઈજ

(રાહ- સોના વાટકડી)

સઈજ તણું નાનકડું ગામ, ધામ તીરથ રંગ પરિવારનું
આપે અંતરમાં આરામ, ધામ તીરથ રંગ પરિવારનું

ભક્ત પર કૃપા કરીને અવધૂત આવ્યા અહીં
બિરાજે સિદ્ધનાથ, સિદ્ધોની ભૂમિ મહીં;
અવધૂતે કીધો મૂકામ ...ધામ તીરથ.

સ્તોત્ર દત્તબાવનીની રચના અહીં થઇ ગઇ,
આધિ વળી વ્યાધિ ને ઉપાધિ સહુની ગઇ;
આપે એટમબોમનું કામ ...ધામ તીરથ.

પંચોતેરવર્ષમહીં બાવની પ્રવેશ કરે,
ભકતો સહુ ભેળા થઇ આનંદ ઉત્સવ કરે;
આવ્યા છે દેવો તમામ ...ધામ તીરથ.

અવધૂતના પ્રેમતણું વર્ણન હું શું કરું?
પ્રેમ અવધૂતજીનું ભાવથી દર્શન કરું;
પાપીગણુનો વિશ્રામ ...ધામ તીરથ.

- પ્રા. કુલીન ગ. ઉપાધ્યાય